

Kvalitetsrapport 2018/2019

- for dagtilbuddene i Skanderborg Kommune

Forord

Igennem længere tid har dagtilbudsområdet været et tilbagevendende emne i den offentlige debat og politisk. Temaet i debatten har primært omhandlet normeringer i en forståelse af antallet af børn i relation til antallet af voksne. I debatten er der løbende blevet sat lighedstegn mellem kvalitet og normeringen forstået som dette forholdstal.

Kvalitetsrapporten belyser perspektivet om normeringer ud fra denne forståelse og samtidig belyser kvalitetsrapporten supplerende perspektiver set ind i en bredere kvalitetsforståelse i Skanderborg Kommune.

Omdrejningspunktet for denne kvalitetsrapport er en opsamling på de gennemførte pædagogiske tilsyn på dagtilbudsområdet i 2019. Disse tilsyn er gennemført med afsæt i en ny tilsyns- og kvalitetsudviklingsmodel, der er kendetegnet ved at bygge på kvalitative data som observationer, interviews og samtaler. Derfor er opsamling og konklusioner på tilsynene i form af prosatekst til forskel fra grafer og diagrammer. Det vil også træde frem af opsamlingerne på tilsynene, at den nye måde at føre tilsyn på er anderledes end tidligere kvalitetsrapporter. Man kan sige, at kvalitetsrapporten vil afspejle den tilgang og de overvejelser der ligger bag tilsynet, nemlig at tilsyns- og kvalitetsudviklingsmodellen **gør** noget ved kvaliteten i praksis i en tilpas balance mellem kontrol og udvikling i stedet for at **beskrive** kvaliteten.

Kvalitetsrapportens målgruppe?

Grundlæggende er kvalitetsrapporten målrettet en bred målgruppe. Kvalitetsrapporten skal ses som et redskab for politikere og kontraktholdere i det videre arbejde med at træffe gode beslutninger for udviklingen af kvalitet på dagtilbud. Samtidig er det også en mulighed for både nuværende og kommende forældre, interesseorganisationer mm. for at få et indblik i et nuanceret billede af kvaliteten på dagtilbudsområdet i Skanderborg Kommune.

Man vil derfor som læser nogle steder opleve, at indholdet er mere aktuelt end andre alt efter hvilket perspektiv man læser ud fra. På side 4 er en beskrivelse af, hvordan man kan læse kvalitetsrapporten og dermed forhåbentlig nemmere kan navigere i den.

God læselyst.

Indholdsfortegnelse

Forord			
Hvordan er kvalitetsrapporten bygget op?	4	Tilsynsystemet Samspil og relationer i relation til politik og lovgivning	
Dagtilbud på dagsordenen	5	Opsamling på tilsynene om Samspil og relationer	
Virkninger som følge af aftalen ”Stærke dagtilbud”		Systematisk kontakt til alle børn	
At lære At lære (ALAL)		At møde alle børn med glæde og begejstring	
Nye måder at anskue kvalitet på	8	Børns følelser	
Virkning som følge af partnerskabet		At støtte de ufaglærte medarbejdere i at levere pædagogisk kvalitet	
Hvordan ser kvaliteten ud på dagtilbudsområdet i Skanderborg Kommune?	9	At styrke det positive samspil og relationsdannelse	
Grundlag for tilsyn med dagtilbud i Skanderborg Kommune		Legepladsen	
Perspektiv på Dagtilbud af høj kvalitet – lovgivning, forskning, politik og praksis		Faglig ledelse	27
Tilsynet i praksis		Tilsynsystemet Faglig ledelse i relation til politik og lovgivning	
Præsentation af tematikker i tilsynsmodellen og opsamling på tilsyn	12	Opsamling på tilsynene omkring Faglig ledelse	
Leg og læring	13	Retning og værdier	
Tilsynsystemet Leg og læring i relation til politik og lovgivning		Balance mellem styring og ledelse	
Opsamling på tilsynene om Leg og læring		Organisatorisk læring i dagtilbuddet	
Fysiske læringsmiljøer		Aktionslæring som realisering af handleplaner	
Dokumentation af den pædagogiske praksis i forhold til forældrene		Mødeledelse	
Meningsfuld dokumentation til evaluering		Teamledelse	
Realisering af den styrkede læreplan		Demokratiske læreprocesser og børns medbestemmelse	32
Balance mellem voksenstyrede aktiviteter og børns egne lege		Tilsynsystemet Demokratiske læreprocesser og børns medbestemmelse i relation til politik og lovgivning	
Hverdagens rutiner		Opsamling på tilsyn om Demokratiske læreprocesser og børns medbestemmelse	
Børns egne lege		Børns perspektiver	
Pædagogisk kvalitet på legepladsen		Børns medbestemmelse i planlægning af aktiviteter	
Samspil og relationer	21	Børneinterviews og børnemøder	
		Demokratiske læreprocesser	

Alle punkter i indholdsfortegnelsen er aktive links direkte til siden.

Du kan komme tilbage til indholdsfortegnelsen ved at klikke på logoet her

Indholdsfortegnelse

Forældresamarbejde	35	Et fysisk læringsmiljø der indbyder til grovmotorisk aktivitet	
Tilsynstemaet forældresamarbejde i relation til politik og lovgivning		Faktuelle oplysninger og faglige forståelser	46
Opsamling på tilsyn omkring Forældresamarbejde		Organisering og sammenhænge på dagtilbudsområdet i Skanderborg Kommune	
Læringsmiljø med fokus på små grupper		Begrebsafklaring	47
Pjece til forældre		Læringsmiljø	
Fotos af de pædagogiske medarbejdere		Normering	
Kommunikation til forældre via Børneintra		Den styrkede pædagogiske læreplan	
Overgang fra dagpleje til børnehus		Hvad er dagtilbud og hvad er daginstitutioner?	
Børnefællesskaber og inklusion	39	Tre perspektiver på kvalitet	
Tilsynstemaet Børnefællesskaber og inklusion i relation til politik og lovgivning		Faktaoplysninger	54
Opsamling på tilsyn om Børnefællesskaber og inklusion		Medarbejdersammensætning alle stillingstyper fordelt på dagtilbud/enhed	
Deltagelsesmuligheder for alle børn		Normeringer og gennemsnit af faktisk antal indskrevne børn pr. dagtilbud/enhed	
Synlighed omkring mangfoldighed børn		Antal børn pr. medarbejder fordelt pr. dagtilbud/enhed	
Konfliktmægling børn		Sprogvurderingsresultater	
Sprog og kommunikation	42	Antal m ² indeareal pr. barn	
Tilsynstemaet Sprog og kommunikation i relation til politik og lovgivning		Organisering pr. dagtilbud/enhed: Gruppe, funktion eller andet	
Opsamling på tilsyn om Sprog og kommunikation		Sygefraværstatistik på medarbejdere i dagtilbud	
Mange samtaler med turtagning		Opsamling og konklusion på kvalitetsrapporten	75
Materialer der understøtter sprogstimulering			
Brug af sprogkoordinator			
Sprog og kommunikation i de øvrige dagtilbud			
Motorik og bevægelse	44		
Tilsynstemaet Motorik og bevægelse i relation til politik og lovgivning			
Opsamling på tilsyn om Motorik og bevægelse			
Pædagogiske intentioner med motorikrum			

Hvordan er kvalitetsrapporten bygget op?

Kvalitetsrapporten for dagtilbud i Skanderborg Kommune er delt i tre overordnede afsnit.

Indledningsvis beskrives, hvad der i de sidste to år er arbejdet med på dagtilbudsområdet i Skanderborg Kommune. Samtidig beskriver afsnittet, hvad der er rammen for arbejdet på både det nationale og kommunalpolitiske niveau.

Derefter vil kvalitetsrapporten give et indblik i essensen af de pædagogiske tilsyn ud fra Skanderborg Kommunes nye tilsynsmateriale. I dette afsnit vil der være en del fagtermer, som findes beskrevet i afsnittet om begrebsafklaring længere fremme i rapporten. Ligeledes vil der i forlængelse af begrebsafklaring være en kort introduktion til aktuelle forskningsbaserede perspektiver, som er det fundament vi står på i Skanderborg Kommune.

I **sidste del** af rapporten beskrives faktuelle data som eksempelvis kvadratmeter pr. barn, medarbejdersammensætning og organisering i dagtilbuddene, da disse oplysninger også er væsentlige for at få et samlet billede af kvaliteten på dagtilbudsområdet.

Løbende igennem hele kvalitetsrapporten vil der være perspektiver og refleksioner fra både Fagsekretariatet Børn og Unge og fra kontraktholdere på dagtilbudsområdet i forhold til tilsynet og arbejdet med den nye kvalitets- og udviklingsmodel. Disse refleksioner og perspektiver ses i særskilte bokse.

Formålet med kvalitetsrapporten er at skabe et overblik over de strategier, indsatser og konkrete aktiviteter, der pågår på dagtilbudsområdet for at skabe god pædagogisk kvalitet hver dag for alle børn i Skanderborg Kommune. Dette foldes ud i denne kvalitetsrapport med ”Den bedste start på livet” og ”Dagtilbudsloven” som bagtæppe.

Rapporten kan læses som opslagsværk, hvor man dykker ned i de enkelte emner. Vi anbefaler dog, at den læses sammenhængende for at følge tilgangen og tankerne om et bredere og mere nuanceret perspektiv på kvalitet på dagtilbud end blot normering, hvilket allerede foldes ud i næste afsnit om den nationale aftale ”Stærke dagtilbud” og hvilken virkning den har haft i Skanderborg Kommune.

Dagtilbud på dagsordenen

Dagsordenen på dagtilbud har på såvel nationalt som kommunalt plan i 2018 og 2019 haft overskriften ”Kvalitet i dagtilbud”. Dette er kommet tydeligt til stede på dagtilbudsområdet gennem politiske aftaler og fokuser. Den største aftale indgået på dagtilbud siden 2004, hvor ”Lov om læreplaner” trådte i kraft, blev indgået med aftalen ”Stærke dagtilbud” i juni 2017 med ikrafttrædelse løbende hen over 2018 frem mod 2021.

Overordnet set indeholder aftalen tre forskellige perspektiver på kvalitet. Se Fig.1

Virksomheder som følge af aftalen ”Stærke dagtilbud”

For dagtilbudsområdet i Skanderborg kommune har aftalen ”Stærke dagtilbud” haft forskellige virkninger for borgerne og medarbejderne. Der er eksempelvis som en del af aftalen om øget fleksibilitet blevet skabt mulighed for deltidsplads ved barsel og ligeledes mulighed for at vælge et kombinationstilbud for forældre, der har et behov for pasning af deres barn uden for dagtilbuddets åbningstider. Forældrebestyrelsens rolle er blevet præciseret og muligheden for at vælge specifikke dagtilbud er øget, så man eksempelvis nu har krav på at ønske en bestemt dagplejer. Som en del af dette kvalitetsløft på dagtilbudsområdet blev det også besluttet, at anciennitetsprincippet i forbindelse med fordeling af pladser fremadrettet skal ske efter opskrivningsdato, hvor det tidligere har været efter alder. Dette fremgår af søjlen til venstre i figuren ovenfor. Dette har medført

Stærke dagtilbud

- Alle børn skal med i fællesskabet

Aftalepartierne (Regeringen, Dansk Folkeparti, Socialdemokratiet og Radikale Venstre) er enige om, at vi skal videreudvikle dagtilbuddenes styrker, og at vi skal støtte børn, forældre og dagtilbud der, hvor der er størst udfordringer. Derfor er aftalepartierne enige om at fordele 580 millioner kroner fra 2017-2020 på følgende initiativer inden for tre centrale temaer:

Øget fleksibilitet og frit valg for børnefamilier

(ca. 60 mio kr.)

Øget frit valg af tilbud og større gennemsigtighed

- Større gennemsigtighed gennem ny informationsportal og kampagne om forældres frie valg
- Styrket mulighed for at ønske og få et bestemt dagtilbud
- Bedre vilkår for private leverandører

Mere fleksibilitet og indflydelse for børnefamilier

- Mere fleksibilitet i ordningen med tilskud til pasning af egne børn
- Kombinationstilbud til familier med skæve arbejdstider
- Styrket forældreindflydelse i forældrebestyrelser
- Ret til at vælge deltidsplads for forældre på barsels eller forældreorlov

Bedre læring og trivsel for alle børn og et sammenhængende børneliv

(ca. 300 mio kr.)

Styrket ramme om det pædagogiske arbejde med læring, trivsel og dannelse

- En styrket pædagogisk læreplan
- Mere tid til nærvær gennem mindre og meningsfuld dokumentation
- Bedre kvalitet i private pasningsordninger

Målrettet indsats over for børn i udsatte positioner

- Flere pædagoger til institutioner med mange børn i udsatte positioner
- Forsøg med målrettede sociale indsatser i dagtilbud – herunder forældregrupper i dagtilbud og samarbejde med sundhedsplejen

Et sammenhængende børneliv

- Bedre sammenhæng i kommunens indsats for de 0-6 årige og udveksling af relevant viden
- Bedre overgange via målrettede forløb for børn frem mod skolestart og krav om læringsfokus i fritids tilbud mv. frem mod skolestart

Høj kvalitet gennem faglighed og tydelig ledelse

(ca. 210 mio kr.)

Høj faglighed og vidensdeling

- Fagligt og ledelsesmæssigt kompetenceløft for dagplejere, ledere og faglige fyrtårne
- Implementering af en styrket pædagogisk læreplan på pædagoguddannelsen og på den pædagogiske assistent uddannelse

Viden til praksis

- Viden til praksis og implementering af en styrket pædagogisk læreplan
- Partnerskab om kompetenceløft og viden til praksis

Fig.1: Stærke dagtilbud

ændret praksis i pladsanvisningen, som for en periode har medført et lavere serviceniveau end tidligere, da det faldt sammen med implementering af nyt IT-system.

Som det fremgår af søjlen til højre i figur 1 omhandler en del af aftalen ”Stærke dagtilbud” også fokus på højere kvalitet gennem faglighed og tydelig ledelse. I Skanderborg Kommune er der tildelt kompetencemidler fra Socialstyrelsen. Midlerne bruges til efteruddannelse for både dagplejere, kontraktholdere, daglige ledere og pædagoger i et bredt omfang. Efteruddannelsen har fokus på Den styrkede pædagogiske læreplan og systematisk evalueringskultur. Puljemidlerne giver også mulighed for kompetenceløft for de private institutioner, som i mindre omfang har valgt at deltage i efteruddannelsesforløbet i Skanderborg Kommune.

Den tredje del af aftalen ”Stærke dagtilbud” omhandler trivsel og læring for alle børn og et sammenhængende børneliv. Dette ses i søjlen i midten i figur 1. Under dette tema ligger der et særligt stort arbejde med Den styrkede pædagogiske læreplan, som er en revidering af den tidligere ”Pædagogiske læreplan” indført ved lov på dagtilbudsområdet i 2004. Den

styrkede pædagogiske læreplan sætter læringsmiljøet og de voksnes betydning for at alle børn opnår optimal trivsel, dannelse, læring og udvikling i højsæde.

At lære At lære

Endnu et eksempel på, hvordan Skanderborg Kommune har arbejdet med kvalitet på dagtilbud er projektet ”At lære at lære”, der har været arbejdet med i daginstitutionerne. I 2016 blev der i et samarbejde mellem kontraktholderne og fagsekretariat Børn og Unge indgået kontrakt med Challenging Learning om projektet ”At lære at lære” for en toårig periode. Intentionen med At lære At lære var at skabe en kultur med fokus på, hvilke faktorer, der skal være til stede for at understøtte en høj grad af læring. Læring skal her forstås som en proces for barnet, hvor barnet får en selvindsigt og udvikler strategier for egen tillæring af nye kompetencer. Fokus i projektet har altså været på indholdet og måden at lære at lære på frem for selve resultatet om at lære noget bestemt.

I projektet har der været beskrevet to forandringsfremmere: Coaching og Handlingslæringscirklen. Forandringsfremmerne har haft til hensigt at rette blikket mod

medarbejderne og deres betydning for børnenes udvikling. Dertil har der været beskrevet fem intentioner.

Refleksion fra kontraktholder:

Handlingslæringscirklen bliver anvendt så meget som muligt – og er ved at blive et væsentlig redskab hos flere og flere.

Intentionerne er de parametre, hvorpå man i praksis ønskede at se en bevægelse. Intentionerne i overskrifter er: Fælles læringsprog, Dynamisk tankesæt/ Mindset, Feedback, Forældresamarbejde og Læringsstrategier. Det dynamiske Mindset har gennem projektet ændret sig. Gennem midtvejsevaluering og læringsdialog ved afslutning af projektperioden identificeres en ændring i medarbejdere og lederes grundlæggende forståelse af deres egen betydning for at skabe deltagelsesmuligheder og chancelighed for alle børns egen læring.

Et grafisk billede på udviklingen kan se i figur 2. I firkanten til venstre ses de nøgleord, som var mest fremtrædende ved medarbejdere og ledere ved starten af projektet. I firkanten til højre ses udviklingen to år efter projektet start. Jo større ordene fremtræder i firkanten jo flere gange er det blevet sagt ved interviewrunden af medarbejdere og ledere. Der er både sket en udvikling i selve ordforrådets omfang og samtidig har ordene ændret sig i projektet fra eksempelvis at udvikling var det mest brugte ord til at børn og læring er blevet markant mere fremtrædende. Der kan læses mere om projektet på [Skanderborg Kommunes hjemmeside](#).

Projektperioden for At lære At lære blev forlænget med et år og kom derved til at lappe ind over vedtagelsen af den nye Dagtilbudslov og dermed også i forhold til Den styrkede pædagogiske læreplan.

Fagsekretariatets refleksion:

Arbejdet med At lære At lære har haft den betydning, at skiftet fra den tidligere lovgivning til den nye lovgivning og Den styrkede pædagogiske læreplan har været glideende for de institutioner, som har arbejdet med Handlingslæringscirklen og den kontinuerlige, cirkulære måde at arbejde med den pædagogiske praksis på.

Hovedpointerne for virkningen af At lære At lære er, at der har været en udvikling i alle daginstitutioner på alle intentionerne og forandringsfremmerne. Særligt har der været en stor bevægelse i det dynamiske Mindset og det fælles læringsprog, som kan ses af de to billeder i fig 2 . I begrebet og intentionen med læringsprog ligger også det coachende perspektiv, hvor spørgeskulturen og det at have en fælles vedvarende tænkning er trædestenene i praksis. En vedvarende fælles tænkning knytter an til højkvalitetsdagtilbud ifølge forsker Brenda Taggart.

Højkvalitetsdagtilbud har ligeledes været omdrejningspunktet i det KL-partnerskab, som Skanderborg Kommune har været deltagende i. Dette udfoldes yderligere i næste afsnit.

Tekstanalyse: Frekvenser af nøgleord anvendt af lederne. Nøgleordene illustrerer overbesvisninger og tilgange til praksis

Figur 2.a Baseline Maj 2016

Figur 2.b Progressionsbesøg Juni 2018

Nye måder at anskue kvalitet på

Vores erfaring med KL-Partnerskab om kvalitet på dagtilbudsområdet

I gennem de sidste to år har Skanderborg Kommune været en del af et partnerskab i KL regi. Partnerskabet har haft overskriften ”Kvalitet i dagtilbud”. Indholdsmæssigt har partnerskabet ligget sideløbende og supplerende til både At lære At lære og til vedtagelsen af Dagtilbudsloven. Der har derfor igennem partnerskabsperioden været en sammenhængskraft i emnet om kvalitet på dagtilbudsområdet i Skanderborg Kommunes indsatser og det nationale fokus. Det partnerskab i særdeleshed har understøttet i den forbindelse er, at vi på dagtilbudsområdet har fået en fælles måde at tale om kvalitet på blandt andet ud fra EVAs rapport om pointer fra forskningen. EVAs rapport adresserer tre perspektiver at tale om kvalitet på. Disse tre perspektiver er foldet mere ud i afsnittet ”Tre perspektiver på kvalitet” på side 49.

Virkning som følge af partnerskabet

Forinden partnerskabets begyndelse var udviklingen af tilsyns- og kvalitetsudviklingsmodellen startet. Deltagelsen i partnerskabet kvalificerede denne udviklingsproces ved dialog i netværksgrupper med andre kommuner, ved inspirationsoplæg fra forskere og processer faciliteret af KL. Under partnerskabet blev vi klogere på, at det fokus vi ønskede i den nye tilsynsmodel om at den skal bidrage til kvalitetsudviklingen gav høj grad af mening og værdi på dagtilbudsområdet. Det betød også, at andre kommuner interesserede sig for vores tilsynsmodel og vi har haft besøg af flere kommuner, der ønskede at høre nærmere om muligheder og begrænsninger ved modellen.

Samtidigt har mediebilledet i 2019 haft fokus på hvordan kommunerne arbejder med de pædagogiske tilsyn i forbindelse med en TV-dokumentar om graden af kvalitet i to daginstitutioner. KL udbød to temamøder i sensommeren, hvor Skanderborg Kommune blev inviteret til at afholde oplæg om tilsynsmodellen, der i høj grad bygger på det observerende tilsyn og med inddragelse af medarbejderrepræsentanter foruden ledelsen og forældre.

Tilsynsmodellen benævnes oftest som en kvalitets- og udviklingsmodel. Den tager sit afsæt i lovgivningen, lokalt besluttede politikker og den nyeste forskning på dagtilbudsområdet i et samarbejde med kontraktholderne og University College Nordjylland.

KL-partnerskaber har involveret aktører på flere niveauer: Politisk, kontraktholder-, medarbejder-, forældre- og fagsekretariatsniveau.

Kvalitetsrapporten for dagtilbud i Skanderborg Kommune 2018-2019 tager udgangspunkt i de pædagogiske tilsyn og kvalitets- og udviklingsmodellen, da arbejdet med modellen og de efterfølgende handleplaner fortæller om, hvordan dagtilbuddene arbejder med mange og forskellige perspektiver på kvalitet. Som læser får man derfor en god og nuanceret indsigt i dette kvalitetsarbejde. I det man ser på forløbet fra det pædagogiske tilsyn, til udarbejdelse af handleplaner og til de opfølgninger, der er gennemført ind til nu, er det tydeligt at tilsynsprocessen langt de fleste steder bidrager til en positiv og reel udvikling af den pædagogiske praksis.

Hvordan kvalitet kommer til udtryk gennem tilsyn

Den kommende del af kvalitetsrapporten handler dels om hvordan modellen for pædagogiske tilsyn og kvalitetsudvikling er blevet til, og hvordan den tager sig ud. Det betyder, at baggrund, formål og indhold med modellen beskrives og kommenteres. Derefter samles der op på alle de pædagogiske tilsyn, der er gennemført i denne tilsynsrunde. Der er afholdt tilsyn med alle kommunale dagtilbud, på nær dagtilbuddene i Hylke/Virring, Fredensgård og det organisatoriske tilsyn med Den kommunale dagpleje .

Grundlag for tilsyn med dagtilbud i Skanderborg Kommune

Formålet med dette afsnit er, at opridse grundlaget for praksis for pædagogiske tilsyn i Skanderborg Kommune. Det er jf. Dagtilbudsloven 2018 §5 lovpligtigt, at føre tilsyn med dagtilbud, med henblik på at sikre at gældende lovgivning overholdes, og at der ydes særlig støtte til de børn og unge under 18 år, der har behov herfor. Hertil kommer, at kommunalbestyrelsen skal fastsætte og offentliggøre rammerne for tilsynet.

Derudover har fagsekretariatet og kontraktholderne ønsket, at en del af

tilsynspraksis handler om, at undersøge i hvilket omfang børnepolitikken ”Den bedste start på livet” og ”Den sammenhængende børnepolitik” udmøntes.

Det har været et formuleret og centralt ønske, at tilsynet ikke udelukkende har en kontrolfunktion, men også er med til at udvikle pædagogisk praksis, således at kommunens tilsynspraksis er med til at sikre, at viden om høj kvalitet i dagtilbud får et liv i praksis. Dette betyder et fokus på, at **alle** børn i dagtilbuddet tilbydes sikkerhed, omsorg, relation og læringsmuligheder.

Fagsekretariatet og kontraktholderne ønsker ud over det systematiske grundlag for tilsynet at have en systematik for opfølgning på tilsynet i form af handleplaner, opfølgning på tværs af huse, udviklingstiltag m.v.

Grundlaget for tilsyn skaber en kobling mellem dagtilbudsloven, herunder den styrkede pædagogiske læreplan, kommunens tilsynspligt med daginstitutioner, forskning på dagtilbudsområdet og Skanderborg Kommunes børn & unge politik på dagtilbudsområdet, ”Den bedste start på livet” samt ”Den sammenhængende børnepolitik”.

Ved tilsyn er der tale om både politikkontrol og evaluering af dagtilbudsområdet og denne evaluering forstås i et formativt perspektiv. Det betyder, at der i både tilsyn og nærværende kvalitetsrapport er fokus på det, der tillægges værdi og har betydning for de valg, der træffes både i praksis og for så vidt også på ledelsesmæssigt- og politisk niveau. Disse værdier ses her som et samspil mellem den politiske aftale ”Stærke dagtilbud”, den styrkede pædagogiske læreplan, forskning på området samt kommunale politikker og indsatser.

For at dette sker, er det nødvendigt, at have defineret, hvordan høj kvalitet ser ud, samt hvilke indikatorer der med rimelighed kan anvendes for at undersøge praksis i et kvalitets- og udviklingsperspektiv, men også at der er klare retningslinjer og systematik omkring tilsynet, formidling og anvendelse.

I og med tilsynet ønskes anvendt både med et kontrollerende og udviklende sigte, vægtes en høj grad af involvering af praksis i tilsyn. Både i forhold til at udforme tilsynspraksis, metodiske valg og indsamling og tolkning af data.

En vigtig del af grundlaget for tilsynet er også at sikre, at de valgte metoder til

Hvordan kvalitet kommer til udtryk gennem tilsyn

tilsyn giver et reelt indblik i praksis og i sin form er relevant for den pædagogiske praksis. Det er afgørende for, at tilsynet foranlediger de rette opfølgende handlinger og reelt set er med til at sikre kvaliteten i dagtilbuddet, herunder, blandt andet at sikre at arbejdet med de styrkede læreplaner pågår som ønsket.

Tilsyns- og kvalitetsudviklingsmodellen er udarbejdet i et samarbejde mellem University College Nordjylland og Skanderborg Kommune i perioden august 2017 til december 2018, og udviklingsprocessen har haft til hensigt, at involvere alle pædagogiske medarbejdere og ledere i Skanderborg Kommune. Dette har været et ønske både for at sikre den kontrolmæssige funktion, som tilsynet har, men samtidig for at udarbejde en tilsyns- og kvalitetsudviklingsmodel, som giver anledning til faglig refleksion og udvikling og som retter fokus mod den ønskede udvikling på dagtilbudsområdet.

Der har hele vejen gennem processen været nedsat en bredt repræsenteret arbejdsgruppe bestående af aktører på dagtilbudsområdet: medarbejdere, repræsentant fra faglig organisation, ledelse, chef og konsulent, der har været med til at træffe valg undervejs i forhold til Tilsyns- og kvalitetsudviklingsmodellens form og indhold. Den øvrige del af

dagtilbudsområdet i form af ledere, pædagoger, pædagogiske assistenter og pædagogmedhjælpere blev via en spørgeskemaundersøgelse spurgt om, hvad der skal afholdes tilsyn i forhold til? Hvordan tilsynet skal afholdes og hvem der skal inddrages i tilsynet? Dette har resulteret i den foreliggende Tilsyns- og kvalitetsudviklingsmodel og de tilhørende redskaber.

Perspektiv på Dagtilbud af høj kvalitet – lovgivning, forskning, politik og praksis

I det følgende afsnit tegnes et billede af, hvordan kvalitet kan forstås i et samspil mellem lovgivning, forskning samt lokal politik og indsatser.

Dagtilbudsloven opridser, at dagtilbuddenes formål er at fremme børn og unges trivsel, udvikling og læring gennem dag-, fritids- og klubtilbud samt andre socialpædagogiske fritidstilbud, og dertil at forebygge negativ social arv og eksklusion (Dagtilbudsloven 2018 §1). Netop i forhold til social arv og eksklusion viser forskning, at dagtilbud af høj kvalitet har betydning for børns personlige, sociale og kognitive udvikling

i en grad, der rækker langt ud over tiden i daginstitutionen og som får betydning for børns chanceligheder på langt sigt (Sylva et al 2004). I Skanderborg Kommunes børn og ungepolitik formuleres ligeledes, at pædagogiske miljøer skal have plads til mangfoldighed og forskellighed, give plads og mulighed for udfoldelse samt for at bryde negative sociale udviklingsmønstre.

Helt grundlæggende forstås høj kvalitet i dagtilbud således, at tre følgende basale behov dækkes:

- Beskyttelse af børns sikkerhed og sundhed
- Understøttelse af opbygning af positive relationer
- Muligheder for at blive stimuleret og at lære af erfaringer (Clifford, Reszka & Rossbach 2010)

Denne kvalitetsforståelse udfoldes herunder i en række perspektiver på kvalitet i dagtilbud.

I selve tilsyns- og kvalitetsudviklingsmodellen vil der være elementer, som optræder på tværs af temaerne, da der er sammenhæng mellem, f.eks. hvordan det relationelle miljø i huset er, og hvordan der arbejdes med læring. Der vil således, selvom der ikke føres

Hvordan kvalitet kommer til udtryk gennem tilsyn

tilsyn med alle temaer hver gang, være elementer, der går igen og som sikrer en bred opmærksomhed på sammenhængen mellem de forskellige elementer i læringsmiljøet, selvom der udvælges afgrænsede temaer som fokus for tilsynet.

Tilsynet i praksis

For at understøtte ønsker om både et kontrollerende og udviklingsmæssigt perspektiv, er tilsynene bygget op, således at flere aktører kommer til stede.

Som forberedelse vælges der to temaer, som sammen med ét fælles tema skal danne grundlag for tilsynsmødet. Mødedeltagerne er medarbejdere, ledelse, forældrebestyrelsesrepræsentant foruden pædagogisk konsulent. Hvert tema understøtter igen de forskellige perspektiver. Det sker eksempelvis ved, at der bruges børne- eller forældreinterview.

Refleksion fra kontraktholder:

Vi har valgt områder ud fra hvor vi har ændret struktur og personer i dækningen, og derfor vidste at der var noget, som vi ikke var i mål med.

Gennem fremlæggelse af observationer fra de forskellige deltagere på tilsynsmødet opstår tematikker, som bliver indarbejdet i en efterfølgende handleplan. Handleplanen udarbejdes af ledelsen med inddragelse af medarbejdere og forældrebestyrelse og i sparring med pædagogisk konsulent. Det er handleplanerne, der gør det ud for tilsynsrapporter i Skanderborg Kommune.

Nogle af de refleksionsspørgsmål man vil kunne se besvaret i handleplanen er:

- Hvad er børnehuset blevet klogere på under tilsynet?
- Hvad fungerer godt i huset og hvor er der udfordringer?
- Hvordan vil man arbejde med dette i institutionen?
- Om der evt. er behov for hjælp til at udvikle praksis?
- Opfølgning på tilsynet; hvordan, hvorfor, hvornår, hvem ?

Refleksion fra fagsekretariatet

Motiverne for valg af tema, kan være mangeartede, som:

- *Hvad er vi særligt gode til?*
- *Hvad er vi særligt udfordrede på?*
- *Hvad ønsker vi at blive klogere på som dagtilbud?*

Refleksioner over og valg af temaer til tilsyn er en central del af kontaktingen af tilsynet.

Præsentation af tematikker i tilsynsmodellen

Præsentation af tematikker i tilsyns- og kvalitetsudviklingsmodellen og opsamling på tilsyn

I nedenstående afsnit præsenteres de enkelte temaer som tilsynsmodellen består af, hvor de samtidigt relateres til arbejdet med realiseringen af den politiske aftale ”Stærke dagtilbud”, herunder den styrkede pædagogiske læreplan og de lokale politikker ”Den bedste start på livet”, ”Den sammenhængende børnepolitik” samt [Danmarks Evalueringsinstitut EVAs rapport](#) om forskellige kvalitetsperspektiver.

Tilsyns- og kvalitetsudviklingsmodellen består af otte forskellige temaer, hvortil der hører et sæt af redskaber til at indsamle information/data:

Tema	Redskaber til indsamling af information/data
Samspil og relationer	Lave observationer, evt. forældreinterview-/spørgeskema
Leg og læring	Dokumentation udvælges fra det sidste års arbejde med læreplaner, lave observationer
Demokratiske læreprocesser og børns medbestemmelse	Interview med børn, lave observationer
Børnefællesskaber og inklusion	Lave observationer
Forældresamarbejde	Spørgeskema eller interview med forældre, finde eksempler på brobygning mellem hjem og dagtilbud
Sprog og kommunikation	Lave observationer, spørgeskema forældre
Motorik og bevægelse	Lave observationer, dokumentation udvælges
Faglig ledelse	Finde eksempler fra læreplansarbejdet, lave observationer jf. de udvalgte temaer

Temaerne gennemgås i opsamlingen på tilsynene i kronologisk rækkefølge i forhold til, hvor mange daginstitutioner, der har arbejdet med dem i det pædagogiske tilsyn.

Arbejdsgruppen omkring udviklingen af modellen for tilsyn og kvalitetsudvikling besluttede, at alle børnehuse i forbindelse med tilsyn 2019, fik afholdt tilsyn omhandlende *Leg og læring*.

Temaet *Leg og læring* blev valgt da det bl.a. belyser arbejdet med den styrkede læreplan, hvilket havde en særlig relevans i kraft af den politiske aftale ”Stærke dagtilbud”. I den indledende del af afsnittet om *Leg og læring* findes uddrag fra tilsynsmaterialet, da det er det faglige grundlag, som dagtilbuddene arbejder ud fra. Det faglige grundlag relateres til den politiske aftale ”Stærke dagtilbud”, det pædagogiske grundlag, den styrkede læreplan og ”Den bedste start på livet” for at belyse hvordan tilsynstemaet bidrager til forankring og politikkontrol omkring den aktuelle gældende lovgivning.

Tilsynstemaet *Leg og læring* i relation til politik og lovgivning

De fysiske omgivelser, indretning og tilgængelige materialer som legeredskaber og materialer til kreativ, motorisk udfoldelse, fordybelse mm. er en forudsætning for, at der eksisterer et æstetisk læringsmiljø af høj kvalitet. Det er et af de parametre tilsyn som *Leg og læring* belyser. Det kreative og æstetiske læringsmiljø er et af de

centrale temaer i ”Den bedste start på livet”, herunder i temaet *Børnemiljøer*. Skanderborg kommune ønsker, at dagtilbuddene tilbyder fysisk æstetiske rammer, der understøtter børnenes velvære og udvikling via mangfoldighed og kreativitet. Herunder er det væsentligt, at dagtilbuddene forstår og fokuserer på fysiske rammer, der understøtter konstruktive og forpligtende fællesskaber. Det pædagogiske arbejde med afsæt i det fysisk æstetiske læringsmiljø, er væsentligt for det enkelte barns identitetsdannelse og alsidige udvikling, som det såvel formuleres i ”Den bedste start på livet” i temaet *Børnemiljøer* og som det formuleres i læreplanstemaet *Alsidig personlig udvikling* i den styrkede læreplan.

Dagtilbuddenes systematiske fokus på, at skabe læringsmiljøer med afsæt i den styrkede læreplan, herunder det pædagogiske grundlag og de seks læreplanstemaer med de bredt formulerede mål, undersøges og tematiseres endvidere ved tilsynet, der handler om *Leg og læring*. I det pædagogiske grundlag fra den styrkede læreplan er temaerne *leg, læring, dannelse og læringsmiljøer* alle temaer, der fokuseres i tilsyn omhandlende *Leg og læring*.

Opsamling på tilsynene om *Leg og læring*

Ved tilsyn omhandlende *Leg og læring* er børn, medarbejdere og daglig leder i fokus og der anvendes observationer, samtale og dokumentation som metode.

Inden tilsynet har huset til opgave at være undersøgende på, hvor i den pædagogiske praksis, at læreplansarbejdet kommer til stede. Dette bruges aktivt i refleksionerne på tilsynsmødet.

Tilsynet starter med at tilsynsførende gennemfører en times observation med udgangspunkt i den pågældende observationsguide.

I de følgende afsnit beskrives der hvilke elementer i *Leg og læring* dagtilbuddene har valgt at arbejde videre med i deres handleplaner, og hvordan de har valgt at arbejde med dem. Der kan være flere motiver for at arbejde videre med et konkret tema. Motiver, der kan bevæge sig fra, hvad det enkelte børnehus finder interessant og relevant til direkte besked fra fagsekretariatets side om, hvad der skal ske ændringer i forhold til.

Fysiske læringsmiljøer

Flere af børnehuse har på baggrund af tilsynsprocessen valgt, at arbejde med de fysiske læringsmiljøer. De fysiske læringsmiljøer er fokuseret i det forskningsbaserede observationsmateriale i tilsynsmaterialet ved, at der kigges på indretningen af de fysiske læringsmiljøer og børnenes adgang til alderssvarende materialer og redskaber, som legetøj, motorik redskaber og materialer til eks. æstetiske læreprocesser.

Samlet set har dagtilbuddene arbejdet med indretningen af de fysiske læringsmiljøer på varieret vis. Overordnet set har **de fleste** haft en målbeskrivelse, der har handlet om, at de fysiske læringsmiljøer skal fremme børnenes udvikling, trivsel, læring og dannelse. Herunder har man ønsket, at skabe fysiske læringsmiljøer inde som ude, der fremmer samspil, fordybelse og ro hos børnene. Man har arbejdet med udviklingen af det, der kaldes ”interessecentre” eller ”kodede læringsmiljøer”, hvilket betyder at man indretter et afgrænset fysisk miljø, der har til hensigt at inspirere til forskellige typer af lege, som regellege, rollelege, konstruktionslege, forestillingslege mm. Man har ønsket, at de fysiske læringsmiljøer har skullet inspirere til lege

og aktiviteter der har eksperimenterende, skabende og udviklende karakter, der samtidigt lader sig inspirere af det pædagogiske grundlag og den styrkede læreplan. Det har været vigtigt, at legetøj og materialer var ordnede, overskuelige, inspirerende og tilgængelige for børnene, og at det var muligt for børnene at afkode og forstå rummenes funktionalitet.

Man har endvidere fokuseret på de pædagogiske medarbejders rolle, i relation til børnenes lege og aktiviteter, i de fysiske læringsmiljøer. Det har været vigtigt, at have pædagogiske intentioner med miljøerne og enten initiere lege og/eller være tæt på, observerende og i de tilfælde det giver værdi, at interagere og udvide børnenes lege og aktiviteter i de fysiske læringsmiljøer. Samtidigt har det været væsentligt, at inddrage børnene i indretningen af miljøerne. Både ved demokratiske processer som idegenerering og afstemning om konkrete temaer i afgrænsede miljøer. Man har tilmed flere steder haft fokus på fleksibilitet i forhold til, at kunne ændre på miljøerne alt efter børnegruppens behov.

Dokumentation af den pædagogiske praksis i forhold til forældrene

En del af børnehuse har arbejdet med dokumentation af den pædagogiske praksis på baggrund af tilsynsprocessen. I tilsynsmaterialet beskrives det, at det er væsentligt at dokumentere den pædagogiske praksis med bagvedliggende pædagogiske intentioner til forældrene i dagtilbuddet. Herved får forældrene indsigt og kan samtidigt tale med deres barn om livet i dagtilbuddet og endvidere fokusere lignende lege og aktiviteter derhjemme i det omfang det er meningsfuldt og muligt. Formålet er at bygge bro mellem dagtilbud og hjem med henblik på, at understøtte det enkelte barns udvikling, trivsel, læring og dannelse.

I den styrkede læreplan er beskrevet, at dagtilbuddene skal arbejde med meningsfuld dokumentation. Det vil sige, at ikke alt skal dokumenteres, og det skal ikke dokumenteres for dokumentationens skyld. Den højeste kvalitet i dokumentationsøjemed, er den der anvendes i et samspil med børnene. Der er derfor **flere af dagtilbuddene**, der skriver om at dokumentation fremadrettet skal findes i børnehøjde. Hvilket er en praktisk forudsætning for at børnene kan se den og have dialoger med deres

forældre, andre børn og de pædagogiske medarbejdere om de lege, aktiviteter og processer der er pågået.

Flere dagtilbud ønsker at inddrage børnene i udvælgelse af dokumentation. Det giver anledning til dialog med børnene om, hvad der er sket, og hvad der er vigtigt at vise frem. Samtidigt kan børnene som de pædagogiske medarbejdere udvælge dokumentation i flere former, som fotos, video, fysiske produktioner inde som ude mm.

For nogle af dagtilbuddene handler det fremadrettede arbejde med dokumentation om et fokus på hverdagen som helhed. Hvilket betyder, at man ønsker at dokumentere fra alle de situationer, der har kvalitativ betydning for børnenes udvikling, trivsel, læring og dannelse. Hverdagens rutiner, som måltider, situationer fra garderoben samt børnenes egne lege og hvad børnene er optagede af, er lige så vigtige, at dokumentere som voksenstyrede aktiviteter, da der potentielt kan foregå lige så høj grad af pædagogisk kvalitet.

Der er nogle få af dagtilbuddene, der har fokuseret på at arbejde med dokumentation såvel i voksenhøjde, som i børnehøjde. Det betyder, at man har til

hensigt at optimere den dokumentation og kommunikation, der foregår til forældre via den digitale platform børneintra. Her ønsker man at kommunikere, hvad der foregår i dagtilbuddet og ikke mindst hvilke læringsintentioner de pædagogiske medarbejdere har hermed. I den forbindelse har nogle dagtilbud fokus på, at der kan foregå forældrekommunikation i voksenhøjde i selve dagtilbuddet, eks. som opslag, små reportager mm. på opslagstavler og vægge.

Meningsfuld dokumentation til evaluering

Under **flere tilsyn** har pågået drøftelser om væsentligheden af at dokumentation også er et element i arbejdet med at etablere en systematisk evalueringskultur, som den politiske aftale ”Stærke dagtilbud” foreskriver det. **Flere dagtilbud** har formuleret, hvordan de vil arbejde med dokumentation af den pædagogiske praksis, som en kvalitativ datakilde til anvendelse i evalueringssammenhæng.

Samtidigt **ønsker flere**, at styrke den systematiske evalueringskultur ved at arbejde med aktionslæring, som man har gjort det i projektet ”At lære at lære” samt på kompetenceløftet i forbindelse med ”Stærke dagtilbud”.

Refleksion kontraktholder

Databaserede refleksioner kræver træning og tilvænning. Det kræver at ledelse og medarbejdere laver en struktur, der skaber de rigtige anledninger.

Tilsynet kan blive en god byggesten i evalueringskulturen, men der skal trænes for at fokus rettes på opgaven/barnet/børnene og mindre på frygten for at såre kolleger = nyt mindset.

Centralt for alle tilsyn har været dialog om anvendelsen af tilsynsmaterialet til at understøtte systematisk evaluering og kvalitetsudvikling af den pædagogiske praksis. Deltagere i tilsynene, som pædagoger og daglige ledere har alle prøvet, at anvende tilsynsmaterialet til observationer som forberedelse til tilsynet. På den baggrund har vi drøftet muligheder og begrænsninger ved materialet. Den overvejende del af deltagerne har fundet mening og værdi ved at anvende materialet. Under tilsynene er der ingen deltagere, der har kompromitteret materialet og det har fungeret som et rigtig godt afsæt for at drøfte høj som lavere kvalitet på den måde, at næsten alle dagtilbud har udtrykt sig positivt om materialet og tilsynsprocessen. Dagtilbuddene har

kunnet genkende deres pædagogiske praksis i tilsynsmaterialet.

Fagsekretariatets refleksion:

Som sagt bygger materialet på aktuel og anerkendt forskning på dagtilbudsområdet, og vi oplever derfor som fagsekretariat, at der er sat en bevægelse i gang med at drøfte pædagogisk kvalitet på en kvalificeret og værdifuld måde, der potentialet kan pågå på alle niveauer på dagtilbudsområdet.

Børnenes oplevelser og perspektiver i evaluering og planlægning af den pædagogiske hverdag er der **flere dagtilbud** der ønsker at arbejde videre med. De er nysgerrige på, hvordan de kan gøre dette ved eks. børnemøder, børneinterviews og børnebestyrelser.

Flere af dagtilbuddene har formuleret, at de endvidere vil anvende dokumentationen til at blive klogere på i hvilket omfang og på hvilke måder de arbejder med læreplanstemaerne og de bredt formulerede mål fra den styrkede læreplan. Herunder hvordan de kan arbejde på at det pædagogiske grundlag og læreplanstemaerne afspejler sig i hverdagens rutiner og børnenes egne lege.

Realisering af den styrkede læreplan

På baggrund af tilsynsrunden gælder det for **næsten alle dagtilbud**, at man enten er i gang med, eller godt i gang med, at arbejde på at den styrkede læreplan realiseres i den pædagogiske praksis. Det gælder for **langt de fleste huse**, at det er muligt at se tegn på arbejdet med den styrkede læreplan i det fysiske miljø, ved dokumentationer af forskellig art, ved "interesseområder" eller i interaktion børn og pædagogiske medarbejdere imellem.

Det kan eksempelvis være ved en "samling", der er en voksenstyret aktivitet hvor der kan være et konkret tema, som venskaber eller bæredygtighed som omdrejningspunkt. Her kan der arbejdes med flere elementer fra det pædagogiske grundlag og flere læreplanstemaer på en og samme tid. I et sådan tilfælde kunne det handle om natur, udeliv og science, samtidigt med sprog og kommunikation.

I børnenes egne lege, er det også muligt at få øje på læreplanens anvendelse ved voksne, der er tæt på børnene, understøtter og udvider legen, hvor det giver mening og værdi. Eksempelvis ved, at guide et barn, der står uden for legen til hvad barnet kan gøre. På den måde

arbejdes der med leg, børnefællesskaber, social udvikling og alsidig personlig udvikling.

Det er forskelligt hvor langt dagtilbuddene er med at få designet og formuleret den skriftlige pædagogiske læreplan. I samråd med kontraktholderne på dagtilbudsområdet igangsætter og faciliterer fagsekretariatet videnssaloner med forskellige temaer efter tilsynsrunden, der skal understøtte dagtilbuddene i at arbejde med den skriftlige pædagogiske læreplan

Dagtilbuddene har indflydelse på, hvilke temaer de har brug for at arbejde med på disse videnssaloner.

Herudover tager fagsekretariatet også afsæt i, hvad der opleves kan være udfordrende for dagtilbuddene på baggrund af tilsynene. Der er blandt andet identificeret, at arbejdet med at etablere en systematisk evalueringskultur kan være en kompleks størrelse at få fat om. Derfor handler den første videnssalon om, hvordan arbejdet med aktionslæring kan være en katalysator for en systematisk evalueringskultur. Dagtilbuddene byder selv ind med egne arbejder og videndeling. Fagsekretariatet arrangerer, afholder oplæg, faciliterer processer og samler op på disse workshops.

Pædagogerne og til dels pædagogiske assistenter og pædagogmedhjælpere er i **langt de fleste dagtilbud** involverede i udarbejdelsen og anvendelsen af den styrkede læreplan. **Ganske få steder** er læreplanen en ældre udgave, der ikke som sådan trækkes frem og anvendes i den pædagogiske hverdag. **Nogle steder** er læreplanen som sådan ikke et redskab, der anvendes i den pædagogiske hverdagspraksis men i højere grad et dokument, der anvendes til at planlægge pædagogiske og voksenstyrede aktiviteter. På den måde har læreplanen ikke funktion af at være et værdifuldt redskab til at kvalificere den aktuelle hverdagspraksis men i højere grad et planlægningsværktøj. Hvilket kun til dels er i overensstemmelse med den styrkede læreplan.

Intentionen er, at den styrkede læreplan og herunder den konkrete udgave for det enkelte dagtilbud, skal fungere som såvel et styrings- og planlægningsværkstøj som et refleksionsredskab til den løbende kvalitetsudvikling. Med andre ord skal de pædagogiske medarbejdere kunne trække læreplanen frem og anvende den som redskab til at blive klogere på, om det læringsmiljø de tilbyder, matcher behovene hos børnegruppen, hvor læringsmiljø i den styrkede læreplan forstås, som de sammenhænge i dagtilbuddet, der udgør rammen om børnenes trivsel, udvikling, læring og

dannelse. Det er eksempelvis strukturelle forhold som gruppestørrelser og normeringer, som foldes mere ud i afsnittet ”Begrebsafklaring – Tre perspektiver på kvalitet side 50. Foruden interaktionsprocesser hvor flere aktuelle og anerkendte forskningsperspektiver angiver kvaliteten af interaktionen mellem voksen og barn, som den mest betydende faktor. Derudover er læreplanens indhold og anvendelse samt de pædagogiske medarbejderes inddragelse af børneperspektivet væsentligt i forståelsen af et godt læringsmiljø.

Balance mellem voksenstyrede aktiviteter og børns egne lege

Et fokusområde i tilsynsmaterialet om *Leg og læring* handler om balancen mellem voksenstyrede aktiviteter og børns egne lege. **Flere af dagtilbuddene** har valgt, at arbejde videre med dette tema. Nogle steder har børnene leget meget selv og hverdagen har været præget af få voksenstyrede aktiviteter. Samtidigt har de voksne naturligvis organiseret og understøttet hverdagsrutiner som måltider, garderobesituation som toiletbesøg og bleskift. Risikoen ved for få voksenstyrede aktiviteter er, at børnene kan mangle interaktion med voksne i form af omsorg, læringsunderstøttelse, sproglig stimulering mm. Fagsekretariatet

har i **få tilfælde** under observationer set, at de voksne mestendels interagerer med børnene i konfliktsituationer, og når børnene leger vildt, bliver opildnede, vrede og kede af det. Det er værd, at bemærke at observationstiden har varet en god times tid, og at observationen derfor ikke dækker den pædagogiske praksis i dagens fulde længde.

Disse dagtilbud har såvel formuleret, at de vil igangsætte flere voksenstyrede aktiviteter, som at de vil være tættere på børnene i deres egne lege, så de har muligheden for at understøtte børnene mere proaktivt og pædagogisk bevidst. Eksempelvis har et dagtilbud formuleret, et formål om at alle børn hver dag oplever fordybelse, nærvær og meningsfuldt samvær med voksne omkring såvel voksenstyrede aktiviteter som i børnenes egne lege.

Ganske få af dagtilbuddene har fokuseret, at arbejde på udviklingen af bestemte voksenstyrede aktiviteter. Det er kendetegnende for **nærmest alle dagtilbud**, at de løbende arbejder med planlægning, gennemførelse og evaluering af de voksenstyrede aktiviteter, som de tilbyder børnene. Ifølge den styrkede læreplan er det netop behov og interesser hos børnegruppen og børn i udsatte

positioner, der skal være udgangspunktet og drivkraften for de voksenstyrede aktiviteter. Det betyder også, at et overordnet årshjul med planlagte temaer, aktiviteter og lege kan være hæmmende for, at de pædagogiske medarbejdere observerer, analyserer og planlægger med afsæt i børnenes udtryk.

Få dagtilbud vil arbejde videre med kvaliteten af den daglige "samling", der er en voksentyret aktivitet, der kan indeholde forskellige tematikker og pædagogiske processer med afsæt i den styrkede læreplan. De pædagogiske medarbejdere ønsker at observere hinandens samlinger ud fra konkrete målsætninger om at alle børn skal opleve fordybelse. Samtidigt vil de arbejde med at inddrage børnenes perspektiver ved at interviewe dem.

Hverdagens rutiner

En del af dagtilbuddene vil arbejde med at styrke den pædagogiske kvalitet i hverdagsrutinerne. Ifølge den styrkede læreplan og tilsynsmaterialet anses hverdagens rutiner som pædagogiske situationer på lige fod med voksenstyrede aktiviteter. Det er altså muligt at arbejde med det pædagogiske grundlag og de seks læreplanstemaer i hverdagens rutiner. I

de fleste dagtilbud har man bevidsthed om og fokus på dette.

Refleksion fra kontraktholder:

Det pædagogiske personale har arbejdet med rutiner og er blevet bevidst om at børn kan inddrages i mange af disse og at nogle af de sårbare børn kan få unikke muligheder for voksen opmærksomhed og et fælles tredje ved at deltage.

At de børn der er mest udfordret i at igangsætte lege og fastholde dem, de skal have mere opmærksomhed og følgeskab i legen.

Traditionelt har man i de danske dagtilbud gennem de sidste årtier været mere optagede af de voksenstyrede aktiviteter og børnenes egne lege. På den baggrund og med afsæt i de konkrete tilsyn er der flere dagtilbud, der har valgt at arbejde videre med at løfte den pædagogiske kvalitet i hverdagens rutiner.

Dagtilbuddene har afgrænset deres handleplaner til, at hverdagens rutiner drejer sig om måltider, garderobesituationer, toiletbesøg og bleskift. Flere steder ønsker man i højere grad, at inddrage børnene i opgaver omkring måltidet. Det være sig, at dække bord, hente mad, rydde af bordet og sætte

i opvaskemaskinen. Her er det muligt, at have nærvær og dialoger med børnene. Børnene kan på den måde opleve sig set, hørt og forstået. Endvidere er der flere dagtilbud, der ønsker at udvikle på de pædagogiske processer omkring måltidet med inddragelse af den styrkede læreplan. Det kan være ved at arbejde med sprogstimulering og tidlig matematisk forståelse ved dialog om antallet af tallerkener, der skal på bordet. En fælles opmærksomhed og sansemæssige oplevelser ved at kikke på, dufte til og tale om maden er også i fokus.

Enkelte dagtilbud oplever et dilemma ved måltider om valget mellem, at børn selv vælger, hvornår de vil spise, for at de ikke forstyrres i deres lege, set i forhold til muligheden for interaktion med en voksen.

Fra fagsekretariatet anbefaler vi, at man som dagtilbud, undersøger hvor megen interaktion børnene får og på den baggrund afgør, om eksempelvis et-to af tre daglige måltider kan foregå uden vokseninteraktion.

En del dagtilbud arbejder videre med at skabe pædagogisk kvalitet i garderobesituationer. Som ved måltidet og ved badeværelsesrutiner er det

væsentligt, at man inddeler børnene i mindre grupper, for at muliggøre voksen-barn interaktion, der er præget af ro, nærvær, omsorg, sprogstimulering, anerkendende guidning mm. **Flere dagtilbud** har det som målsætning, at arbejde med børnenes selvhjulpethed i garderoben såvel for vuggestuebørn som børnehavebørn.

Der er flere faldgruber ved ikke at inddrage børnene i hverdagens rutiner. Helt overordnet er en af fællesnævnerne ved faldgruberne mindre mulighed for livsmestring, som ligger som intention i ”Den bedste start på livet”. Blandt andet ventetid for børnene, som de på sigt skal lære at regulere sig til at kunne håndtere. Det læres bedst ved opmærksomhed på næste udviklingszone for det enkelte barn og tæt interaktion fra de pædagogiske medarbejdere. Hvilket har skabt anledning til, at **flere dagtilbud** arbejder med inddragelse af børnene i rutinerne. Der er også set eksempler på ændring i gruppestørrelser og sammensætning, hvor **nogle dagtilbud** går fra aldersopdelte grupper til aldersintegrerede grupper i de relevante situationer. **Flere dagtilbud** kigger de pædagogiske processer efter i sømmene. Ikke mindst ved at relatere rutinesituationerne til det pædagogiske grundlag og den styrkede læreplan.

Vi har set flere kreative måder at inddrage børnene på – eksempelvis ved, at et par børn passer en formiddagscafe, hvor de øvrige børn stiller sig i kø for at ”købe” formiddagsmad. På den måde bliver hverdagsrutinen til en aktivitet og en leg, der er motiverende og udviklende for børnene. Endvidere har det givet anledning til, at man sammen med børnene har lavet et fysisk læringsmiljø, der har karakter af en butik med varer på hylder, kasseapparat, betjening og kunder. En relevant og interessant måde, at skabe sammenhæng mellem rutinepædagogik og leg i børnenes hverdag.

Børns egne lege

I det pædagogiske grundlag som i tilsynsmaterialet er der fokus på børnenes egne og selvorganiserede lege. I det pædagogiske grundlag formuleres, at legen har værdi i sig selv, da den understøtter det enkelte barns positive udvikling på flere fronter. Barnet bearbejder oplevelser, tanker og følelser gennem legen og eksperimenterer med forskellige roller, relationer, regler og redskaber, der til eksempel understøtter social og motorisk udvikling. Det sker dog ikke altid blot af sig selv, og ikke alle børn har deltagelsesmuligheder i leg og skal lære at lege. Derfor er det afgørende, at de pædagogiske medarbejdere et tæt på

børnene i deres egne lege, og udvider og understøtter legen i det omfang, det giver mening og værdi.

Der har været **enkelte dagtilbud**, hvor man er bevidst om, at der har pågået for megen leg, hvor de pædagogiske medarbejdere ikke har været tæt på. Her har man fremadrettet fokuseret dette tema. Det har været med formål som at de pædagogiske medarbejdere bliver rammesættende for inkluderende legekultur og positive omgangsformer – også når børnene leger selv. Dertil, at de pædagogiske medarbejdere er deltagende i børnenes lege, også de euforiske lege, både inde og ude.

Et andet dagtilbud er optaget af hvordan de pædagogiske medarbejdere løbende kan inddrage børnenes perspektiver og lade lege udvikle sig ud fra børnenes fantasi og kreativitet, så legen over tid får lov til at udvikle sig. De pædagogiske medarbejdere skal stille åbne spørgsmål til processen, så det bliver børnenes idéer der kommer til udtryk i legen eller aktiviteten, så læringen ligger i barnets refleksioner over, hvad er næste skridt? Og udførelsen af næste skridt?

Pædagogisk kvalitet på legepladsen

For **nogle dagtilbud** har et fokuspunkt været at arbejde med de pædagogiske intentioner for legepladsen. I alle dagtilbud er der en risiko for, at legepladsen bliver et sted hvor børnene leger selv, hvor de voksne enten tilfældigt er i nærheden af børnene eller ikke er der. Der har været **få observationer** på legepladser, hvor mange børn legede eller gik rundt uden pædagogiske medarbejdere tæt på. På den måde bliver det for tilfældigt hvilke børn der har legemuligheder, og samtidigt

reproduceres ofte det sociale hierarki, hvilket ikke er optimalt for alle børn. Dagtilbuddene har fokuseret, hvordan de kan organisere sig på legepladsen, med et samtidigt fokus på hvad man vil pædagogisk; for eksempel, at skabe legemuligheder for alle. Andre ønsker, at inddrage børnene i planlægning og evaluering af livet på legepladsen.

Ifølge den styrkede læreplan og tilsynsmaterialet er det ikke meningen, at børnene skal overvåges på legepladsen, og børnenes egne lege er centrale for deres trivsel, udvikling og dannelse.

Det, der er i fokus er som sagt, at de pædagogiske medarbejdere er bevidste om de pædagogiske intentioner, som at understøtte børnene i deres deltagelsesmuligheder i leg og aktiviteter, i børnenes egne lege. Det betyder også, at man som pædagogisk medarbejder holder sig på afstand i det børn har hensigtsmæssige lege i gang.

Som optakt til tilsynstemaet, *Samspil og relationer* henvises til elementerne fra EVAs rapport om proceskvalitet side 50. Som fremhævet der, så er interaktionen mellem barnet og den pædagogiske medarbejder den ene faktor af størst betydning for børnenes mulighed for trivsel, dannelse, læring og udvikling, hvis der udelukkende skal peges på én. Derudover kan der peges på en uddybning af, hvad der ligger i temaet i tilsynsmaterialet. En forsimplet udgave ses beskrevet i nedenstående tre indikatorer.

Ved tilsyn med temaet *Samspil og relation*, er følgende indikatorer i fokus:

1. Medarbejdernes refleksion over egen andel i relationer
2. Børnene mødes positivt verbalt og med kropssprog, og børns følelser tages alvorligt
3. Børnene mødes med glæde og begejstring, dvs. medarbejderne er rollemødder ved at vise engagement og interesse

Tilsynstemaet Samspil og relationer i relation til politik og lovgivning

De tre ovenstående indikatorer taler ind i flere læreplanstemaer i den styrkede læreplan. Det være sig i området omkring *alsidig personlig udvikling*, fordi *Samspil og relationer* handler om, hvordan børnene har mulighed for at møde sig selv og verden gennem de voksne i dagtilbuddet og hvilket børnesyn institutionen arbejder med. Der er et øget fokus på børnesynet i det pædagogiske grundlag i den styrkede læreplan. Samtidigt taler temaet også ind i *Sprog og kommunikation* samt *Kultur, æstetik og fællesskab*, da et vigtigt element i temaet *Samspil og relationer* dels er at hjælpe det enkelte barn ind i fællesskabet og at arbejde med børnefællesskabet som en helhed. Dels er sproget, som den voksne gennem sit nærvær stimulerer barnet med, også et vigtigt redskab for barnet i forhold til at forstå sig selv og andre.

Hertil kommer, at temaet om *samspil og relationer* understøtter arbejdet med det enkelte barns *Livsmestring*, som det fremgår af ”Den bedste start på livet”. I det barnet bliver mødt med respekt, empati og støttes i at indgå i forpligtende fællesskaber, udvikles

barnets evne til at lære sig selv at kende, udvikle bevidsthed om egne følelser og intentioner og samtidigt øver barnet sig i at aflæse andres følelser og hensigter. På denne måde understøttes barnets følelsesmæssige mestring, der igen bidrager til at barnet på sigt evner at reflektere over egen livssituation og på den baggrund træffe meningsfulde livsvalg.

Opsamling på tilsynene om Samspil og relationer

Ved tilsyn omhandlende *Samspil og relationer* er forældre, børn og medarbejdere i fokus, og der anvendes observation og samtaler ved tilsyn, hvor det vægtes at børneperspektivet medtages.

Observationer samt spørgeskema/interview med forældre er det materiale/datagrundlag, der danner afsæt for samtalen .

Refleksion fra kontraktholder:

Temaet blev yderligere belyst gennem forældrespørgeskemaer, hvor vi havde en ret flot besvarelses-procent. Der var i besvarelsene rigtig meget positiv feedback, men også mange brugbare input til forbedringer som er behandlet på personalemøde.

Som ved de øvrige temaer, hvor der foretages observationer forinden tilsynet gælder, at der foretages minimum en times observation fra to pædagoger, en daglig leder fra et andet børnehus alternativt kontraktholder og tilsynsførende.

Nedenstående samles der op på tilsynene ved, at beskrive i hvor høj grad dagtilbuddene har valgt at arbejde med temaet *Samspil og relationer*. Herunder i hvor mange dagtilbudsområder, dagtilbuddene som helhed har haft temaet, som et samlet fokus, og om der findes områder hvor det enkelte børnehus har valgt temaet til eller fra.

Hernæst beskrives hvordan dagtilbuddene har valgt, at arbejde videre med *Samspil og relationer* i deres handleplaner.

I fire dagtilbudsområder, altså i en **stor del af børnehusene** er *Samspil og relationer* valgt som tema, som et samlet fokusområde for de pædagogiske tilsyn. I **ét dagtilbudsområde** valgte kontraktholderen, at de enkelte børnehuse selv kunne vælge, hvilket tema de fandt relevant og interessant, ud over et samlet fokus. Her valgte **tre ud af fem børnehuse**, at arbejde med *Samspil og relationer*. Endvidere har **to selvejende institutioner og tre dagtilbud** organiseret i landsbyordninger valgt, at arbejde med *Samspil og relationer*.

Systematisk kontakt til alle børn

En af kvalitetsindikatorerne i tilsynsmaterialet handler om, hvorvidt de pædagogiske medarbejdere har systematisk kontakt med alle børn under såvel voksenstyrede aktiviteter, i børnenes egne lege og under hverdagens rutiner. En del af dagtilbuddene har valgt at arbejde videre med dette tema. Ikke mindst fordi kontakten til det enkelte barn er forudsætningen for at være i interaktion med barnet, og som tidligere nævnt er interaktionskvaliteten mellem voksen og barn det mest betydningsfulde kvalitetsparameter jf. proceskvalitet i EVAs rapport.

Dagtilbuddene har blandt andet arbejdet med dette tema ved at fokusere på deres organisering af de pædagogiske medarbejdere såvel inde som ude. Det er udelukkende muligt, at skabe systematisk kontakt til alle børn, hvis man som medarbejder ved, hvor hinanden befinder sig i lege-/læringsmiljøerne indenfor som ude på legepladsen. Samtidigt er det afgørende, at man har pædagogiske intentioner med sin tilstedeværelse og på den baggrund arbejder med, at de pædagogiske medarbejdere kender egne pædagogiske roller og funktioner. Til eksempel har **nogle af dagtilbuddene** arbejdet med deres roller i børnenes egne

lege, så det er muligt at have kontakt med alle børn i det omfang, det understøtter og udvider børnenes lege. Andre har arbejdet med at organisere sig i mindre børnegrupper, både under voksenstyrede aktiviteter, som i børnenes egne lege, så de strukturelle forhold på den måde giver mulighed for en tættere voksenkontakt.

Til eksempel har **nogle dagtilbud** arbejdet videre med, at den daglige samling foregår i mindre børnegrupper så muligheden for voksenkontakt øges. Samtidigt er det også muligt i højere grad, at målrette pædagogisk indhold og processer så det understøtter trivsel, udvikling, læring og dannelse hos flere børn i det, der er færre børn til stede under samlingen.

Endnu et eksempel handler om, at rutinepædagogikken med på- eller afklædning i garderoben fremadrettet sker i grupper af færre børn. I **flere dagtilbud** kom det til syne ved observationerne, at man gik hele - og i nogle tilfælde flere - grupper af børn ud i garderoben på én gang. Det skaber en urolig og hektisk stemning, der gør det svært for de pædagogiske medarbejdere at skabe kontakt med alle eller de fleste børn. Det ender ofte med, at det er børnene, der skaber kontakt til de voksne, hvilket de gør, når de har problemer

med tøjet eller kommer i konflikt med andre børn. Et pædagogisk formål har for **nogle dagtilbud** her handlet om, at gøre garderoben til et rart og trygt sted at være og på den baggrund skabe rum for god kontakt mellem de pædagogiske medarbejdere og børnene.

Flere dagtilbud opdagede under observationer til tilsynene, at de pædagogiske medarbejdere ofte blev eller lod sig forstyrre i deres kontakt med børnene. Det kunne være af telefonopkald, andre medarbejdere der ønsker at koordinere dagen, af forældre og andre børn. Det sås også, at medarbejderne fjernede sig fra kontakten med børnene, fordi de gav andet opmærksomhed. Det har affødt et fremadrettet fokus på at arbejde på at blive i kontakten med børnene med en fælles vedvarende opmærksomhed, som kendetegner høj kvalitetsdagtilbud jf. Brenda Taggart. Man har blandt andet fokuseret dette ved en procesplan, der handler om løbende observationer på hinandens praksis ved anvendelse af tilsynsmaterialet, for efterfølgende at reflektere over samme og eventuelt justere på praksis.

Få dagtilbud opdagede under observation, at en del børn var overladt til sig selv til trods for, at der var voksne til

stede i rummet. At der mest var kontakt til de børn, der gør det de voksne forventer af dem, og at der hos få pædagogiske medarbejdere var en forståelse af, at det er logisk, at de børn, der kræver opmærksomhed – positiv som negativt – får mest kontakt. Efterfølgende er der kommet et stærkt fokus på at ændre dette perspektiv så de pædagogiske medarbejdere arbejder på at skabe kontakt med de børn og forældre, der ikke selv søger kontakten. Det sker ud fra en grundlæggende forståelse af, at det er den pædagogiske medarbejder, der har ansvaret for kontakten. I den forbindelse arbejder man med relationsskemaer, der er en metode til at få overblik over, om alle får kontakt uafhængigt af deres adfærd.

Der er **en del dagtilbud**, der arbejder med relationsskemaer, som metode til overblik og kvalitetsudvikling i kontakten mellem de pædagogiske medarbejdere, børn og forældre.

At møde alle børn med glæde og begejstring

Få dagtilbud opdagede under observationer, at der ved aktiviteter med en relativ stram voksenstyring, som samlinger og fælles motoriske

aktiviteter, var nogle af de samme børn, der oplevede irettesættelser. Det har givet anledning til, at dagtilbuddene laver flere observationer om samme aktivitet, bliver opmærksomme på kommunikationen med bestemte børn og arbejder videre med at skabe en mere positiv og understøttende kommunikation med børnene.

Refleksion fra kontraktholder:
Via KVALID skemaer (= tilsynsmaterialet) har vi fået et øget fokus på den voksnes stemnings betydning og at den pædagogiske medarbejder skærper opmærksomheden på børnenes reaktioner frem for på den planlagte aktivitet. Opmærksomhed på at anvende sig selv som spejlet på hvad der sker – mimik og italesætte det barnet giver udtryk for frem for det som den pædagogiske medarbejder oplever

På spørgsmålet om alle børn mødes positivt med glæde og begejstring, svarer **næsten alle dagtilbud** bekræftende. Der har været **et enkelt sted**, hvor man var bevidst om, at man var udfordret på dette, og at det handler om en mindre hensigtsmæssig kultur blandt de pædagogiske medarbejdere. Hvilket der naturligvis arbejdes videre på at ændre.

Fagsekretariatets refleksion:

Fra fagsekretariatets side, mener vi i øvrigt, at sådan en type refleksion, er et godt afsæt for udvikling, da det kan ske for alle dagtilbud, at arbejdskulturerne går i den forkerte retning. Det væsentlige er, at fange, drøfte og ændre en sådan kultur.

I **de øvrige dagtilbud** er det nogle steder kommet frem længere inde i samtalen, at det er væsentligt at arbejde pædagogisk bevidst med en positiv og understøttende kontakt med børn i udsatte positioner, og børn der ikke selv opsøger kontakten. Dette gøres blandt andet ved at arbejde i mindre grupper og være bevidst om gruppesammensætninger og de pædagogiske medarbejders roller i interaktionen med børnene.

I **nogle dagtilbud** er man på baggrund af observationerne blevet bevidst om, at der findes situationer, hvor de pædagogiske medarbejdere er positive og anerkendende i den verbale kommunikation med børnene, men er fattige på mimik, gestik og tonation i kommunikationen med børnene. Det viser sig bl.a. ved aktiviteter som samlinger og andre voksenstyrede aktiviteter, hvor de pædagogiske medarbejdere kan være

koncentrerede og fokuserede på styringen. Dagtilbuddene arbejder videre med temaet ved at observere hinanden ud fra tilsynsmaterialet og på den vis gøre sig bevidste om, i hvilke situationer det sker og ved drøftelser og refleksioner arbejde på at ændre det.

Få dagtilbud har på baggrund af deres forældreundersøgelse fundet ud af, at få forældre ikke altid oplevede at blive mødt med glæde og imødekommenhed ved aflevering og afhentning. Dette har man fokuseret på fremadrettet ved, at spørge sig selv og undersøge, hvordan man er i mødet med forældrene, for senere at følge op med en undersøgelse blandt forældrene. Samtidigt er man interesseret i, hvordan man målretter det faglige sprog til forældrene, når det drejer sig om barnets trivsel, udvikling, læring og dannelse. I **et dagtilbudsområde**, har man i forbindelse med forældreundersøgelser udarbejdet en folder til forældrene, der omhandler de forventninger forældrene kan have til dagtilbuddet f.eks. i forbindelse med aflevering og daglig kommunikation.

Børns følelser

Mange dagtilbud har ved observationer oplevet, at de overordnet set er gode til

at udvise følelsesmæssig tilgængelighed i relation til børnene. De hjælper børnene med at regulere deres følelser ved at sætte ord på følelser, udvise sympati og empati. De pædagogiske medarbejdere er i høj grad gode til med kropssprog, at udvise positive følelser for børnene, verbalt som nonverbalt. Herunder, at udvise forståelse over for børnene og justere sig efter deres behov. Disse samspilstemaer er af stor betydning for børnenes emotionelle og alsidige personlige udvikling og det er derfor meget positivt at observere, at dagtilbuddene i høj grad gør det og gør det på hensigtsmæssige måder.

I **få dagtilbud** har man i nogle situationer opdaget, at den emotionelle stemning som den er beskrevet ovenstående, kan være svingende, for eksempel i skiftet fra en aktivitet til en anden. Her arbejder man videre på at observere hinanden i disse situationer og give hinanden feedback med henblik på en positiv udvikling.

I **langt de fleste dagtilbud** er de pædagogiske medarbejdere i høj grad observante i forhold til børnenes følelser. I **få dagtilbud** har enten dagtilbuddene selv eller tilsynsførende observeret, at det har været personafhængigt om et grædende barn blev opsøgt og trøstet

af en pædagogisk medarbejder. I de tilfælde arbejdes der videre med, at alle pædagogiske medarbejdere kender deres rolle i disse situationer og reagerer proaktivt.

I få **dagtilbud** er der til tider oplevet en striks tone i det, at den pædagogiske medarbejder har vurderet at der var behov for ro. I de tilfælde arbejdes der videre med, at styring af børnenes opmærksomhed sker på en positiv vis i en behagelig emotionel stemning.

At støtte de ufaglærte medarbejdere i at levere pædagogisk kvalitet

I langt de fleste tilfælde bliver børnenes følelser taget alvorligt og der bliver reageret derefter. I få **dagtilbud** er der observeret, at det til tider forholder sig således at ufaglærte medarbejdere, som eksempelvis relativt nye pædagogmedhjælpere og vikarer ikke altid leverer den fornødne pædagogiske kvalitet. Hvilket i øvrigt også kan opleves hos de faglærte medarbejdere som pædagoger og pædagogiske assistenter.

Dette har foranlediget, at man i **nogle dagtilbud** har lavet en indsats for at klæde de ufaglærte medarbejdere

på til at vide, hvad der er pædagogisk kvalitet, og hvordan den skal udfolde sig i deres interaktion med børnene. Man har blandt andet, arbejdet med temaet ved at udvikle en velkomstpjece til nyankommne medarbejdere og ved at afholde informationsmøder. Samtidigt skal de faglærte medarbejdere fungere som rollemodeller i det pædagogiske arbejde, informere og give de ufaglærte medarbejdere fagligt feedback. Nogle steder har man mentorordninger, hvor bestemte pædagogiske medarbejdere har ansvaret for at italesætte og sparre omkring konkrete pædagogiske tematikker. Ikke mindst de pædagogiske områder, der handler om *Samspil og relationer*.

At styrke det positive samspil og relationsdannelse

I **en del dagtilbud** arbejder man videre på at observere hinandens pædagogiske praksis med afsæt i tilsynsmaterialet, for at udvikle på det positive samspil og relationsdannelsen blandt de pædagogiske medarbejdere og børn, og børn-børn i mellem. **Flere af dagtilbuddene** arbejder med dette ved at oparbejde en systematik, hvor de løbende laver videooptagelser af samspilssituationer for derefter at analysere dem ved hjælp

af tilsynsmaterialet. **Flere dagtilbud** nævner, at det kræver øvelse at arbejde på den måde, men at det er oplysende og lærende. Ikke mindst for at få øje på de situationer hvor kvaliteten er svingende i samspillet med børnene. Som det fremgår af ovenstående er samspilskvalitet afhængig af, at de pædagogiske medarbejdere er opmærksomme på ansigtsudtryk, om de er varme og imødekommende mm. Derfor er det meget positivt når dagtilbuddene vælger at arbejde systematisk og observerende med *Samspil og relationer*.

Legepladsen

Nogle dagtilbud fandt ud af, at de pædagogiske medarbejdere ikke altid har pædagogiske intentioner med deres arbejde på legepladsen. Både dagtilbuddene selv samt tilsynsførende observerede, at de pædagogiske medarbejdere i **nogle tilfælde** ikke var i interaktion med børn, men i stedet ordnede praktiske gøremål eller koordinerede med hinanden. I disse tilfælde legede børnene rundt omkring på legepladsen. Her kunne børn være en del af gode lege, mens andre ikke var en del af legene, eller var en del af en dårlig leg. Disse observationer har affødt handleplaner, der fokuserer på, hvad dagtilbuddene ønsker af

pædagogisk kvalitet på legepladsen i relation til temaet *Samspil og relationer*. Opmærksomheden er her på at arbejde med flere voksenstyrede aktiviteter og lege på legepladsen, eller at de pædagogiske medarbejdere cirkulerer rundt på legepladsen og er tæt på børnene i deres egne lege.

Fagsekretariatets refleksion

Det er Fagsekretariatets oplevelse, at legepladsen er et af de pædagogiske læringsmiljøer, man som dagtilbud skal være opmærksom på i relation til det pædagogiske grundlag og den styrede læreplan. I mange dagtilbud kommer børnene på legepladsen når de pædagogiske medarbejdere afvikler pauser, og her er det vigtigt, at den daglige leder – i det omfang det er muligt – skal arbejde på, at fordele pauserne over længere tid, så der er flest mulige voksne til stede på legepladsen til at skabe pædagogisk kvalitet.

Afsnittet *faglig ledelse* knytter an til tilsynsmaterialet lige som der trækkes tråde til EVAs rapport om kvalitet. Ledelse af dagtilbud er grundlæggende for at sikre den pædagogiske drift og udvikling af praksis.

Der er omkring tilsyn vedrørende *faglig ledelse* følgende indikatorer:

1. Arbejde med læreplaner som et aktivt redskab for de pædagogiske medarbejdere
2. Fagligt arbejde med hhv. pædagoger og pædagogmedhjælper/assistenter
3. Organisering af dagtilbuddet
4. Udvalgte faglige områder

Fagsekretariatets refleksion:
med faglig ledelse forstår vi i fagsekretariatet BÅDE kontraktledere og daglige ledere, der i fællesskab udøver faglig ledelse.

Disse indikatorer skal understøtte, at den faglige leder forholder sig til ledelse af den styrkede læreplan, og hvordan der arbejdes med pædagogisk faglighed i det pågældende hus gennem formelle og uformelle processer. Hertil kommer at de øvrige temaer, der har været en del af tilsynet, giver anledning til at drøfte, hvilke ledelsesmæssige overvejelser dette foranlediger.

Tilsynsmaet Faglig ledelse i relation til politik og lovgivning

I det følgende belyses den tætte sammenhæng mellem den politiske aftale ”Stærke dagtilbud”, ”Den bedste start på livet” og tilsynsmaet *Faglig ledelse*.

Faglig ledelse er centralt i aftalen ”Stærke dagtilbud”, der handler om høj kvalitet gennem faglighed og tydelig ledelse. Der arbejdes fokuseret med ledelse gennem det tidligere omtalte uddannelsesforløb med VIA. Uddannelsesforløbene har et særligt fokus på, hvordan ledelserne skal arbejde med etableringen af en systematisk evalueringskultur, som katalysator for kvalitetsudviklingen i dagtilbuddet. Ligeledes er ledelse fremhævet som en selvstændig faktor i EVAs rapport, hvor ledelse særligt nævnes i proceskvaliteten men i lige så høj grad træder frem i strukturel kvalitet og resultat kvalitet. Det kan der læses mere om på side 50.

Derfor har tilsynsmaet omkring *Faglig ledelse* relevans, da det belyser ledelsens arbejde med, at omsætte den styrkede læreplan samt Skanderborg Kommunes politikker i praksis. Samtidigt bidrager perspektiverne på temaet faglig ledelse til refleksioner hos kontraktholderen om eget ledelsesansvar.

Kontraktholderen har ledelsesfunktion, som leder af ledere, på nær i de selvejende institutioner. Den daglige leder bedriver ”tæt på” faglig ledelse i et tæt ledelsessamarbejde med kontraktholderen, hvor kontraktholderen har det mere strategiske og organisatoriske ansvar. Disse ledelsespositioner vil i hverdagspraksis delvist flyde ind over hinanden, men det er væsentligt, at pointere at kontraktholderen skal være tæt på den daglige leder og agere leder for den daglige leder og samtidig have en god

Fagsekretariatets refleksion:

Gennem forløbet med tilsynsprocessen er der løbende sket erkendelser ved både fagsekretariatet og i lederne i forhold til, hvordan kontraktholderne bedst muligt leder deres dagtilbud og herunder også deres daglige ledere. Det er blandt andet blevet tydeligt for os, at det for nogle daglige ledere kan være udfordrende med sparring og videndeling fra ligestillede daglige ledere. Det giver os anledning til at styrke netværksdannelse blandt både kontraktledere og daglige ledere og overvejelser over hvordan ledelser på tværs af alle organiseringsformer kan videndele og sparre med hinanden.

indsigt i den overordnede pædagogiske praksis.

Set i relation til ”Den bedste start på livet”, der handler om barnets trivsel, udvikling og læring er den faglige ledelse afgørende. Ledelsen skal arbejde fokuseret med fagligheden og herunder den kultur, der eksisterer i dagtilbuddet. Det skal være af en karakter, der understøtter de pædagogiske medarbejdere i at agere som professionelle med høj faglighed. Som det er beskrevet i ”Den bedste start på livet”, er det en faglighed, hvor barnet mødes med nærvær og autencitet. I samme politik er ønsket endvidere, at de pædagogiske læreplaner, er i centrum for den pædagogiske praksis. Netop disse temaer arbejdes der med via tilsyns- og kvalitetsudviklingsmodellen ved temaerne *Faglig ledelse* og *Leg & læring*, hvor der er et fokus på, at omsætte den styrkede læreplan i den pædagogiske praksis ved et fagligt ledelsesfokus.

Dertil er det intentionen, at tilsynsprocessen, som formativ evaluering er en del af den systematiske evalueringskultur, der skal etableres i dagtilbuddene. Både som en reel del af en systematisk evaluering og som en art demonstration på hvordan dagtilbuddene, kan arbejde med systematisk evaluering.

Endvidere beskriver lovteksten om den

styrkede læreplan, at dagtilbuddene skal arbejde med indsamling af meningsfuld dokumentation, der beskriver, vurderer og analyserer sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes trivsel, udvikling, læring og dannelse. Samtidigt beskrives det i den del af ”Den bedste start på livet”, der handler om barnets trivsel, udvikling og læring, at Skanderborg Kommune ønsker, at skabe et alsidigt dagtilbud, der taget udgangspunkt i det enkelte barns udvikling – en udviklingsfokuseret pædagogisk praksis. Dette stemmer fint overens, med formuleringen fra den styrkede læreplan og den evalueringsproces dagtilbuddene arbejder med igennem tilsynene. Med andre ord skulle tilsynsprocessen styrke etableringen af en systematisk evalueringskultur, som er at sidestille med en udviklingsfokuseret pædagogisk praksis. I den forbindelse er *Faglig ledelse* katalysatoren, som det også vil fremgå af opsamlingen på tilsynene.

Der foregår ”før” og ”efter” processen af tilsynene en kontraktering og opfølgning i ledelsesteamene i dagtilbudsområderne. Fagsekretariatet har grupperet de selvejende institutioner, dagtilbudsområderne og landsbyordningerne i mindre grupper. Dette har vi gjort for, at understøtte det

teamsamarbejde der foregår i de formelle ledelsesteam og forsøgt at danne netværk, der potentielt kan understøtte hinanden. På den måde søger tilsynsprocessen, at tale ind i den del af ”Den bedste start på livet”, der handler om drift og organiseringsformer hvor formålet, blandt andet, er, at skabe bæredygtige og udviklingsorienterede enheder, der prioriterer ressourcer og kompetencer på tværs af de enkelte børnehuse. Samtidigt er det en del af tilsynsprocessen, at en leder fra et andet børnehus kommer og observerer- og deltager i tilsynsmødet. På den måde understøttes videndeling og faglig udvikling børnehuse imellem.

I de tilfælde hvor dagtilbuddene ikke har valgt *Faglig ledelse*, som tema forekommer altid en times afslutning af tilsynsmødet, der handler om ledelse. Fokus er her på, hvordan kontraktholderen og den daglige leder vil tage ansvaret for udarbejdelse af handleplanen, realiseringen af denne, at deltage i en opfølgning på tilsynet, som i sidste ende knytter an til et nyt pædagogisk tilsyn .

Fagsekretariatets refleksioner

Dette betragtes som en del af en systematisk evalueringskultur.

Opsamling på tilsynene omkring Faglig ledelse

Ved tilsyn omhandlende *Faglig ledelse* er den daglige leder i fokus, og der anvendes observationer fra praksis og efterfølgende samtale som metode ved tilsyn.

Observationerne er ikke observationer af ledelse, men observationer af praksis i huset, som danner udgangspunkt for samtalen om *Faglig ledelse*.

Det er den forudgående del af tilsynet, som danner grundlag for elementet omkring *Faglig ledelse*. Dvs. observationer fra de udvalgte temaer til tilsynet, dokumentation fra læreplansarbejde på de til tilsynet udvalgte områder samt samtalen under tilsynet.

I det følgende samles der op på tilsynene ved, at beskrive i hvor høj grad dagtilbuddene har valgt at arbejde med temaet *Faglig ledelse*. Herefter beskrives hvordan dagtilbuddene har valgt, at arbejde videre med *Faglig ledelse* i deres handleplaner.

I **fire dagtilbudsområder** har de pågældende kontraktholdere valgt *Faglig ledelse*, som et samlet fokusområde for de pædagogiske tilsyn. Dertil har **én selvejende institution** valgt, at arbejde med *Faglig ledelse*. I alt har 23 børnehuse

valgt at de pædagogiske tilsyn skulle handle om *Faglig ledelse*.

Retning og værdier

Ganske få af dagtilbuddene har eksplicit formuleret, at det er væsentligt, at alle pædagogiske medarbejdere i dagtilbuddet er bevidste om den retning, der skal arbejdes hen imod og hvilke værdier arbejdet skal baseres på. Det gøres blandt andet ved, at retning og værdier løbende sættes på den organisatoriske dagsorden ved italesættelse, og at den daglige leder strategisk lader nogle faglige fyrtårne vise den pædagogiske vej.

Refleksion fra kontraktholder:

Det handler om at understøtte og følge op på processer, samt at få de nye "PLC'er" til at fungerer meningsfuldt.

(Knytter an til "Den bedste start på livet", Forebyggelses- og familiestrategien og Stærke dagtilbud)

Flere af de øvrige dagtilbud fokuserer på arbejdet med retning og værdier, blot på en mere implicit facon.

Det sker ved, at de blandt andet beskriver, at de ønsker at anvende tilsynsmaterialet i den fremadrettede kvalitetsudvikling. Herved tillægger dagtilbuddene sig en

pædagogisk retning, der baserer sig på bestemte kvalitetsmarkører og herunder forskningsperspektiver og tager sig derved et retningsbestemt og værdimæssigt valg.

I **et dagtilbudsområde** har man haft et fælles fokus på at undersøge i hvilket omfang, at den eksisterende pædagogiske praksis, relaterer sig til indholdet i den politiske aftale "Stærke dagtilbud", den styrkede læreplan og "Den bedste start på livet". Det har man gjort ved en proces man har kaldt for "kan og skal-opgaver". Man har inddraget de pædagogiske medarbejdere i processen – ikke mindst med henblik på, at styrke overblik og indsigt, for alle; ledere som pædagogiske medarbejdere. Det er grundlaget for, at de pædagogiske medarbejdere kender til den retning, de rammer og de vilkårs- og mulighedsrum, der findes og skal være til stede i dagtilbuddet. På samme vis, har man set denne proces, som en central del af grundlaget for, at de daglige ledere kan arbejde med den faglige ledelse af dagtilbuddet .

Refleksion fra kontraktholder:

For alle temaer giver det gode refleksioner for de daglige ledere i forhold til egen ledelsesopgave, eks. Vi har her fået viden om, at et begreb som nærvær ikke bare er et begreb alle har den samme opfattelse af.

Balance mellem styring og ledelse

Enkelte dagtilbud har valgt at arbejde videre med nogle perspektiver på balancen mellem styring og ledelse i den faglig ledelse. Det har været i dagtilbud, hvor den daglige leder og de pædagogiske medarbejdere er nye for hinanden som ved opstart af et nyt børnehus og ved lederskifte. Her har organisationens psykologiske modenhed været i fokus og i den sammenhæng balancen mellem styring og ledelse. Det har handlet om i hvor høj grad den daglige leder har oplevet at agere såvel dirigerende som inddragende og lærende.

Fagsekretariatets refleksioner:

Et opmærksomhedspunkt i faglig ledelse skal være på, at man i den faglige ledelse såvel arbejder med resultater, relationer, stabilitet og udvikling, altså at man evner at balancere på det organisatoriske bæredygtige vippebræt. I hvor høj grad de forskellige perspektiver skal vægtes kommer an på organisationens tilstand. Det er centralt i ledelse af dagtilbud, at de lærende processer prioriteres og at lederne er tæt på de pædagogiske medarbejdere, og viser vejen i de evaluerende og kvalitetsudviklende processer.

Organisatorisk læring i dagtilbuddet

Flere dagtilbud har valgt et fokus på den faglige ledelse, som værende katalysator for den organisatoriske læring og udvikling i dagtilbuddet. Til eksempel lyder et formål for en daglig leder: ”jeg ønsker, at styrke min faglige ledelse, således at medarbejderne understøttes i at varetage og udvikle den pædagogiske praksis”. **Flere andre** daglige ledere har lignende målformuleringer, om end at **en del** i højere grad har fokuseret på, hvad de forventer af deres pædagogiske medarbejdere .

Fagsekretariatets refleksioner:

Det er godt at se, at flere ledere ved, hvad de ønsker, der skal ske i gruppen af pædagogiske medarbejdere. Der er flere mål i den retning, der handler om at den daglige leder ønsker, at de pædagogiske medarbejdere i højere grad tager ejerskab for pædagogiske mål og handleplaner. I fagsekretariatet har vi i forbindelse med flere handleplaner anbefalet, at man arbejder videre med at blive mere konkrete på hvad det er for konkrete ledelsesprocesser, der skal til for at det sker. Det er samtidigt fagsekretariatets oplevelse, at flere daglige ledere har haft det i baghovedet. Med andre ord, er det ikke fremmed for de daglige ledere, men det ligger måske implicit i de refleksioner og formuleringer de gør sig i forbindelse med udarbejdelsen og forankringen af handleplaner.

Aktionslæring som realisering af handleplaner

I flere dagtilbud ønsker man at arbejde med aktionslæring i realiseringen af indholdet i handleplanerne i praksis. I projektet At lære At lære har hele dagtilbudsområdet arbejdet med aktionslæring og coaching som forandringsfremmere. Intentionen fra kontraktholderne og fagsekretariatet med at vælge handlingslæringscirklen som redskab er, at aktionslæring er en værdifuld måde at arbejde med realisering af nye tiltag på, i den øvrige del af den pædagogiske praksis. Aktionslæring handler om, at dagtilbuddene formulerer et konkret læringsmål de vil arbejde med, for derefter at søge viden, lægge en plan, afprøve i praksis, observere hvordan det går i relation til formålet. Afslutningsvist arbejdes, der med refleksioner over, hvordan tiltagene fungerede for derefter eventuelt at justere på samme. Aktionslæring er en tilgang til kvalitetsudvikling, som vi på dagtilbudsområdet oplever anvendes i flere forskellige sammenhænge, som ved kompetenceudvikling af de pædagogiske medarbejdere og ledere. Overordnet giver det mening og værdi for de fleste dagtilbud at arbejde med den læringsform.

Flere af dagtilbuddene og herunder **et samlet** dagtilbud har formuleret, at anvende tilsynsmaterialet ind i aktionslæringsprocesserne. Materialet kan anvendes, som hjælp til at formulere formålet i det pædagogiske læringsmål, som det kan anvendes i observationer af praksis.

Fagsekretariatets refleksioner:

Det er positivt at se, hvordan tilsynsmaterialet bliver brugt aktivt af en del ledere i deres handleplan for tilsynene. Dermed bliver materialet til en integreret del af pædagogisk praksis, som også var håbet med det.

Som sagt bygger materialet på aktuelle og anerkendte forskningsperspektiver og det understøtter, at både de pædagogiske medarbejdere som ledelse har et fælles grundlag for at have dialoger og refleksioner om pædagogisk kvalitet.

Nogle daglige ledere formulerer konkret indhold ind i deres procesplaner, der handler om aktionslæring i praksis. Som eksempel kan nævnes, hvordan de selv vil observere den pædagogiske praksis med afsæt i tilsynsmaterialet, for at de pædagogiske medarbejdere gør det samme. Samme daglige ledere er som

oftest mødeledere på personalemøder og flere beslutter sig for at være deltagende og faciliterende på gruppemøder for at være tæt på arbejdet med at lære af observationerne. Dertil ønsker de daglige ledere, at følge op på de nye tiltag der sættes i værk på baggrund af aktionslæringsprocesserne

Mødeledelse

Nogle daglige ledere har valgt, at fokusere på mødeledelse i deres faglige ledelse. Igennem tilsynsprocessen har de fået øje på, at de pædagogiske medarbejdere ikke altid gør det den daglige leder forventer de gør, på gruppemøder og personalemøder. Ofte er den daglige leder mødeleder af personalemøder til forskel fra gruppemøder, hvor de pædagogiske medarbejdere til tider selv faciliterer mødet. Det sker, at møderne har et for ringe indhold i forhold til at understøtte kvalitetsudviklingen af den pædagogiske praksis. Det har givet daglige ledere anledning til at fokusere på at styre og facilitere møder, der understøtter den faglige udvikling, og samtidigt løfter den faglige tilfredshed blandt de pædagogiske medarbejdere. Man har arbejdet med forskellige metoder til mødeledelse, som det at lave en god dagsorden, hvor der er beskrevet formål med mødet og de

konkrete punkter på dagsordenen. Man har anvendt anerkendende procesmetoder til at facilitere pædagogiske drøftelser, der skal bidrage til den systematiske evalueringskultur og kvalitetsudviklingen.

Teamledelse

Nogle daglige ledere oplever ændringer i grupperne af pædagogiske medarbejdere og kan på den baggrund opleve, at der er teams de skal etablere og udvikle på. Det gør de blandt andet ved at have et formål om, at det nye team skal blive i stand til at arbejde med refleksioner over praksis og feedback til hinanden. Det understøtter den daglige leder ved de sædvanlige møder men også ved korte ekstra møder, der faciliteres af den daglige leder.

Demokratiske læreprocesser og børns medbestemmelse

Den styrkede læreplan beskriver i det pædagogiske grundlag for første gang på dagtilbud, at den pædagogiske praksis skal tage sit afsæt i blandt andet børns medbestemmelse og demokratiske læreprocesser. Bevægelsen med at sætte børn i centrum for sin egen læring er i Skanderborg Kommune startet med projektet At lære At lære, hvor ledelser og medarbejdere løbende har øvet sig i at se læring gennem børnenes øjne. At emnet derfor træder frem som selvstændigt tema i tilsynsmaterialet er derfor lige i tråd med intentionerne i projektet og den nye lovgivning.

Tilsynsmaet Demokratiske læreprocesser og børns medbestemmelse i relation til politik og lovgivning

Deltagelse i meningsfulde fællesskaber og venskaber fremhæves både i ”Den sammenhængende børne- og unge politik”, herunder inklusionsstrategien og temaerne *Børnefællesskaber og Inklusion, Sprog og kultur* i ”Den bedste start på livet”. På den måde arbejdes der endvidere med børnenes perspektiv og dannelse fra det pædagogiske grundlag i den styrkede læreplan.

I forhold til at arbejde inkluderende og at mindske negative sociale (eksklusions) processer, som både er i fokus i dagtilbudsloven og i ”Den bedste start på livet”, herunder i den del der handler om *inklusion, omgangsformer og kultur*, må en nødvendig del af tilsynet netop omhandle, hvordan der arbejdes med at inkludere alle børn i fællesskaber, hvor de har mulighed for samspil, relationer og læring. Læring handler derfor om både at tilegne sig nye kompetencer og i lige så høj grad at tilegne sig strategier for egen læring, som der er arbejdet med i Projektet At lære At lære. Der er fokus på børnenes chanceligheder og deltagelsesmuligheder.

Læreplanerne set ud fra et læringsperspektiv skal derfor ikke arbejdes med som et pensum, men nærmere som tilrettelæggelse af læreprocesser omkring et indhold, hvor børn har mulighed for at lege, lære, deltage, bygge relationer m.v.

Der føres tilsyn med temaet demokratiske læreprocesser og børns medbestemmelse ud fra følgende indikatorer:

1. Balance mellem børns selvorganiserede aktiviteter og tilrettelagte pædagogiske aktiviteter
2. Praksis organiseres, så der både er faste rutiner og struktur ændres ved behov
3. Børn udtrykker glæde og forventning til lege og aktiviteter i børnehuset, dvs. børnene udtrykker lyst til at deltage

Disse indikatorer berører dels læring helt generelt, da der gennem første indikator netop vægtes et læringsmiljø, hvor der er balance mellem børnenes og medarbejderen input, da begge er vigtige for at der er tale om et læringsmiljø af høj kvalitet. Det er derfor ikke kun vigtigt at se på hvilke aktiviteter, dagtilbuddet tilbyder børnene, men også i hvilken grad børnene har mulighed for at tage initiativ til leg og aktivitet i dagtilbuddet. Herudover føres der også, under dette

Demokratiske læreprocesser og børns medbestemmelse

tema, tilsyn med, hvordan der arbejdes med det pædagogiske grundlag, hvor netop børns medbestemmelse og den legende læring fremhæves.

Sidst men ikke mindst er det både *social og personlig alsidig udvikling*, der er under tilsyn her, da dagtilbuddets rammer har betydning for barnets personlige og sociale udviklingsmuligheder i form af børns mulighed for at tage initiativ samt deres mulighed for at være i rammer, hvor man som barn kan honorere de forventninger, der er i dagtilbuddet.

Opsamling på tilsyn om Demokratiske læreprocesser og børns medbestemmelse

Børn og medarbejdere er i fokus ved tilsyn om *Demokratiske læreprocesser og børns medbestemmelse*, og der anvendes dialog/interview med børn og observationer med børneperspektiv som metode.

I det følgende samles der op på tilsynene ved, at beskrive i hvor høj grad dagtilbuddene har valgt, at arbejde med temaet *Demokratiske læreprocesser og børns medbestemmelse*. Herunder hvor mange dagtilbudsområder, dagtilbuddene som helhed har haft temaet, som et samlet

fokus, og om der findes områder, hvor det enkelte børnehus har valgt temaet til eller fra. Herefter beskrives hvordan dagtilbuddene har valgt, at arbejde videre med *Demokratiske læreprocesser og børns medbestemmelse* i deres handleplaner.

I **to dagtilbudsområder** har de pågældende kontraktholdere valgt *Demokratiske læreprocesser og børns medbestemmelse* som et samlet fokusområde for de pædagogiske tilsyn. Dertil har **ét selvejende dagtilbud** og **to dagtilbud** organiseret i en landsbyordning valgt at arbejde med *Demokratiske læreprocesser og børns medbestemmelse*.

Børns perspektiver

Flere af de dagtilbud, der har valgt at fokusere på *Demokratiske læreprocesser og børns medbestemmelse* ønsker at arbejde med systematisk evaluering af læring med inddragelse af børns perspektiver. Et dagtilbud formulerer, at der er flere forskellige måder at undersøge børnenes oplevelser, vurderinger og ideer til deltagelse i aktiviteter, lege og hverdagens rutiner. Dagtilbuddets første formål er, at undersøge om børnene oplever, at de har medbestemmelse og i

hvilke situationer.

Refleksion fra kontraktholder:

Der er en nysgerrighed på om børnene har medbestemmelse, men ikke oplever medbestemmelse. Der er flere rutiner, som kan sættes ind i medbestemmelsesdagsordenen.

Herunder har man forpligtet hinanden på, at man i alle dagtilbuddets grupper vil eksperimentere med forskellige metoder til inddragelse af børnenes perspektiver.

Børns medbestemmelse i planlægning af aktiviteter

I **et par dagtilbud** har man sat fokus på de pædagogiske muligheder, der findes i hverdagens rutiner i relation til børns medbestemmelse og deltagelse.

Refleksion fra kontraktholder:

Vi skal huske de yngstes medbestemmelse. Det vil sige at understøtte deres selvhjulpenerhed og gå med dem i de børneinitierede lege. Hænge flere ting i børnehøjde og giv dem valgmuligheder.

Det har man gjort ved at tage udgangspunkt i børnenes perspektiver

Demokratiske læreprocesser og børns medbestemmelse

ved at være undersøgende på dette under samlinger. Her ønsker man, at spørge ind til børnenes holdninger og ideer og få dem i spil i hverdagens rutiner, men også i forhold til regler, valg af aktiviteter mm. Man vil anvende børneinterviews til at være nysgerrig og undersøgende på børnenes medbestemmelse og inddragelse i hverdagen.

I **et andet dagtilbud** har man et mere åbent fokus på børns medbestemmelse og oplevelse af demokrati. Her har man fokuseret på forskellige kontekster til at arbejde med inddragelse af børns perspektiver og oplevelse af medbestemmelse. Man har nedsat forskellige børneudvalg/”børnebestyrelse”, hvor børnene kan opleve demokratiske læreprocesser og medbestemmelse tæt på. Til eksempel er nedsat et udvalg om anskaffelse af legetøj. Ved samlinger skal børnene være med til at bestemme temaer til legetøjsdage og ved ture ud af huset og i ferietid arbejdes der med afstemninger, hvor valg visualiseres med farver. Dertil ønsker man at italesætte de situationer, hvor børnene har medbestemmelse med henblik på at styrke børnenes bevidsthed herom, og oplevelse af at blive set og hørt.

I **et tredje dagtilbud** har man arbejdet med, at grupperne tilrettelægger samlinger og formiddagsmad, så det i højere grad sker på børnenes præmisser. Det har man bl.a. gjort ved, at børnene tilbydes formiddagsmad i en cafe, hvor de selv kan afhente maden og derfor selv kan bestemme, hvornår de spiser.

Børneinterviews og børnemøder

På baggrund af tilsynet er **et af dagtilbuddene** blevet **optaget** af at arbejde med børneinterviews. I forbindelse med tilsynet har man interviewet ganske få børn, men fremadrettet ønsker man at arbejde mere systematisk med metoden for at blive klogere på børnenes perspektiver. I forvejen arrangerer man hver uge børnemøder på hver gruppe, hvor man tager emner op, der optager børnene. Det kan handle om hvordan man er en god ven, eller hvad man kunne tænke sig at lære. I sammenhæng hermed læses bøger om de aktuelle emner, og børnene bidrager med deres tanker og ideer. I forbindelse med børnemøderne ønsker man at arbejde med interviews.

Demokratiske læreprocesser

Tilsynene har vist forskellige måder at arbejde med demokratiske læreprocesser i pædagogiske aktiviteter. Et eksempel er **et dagtilbud**, der har afholdt afstemning om, hvad der skulle i fastelavnstønden. Børnene fik fotos af de ting, de kunne vælge imellem for derefter at putte deres stemmeseddel i en stemmeurne. Dagtilbuddet tog fotos af processen, printede og hængte dem op på væggen, så det var muligt at have dialoger med børnene om deres oplevelse af den demokratiske proces.

Som afsæt for tilsynstemaet *Forældresamarbejde*, præsenteres indledende et uddrag af det teoretiske grundlag, der findes i tilsynsmaterialet som samtidigt relateres til den politiske aftale ”Stærke dagtilbud” og den lokale politik ”Den bedste start på livet”.

Tilsynstemaet forældresamarbejde i relation til politik og lovgivning

Både i det pædagogiske grundlag i den styrkede læreplan og Skanderborg kommunes ”Den bedste start på livet” herunder *den aktive borger og et bredere ressourceperspektiv*, findes et stærkt fokus på et tæt og konstruktivt forældresamarbejde. Perspektivet om brobygning mellem dagtilbud og hjem er centralt i måden, man arbejder med forældresamarbejde i projektet ”At lære at lære”.

Forældresamarbejdet har jf. den styrkede læreplan (2018) to ben; dels det formelle perspektiv i form af forældrebestyrelser, og dels det øvrige samarbejde med forældrene om det enkelte barn og hele børnegruppens trivsel og udvikling. I tilsynet er der særlig fokus på det forældresamarbejde, som har det enkelte barn og gruppens trivsel som fokus. Forældresamarbejdet drejer sig i denne henseende dels om et samarbejde, der er konstruktivt og tillidsfuldt med fokus på børnenes trivsel, udvikling og læring, og dels om hvordan forældre inddrages, vejledes og mødes i den enkelte families behov herfor

Indikatorerne omkring *forældresamarbejde* er følgende:

1. Brobygning mellem hjem og dagtilbud
2. Inddragelse af forældre i arbejdet med børnenes trivsel og læring

Ved tilsynstemaet *Forældresamarbejde* er en vigtig del af dokumentationen, at der forud for tilsynet afholdes interviews med eller laves spørgeskemaer til forældre i dagtilbuddet for at perspektivere forældrenes eget blik på forældresamarbejdet.

Opsamling på tilsyn omkring Forældresamarbejde

I det følgende samles der op på tilsynene ved, at beskrive i hvor høj grad dagtilbuddene har valgt, at arbejde med temaet *Forældresamarbejde*. Herunder i hvor mange dagtilbudsområder, dagtilbuddene som helhed har haft temaet, som et samlet fokus, og om der findes områder, hvor det enkelte børnehus har valgt temaet til eller fra. Herefter beskrives hvordan dagtilbuddene har valgt at arbejde videre med *Forældresamarbejde* i deres handleplaner.

I **ét dagtilbudsområde** har den pågældende kontraktholder valgt

Forældresamarbejde, som et samlet fokusområde for de pædagogiske tilsyn. Dertil har **ét dagtilbud** organiseret i en landsbyordning valgt, at arbejde med *Forældresamarbejde*.

Dertil har **nogle** af de dagtilbud, der har valgt at arbejde med *Samspil og relationer* lavet en forældreundersøgelse. I relation til *Samspil og relationer* har **de fleste** dagtilbud udsendt en spørgeskemaundersøgelse til forældrene. Tilsynene har vist, at dagtilbuddene har været meget optagede af resultaterne fra forældreundersøgelserne. **Flere af dagtilbuddene**, der har anvendt forældreundersøgelse, har taget afsæt i fokuspunkter herfra videre i arbejdet med handleplaner og forankringen af disse, hvilket er beskrevet i afsnittet om *Samspil og relationer*.

Refleksion fra kontraktholder:
Vi blev gladelig overrasket over hvor kvalificerede bidrag forældrene kom med, og hvor glade de var for at stille op. Vi vil fremover bede dem om sparring på helt konkrete temaer vi arbejder med.

Under selve tilsynet har der i **langt de fleste dagtilbud** deltaget en forældrebestyrelses-repræsentant.

Overordnet er feedbacken fra forældrebestyrelsesrepræsentanten ved tilsynene, at det har givet en god indsigt i de forskellige aspekter af dagtilbuddenes arbejde med kvalitetsudvikling, at vedkommende er deltagende på tilsynene. Tilsynene har i øvrigt båret præg af, at forældrebestyrelsesrepræsentanterne har været meget engagerede i tilsynsmødet.

Læringsmiljø med fokus på små grupper

En del af den feedback, der er kommet fra forældrene har handlet om, at forældrene har haft en oplevelse af, at **en del af** læringsmiljøet kan virke uoverskueligt. Det gælder særligt læringsmiljøet udenfor. Forældrene kan opleve, at arealerne er svære, at få overblik over og bliver i tvivl om, hvad der foregår i løbet af dagen og under hvilke rammer. Samtidigt kan de aflæse på deres børn, at de kan være udfordrede af de store vidder. For dagtilbuddene vækkede denne feedback genklang, selv om de selv har overblikket og ved, hvordan dagsstrukturen ser ud. Det har foranlediget, at man i de pågældende dagtilbud ønsker at arbejde videre med organisering af læringsmiljøet med børn i mindre grupper.

I **det ene** dagtilbud har det været vigtigt, at en ny struktur og organisering af børnegrupperne skal bidrage til en hverdag, hvor man sikrer, at alle børn oplever fordybelse, nærvær og meningsfuldt samvær med voksne omkring såvel voksenstyrede aktiviteter som børnenes egne lege.

Fagsekretariatets refleksion:

Fra fagsekretariatets side bakker vi op om, at man søger en god struktur og organisering af børnegrupper i de dagtilbud hvor man har store udearealer

Der er ingen tvivl om, at naturen og naturens fænomener er væsentlige såvel i børns læring som trivsel. Natur, udeliv og science er i øvrigt en af de seks læreplanstemaer i den styrkede læreplan og derfor en central ramme om børns trivsel, udvikling, læring og dannelse. Det er afgørende, at man som pædagogiske medarbejdere og ledelse er bevidste om vigtigheden af struktur, organisering og indhold på udearealerne, da naturen ikke i sig selv skaber den pædagogiske kvalitet.

Fagsekretariatet refleksion:

se næste side

Fagsekretariatet refleksion:

Hvis man som barn, af forskellige årsager, er usikker på de store arealer og de motoriske, relationelle og selvregulerende udfordringer – eksempelvis hvis man er en af de yngste og nystartede børnehvebørn, er der risiko for, at man får for lidt støtte, hvis der ikke er pædagogiske medarbejdere tæt på. Det kan ganske enkelt være for svært, som et yngre børnehvebarn, at skulle orientere sig, navigere, skabe nye legerelationer og fordybe sig på én og samme tid. Lignende problemstillinger kan gælde for flere børn på tværs af alder.

Pjece til forældre

I **et af dagtilbuddene** har ovenstående feedback fra forældrene givet anledning til, at man har fremstillet en pjece til forældrene. Her har man ønsket, at informere forældrene om dagtilbuddets særlige profil, og hvordan man arbejder med de seks læreplanstemaer og ikke mindst hvordan naturens gang har en overordnet betydning. Man har ønsket, at skitsere dagsrytmen og organiseringen af de enkelte børnegrupper, forskellige politikker, geografisk kort over dagtilbuddets område mm. Formålet med

pjecen er, at støtte kommunikationen omkring den struktur og organisering de i øvrigt vil arbejde på.

Fagsekretariatets refleksion:

Kommunikationen mellem dagtilbud og forældre er afgørende i det udvidede forældresamarbejde. En kommunikation, der kan varetages på flere måder og det giver god mening, at dagtilbuddene er eksperimenterende omkring det. Afprøver og undersøger hvad der kan fungere. Meget gerne ved, at spørge forældrene om feedback om deres oplevelser, behov og ønsker. Forældregrupper i dagtilbud kan siges, at være et repræsentativt udsnit af befolkningen og derfor vil behov og ønsker til inddragelse, information, kommunikation, vejledning mm. have forskellig karakter. Det er et perspektiv, der understøtter, at dagtilbuddene løbende arbejder på at eksperimentere med forskellige kommunikationsformer og at man forhører sig hos forældrene om de oplever sig inddraget og informeret.

Fotos af de pædagogiske medarbejdere

I **et af dagtilbuddene** havde forældrene et konkret ønske om, at der var fotos af alle de pædagogiske medarbejdere ved indgangspartiet. Der er tale om et relativt stort hus og forældrene udtrykker, at de kan have svært ved, at kende forskel på forældre og de pædagogiske medarbejdere. Dagtilbuddet har i den forbindelse drøftet om disse fotos skulle hænge i børnehøjde, så de er tilgængelig for børnene, og det er muligt for børnene at have dialoger om de pædagogiske medarbejdere med deres forældre, andre børn m.fl. Formålet med, at opdatere fotovæggen har været, at forældrene har mulighed for at lære navne på og genkende de pædagogiske medarbejdere. Hvilket gerne skulle understøtte, at forældrene oplever en styrket tilknytning til dagtilbuddet og samtidigt tager medejerskab af kommunikationen med dagtilbuddet.

Kommunikation til forældre via Børneintra

I et af dagtilbuddene har forældreundersøgelsen givet anledning til, at drøfte brugen af Børneintra i kommunikationen med forældrene. Netop dette tema, har demonstreret hvor forskellige behov og ønsker, dagtilbuddenes forældre kan have til hyppigheden og indholdet i den digitale kommunikation. Det har givet anledning til pædagogiske og strukturelle drøftelser i den sammenhæng. I dagtilbuddet har man arbejdet videre med formål om, at man ønsker at formidle de pædagogiske intentioner og de læringsintentioner man har på børnenes vegne. Samtidigt ønsker man, at udgive en ugeplan, der viser forældrene hvad deres barn skal, med hvem og på hvilke tidspunkter. Dagtilbuddet er dertil interesseret i, at kommunikere mere overordnede mål med større temaer og projekter til forældrene og afsluttende evalueringer, hvor børnene er deltagende. Endvidere er man nysgerrig på, hvad forældrene får ud af de nye strategier og tiltag omkring brugen af Børneintra. Det afføder eventuelt en forældreundersøgelse på et senere tidspunkt.

Overgang fra dagpleje til børnehus

I et af tilsynene kom det frem, at en del af forældregruppen ønskede, at sammenhængen mellem dagplejen og et af børnehusene styrkedes. Der er tale om et børnehus, hvor man af arealmæssige årsager, har set sig nødsaget til, at have aldersopdelte børnegrupper fordelt på to forskellige matrikler. Det er derfor et tema, man har arbejdet meget med i dagtilbuddet. Formålet for dagtilbuddet er at styrke samarbejdet med dagplejen, for det er særligt de forældre, der har børn her, der italesætter et ønske og behov for en mere tydelig sammenhæng mellem dagplejen og børnehuset.

Først og fremmest ønsker man at udarbejde en overordnet plan for sammenhæng mellem dagplejen og børnehuset for senere at evaluere på denne i et samarbejde med dagplejen.

Som tidligere nævnt kan dagtilbuddenes pædagogiske praksis inddeles i dels voksenstyrede aktiviteter, børns egne lege og hverdagens rutiner. I tilsynstemaet om *Børnefællesskaber og inklusion* er der fokus på, i hvor høj grad alle børn har deltagelsesmuligheder i den pædagogiske praksis. Indledningsvist skitseres små relevante uddrag fra tilsynsmaterialet, der relateres til den politiske aftale ”Stærke dagtilbud”, herunder det pædagogiske grundlag og den styrkede læreplan for samtidigt, at perspektivere til ”Den bedste start på livet”.

Tilsynstemaet Børnefællesskaber og inklusion i relation til politik og lovgivning

Børnefællesskaber og inklusion er et centralt fokus i ”Den bedste start på livet”, herunder i den del, der handler om *inklusion, omgangsformer og kultur* og samtidigt den del, der handler om *Livsmestring*. På den længere bane bidrager arbejdet med *børnefællesskaber og inklusion* til det enkelte barns livsmestring qua barnets forøgede deltagelsesmuligheder og positive relationer, der er understøttende for barnets evne til følelsesmæssig mestring og barnets læreprocesser generelt.

Under temaet *børnefællesskaber og inklusion* arbejdes der ved tilsynet med følgende indikatorer:

- Systematik omkring inklusion og det konstruktive møde med alle børn (respektfuldt og positivt)
- Alle børn opmuntres til deltagelse
- Arbejde med mangfoldighed (køn, kultur, sprog, forskellighed m.m.)

Her er det særligt det pædagogiske grundlag ved temaet *børnefællesskaber, leg og læring*, og læreplanstemaerne social udvikling samt kultur, æstetik og fællesskab, som kommer til udtryk gennem indikatorer, der fokuserer

på fællesskabet og det respektfulde møde. Dette ved at man netop ser på, hvordan de pædagogiske medarbejders sociale og relationelle rammesætning som rollemøder i dagtilbuddet, får indflydelse på hvilke erfaringsmuligheder, børn i dagtilbuddet gør sig med at være en del af et fællesskab.

Opsamling på tilsyn om Børnefællesskaber og inklusion

I det følgende samles der op på tilsynene ved at beskrive i hvor høj grad dagtilbuddene har valgt at arbejde med temaet *Børnefællesskaber og inklusion*. Herunder i hvor mange dagtilbudsområder, dagtilbuddene som helhed har haft temaet, som et samlet fokus, og om der findes områder, hvor det enkelte børnehus har valgt temaet til eller fra. Herefter beskrives hvordan dagtilbuddene har valgt, at arbejde videre med *Børnefællesskaber og inklusion* i deres handleplaner.

I **ét dagtilbudsområde** har **to** ud af i alt fem børnehuse valgt, at arbejde med *Børnefællesskaber og inklusion*. Dertil har **to** selvejende dagtilbud valgt, at arbejde med *Børnefællesskaber og inklusion*.

Deltagelsesmuligheder for alle børn

Hos **et** af de dagtilbud, hvor man har arbejdet med *Børnefællesskaber og inklusion*, er man blevet opmærksom på, om alle børn har deltagelsesmuligheder under den daglige samling. Et af fokuspunkterne handler om, hvordan man kan arbejde med samlingen, som den voksenstyrede aktivitet den er, ved at den kan foregå i mindre grupper, hvilket kan øge deltagelsesmulighederne for alle børn.

Samme hus er opmærksomme på at takke børnene for deres bidrag såvel i hverdagens rutiner som i de voksenstyrede aktiviteter. Intentionen med at takke børnene er, at børnenes bevidsthed om deres betydning i fællesskabet styrkes. De pædagogiske medarbejdere styrker endvidere deres opmærksomhed på de forskellige børns bidrag ind i fællesskabet. I inklusions øjemed er det afgørende, at de pædagogiske medarbejdere er åbne, over for de forskellige perspektiver, børn forsøger at bidrage med, og at de understøtter de børn, der har svært ved at komme frem med deres bidrag. Samme dagtilbud fokuserer også på, hvordan de løbende kan udvikle på hverdagens rutiner, så alle børn har mulighed for deltagelse.

Ingen af de dagtilbud, der har arbejdet med *Børnefællesskaber og inklusion* har fokuseret på, hvordan de kan arbejde videre med deltagelsesmuligheder i børns egne lege. Det kan der være gode grunde til.

Flere af dagtilbuddene arbejder med dette område i deres fokus på børns egne lege. Som tidligere nævnt fordrer det dog, at man som pædagogisk medarbejder er tæt på børnene, observerer, går foran, ved siden af og bagved i børnenes egne lege.

Refleksion kontraktholder:

Alle voksne skal støtte børnene i deres leg. Der arbejdes på at højne fagligheden ved at skabe flere pædagogstillinger i huset og kun bruge ufaglærte som vikarer.

Synlighed omkring mangfoldighed

Et af de parametre, der er under tilsyn i *Børnefællesskaber og inklusion* er synligheden af mangfoldighed i dagtilbuddet. Det være sig ved repræsentationer af etnicitet, køn, kultur, sprog og færdigheder i det fysiske læringsmiljø. Samtidigt er det væsentligt, at de pædagogiske medarbejdere taler positivt med børnene om forskelligheder

inden for disse områder. **Et par** af dagtilbuddene har valgt at arbejde videre med dette tema eksempelvis ved, at lade flere skriftsprog lade sig repræsentere. Mangfoldighedsperspektivet kan også synliggøres ved etnicitet repræsenteret i dukker, i den tilgængelige litteratur i dagtilbuddet, på billeder og plakater, ved verdenskort og ved andre legeredskaber som udklædningstøj og ved varierede smage og ingredienser i madlavning.

For **et par** af dagtilbuddene blev det tydeligt, at de med fordel kunne arbejde med at styrke mangfoldigheden i deres udklædningsområder. Her appellerede udklædningstøjet til relativt stereotype karakterer.

Refleksion fra kontraktholder:

Vi er blevet opmærksomme på, at mangfoldighed er repræsenteret til klassiske pigeroller, men vi mangler det i forhold til drengeroller eks. Udklædningstøj.

Det er også vigtigt, at man som barn kan klæde sig ud og være i rollen som brandmand eller prinsesse, men det er ligeså vigtigt, at der er andre og flere muligheder, og at de pædagogiske medarbejdere agerer rollemodeller, leger med og viser hvordan man kan sammensætte karakterer, der går på tværs af stereotyperne og har en fantasifuld karakter.

Konfliktmægling

Der er **ingen** af dagtilbuddene, der under dette tema har valgt, at arbejde videre med deres forståelse og håndtering af konflikter børnene imellem. Det kan enten handle om, at de har gjort det i relation til andre temaer eller at de oplever, at de har gode pædagogiske processer i gang i den forbindelse. Der er dog **et dagtilbud**, der reflekterer over, at de er særligt opmærksomme på at vejlede de ufaglærte pædagogmedhjælpere og vikarer i, hvordan de kan agere i konfliktsituationer.

Fagsekretariatets refleksion:

Det er et centralt fokuspunkt for børns deltagelsesmuligheder, at man som pædagogisk medarbejder har en medierende tilgang til børns konflikter, hvilket betyder at man støtter børnene i både at udtrykke eget perspektiv og lytte på den/de andre børns perspektiver i konflikten. Målet er, at søge forståelse for hinanden, frem for enighed. Det er derfor afgørende, at man som pædagogisk medarbejder forstår børns konflikter, som vigtige læringsituationer man har til opgave at facilitere og ej dømme.

I det følgende perspektiveres det, hvordan tilsynsmaterialet understøtter forankringen af den politiske aftale ”Stærke dagtilbud”, det pædagogiske grundlag, den styrkede læreplan og ”Den bedste start på livet”. I kvalitetsrapportens sidste del kan ses et overblik over resultater af sprogvurdering i Skanderborg Kommune sammenlignet med landsgennemsnittet.

Tilsynstemaet Sprog og kommunikation i relation til politik og lovgivning

I dagtilbudsloven er der særlige krav til sprogarbejdet med børn, både i form af en skærpet pligt til sprogscreening ved formodning om at et barn ikke udvikler sproget som forventet, flersprogede børn m.m.

I arbejdet med tilsynstemaet *Sprog og kommunikation* er der en sammenhæng med den del af ”Den bedste start på livet”, der handler om *Barnets udvikling, trivsel og læring* og på den længere bane den del, der handler om *Livsmestring*, i det sproget er et redskab for tænkning, indgåelse i sociale praksisser og generel forståelse af verden. Dette vil netop understøtte barnets evne til på sigt at reflektere over egen situation og træffe meningsfulde valg.

Herudover findes en relation til læreplanstemaet *Sprog og kommunikation* i den styrkede pædagogiske læreplan, og den del af det pædagogiske grundlag der handler om *Læring og Børnefællesskaber* idét en hensigtsmæssig sproglig udvikling understøtter barnets læreprocesser og deltagelsesmuligheder og meningsfulde børnefællesskaber.

I tilsynet vægtes følgende indikatorer omkring sprog og kommunikation:

1. Samtaler med turtagning
2. Medarbejdere og børns deltagelse i leg og sammenhæng med sprogudvikling
3. Sprogvurdering og anvendelse af sprogkoordinator

Der laves forud for tilsynet observationer af flere parter med henblik på at stille skarpt på særligt det uformelle sproglige miljø i dagtilbuddet, som er en vigtig understøttende faktor ved børns sproglige udvikling.

Opsamling på tilsyn om Sprog og kommunikation

I det følgende samles der op på tilsynene ved, at beskrive i hvor høj grad dagtilbuddene har valgt at arbejde med temaet *Sprog og*

kommunikation. Herunder i hvor mange dagtilbudsområder, dagtilbuddene som helhed har haft temaet som et samlet fokus, og om der findes områder hvor det enkelte børnehus har valgt temaet til eller fra. Herefter beskrives hvordan dagtilbuddene har valgt, at arbejde videre med *Sprog og kommunikation* i deres handleplaner.

3 dagtilbud, der er organiseret i landsbyordninger har valgt at arbejde med *Sprog og kommunikation*.

Mange samtaler med turtagning

Et af dagtilbuddene har valgt, at arbejde hen mod et formål om, at der skal eksistere mange samtaler med turtagning mellem børn og pædagogiske medarbejdere. Dertil ønsker de at arbejde med, at de pædagogiske medarbejdere stiller mange spørgsmål, der kræver længere svar af børnene. Sidstnævnte var også centralt, da dagtilbuddene arbejdede med at styrke børns læringsprog i deres deltagelse i projektet At lære At lære. Det betyder, at de pædagogiske medarbejdere skal arbejde på at være i dialog med børnene og ikke udelukkende give børn svar på spørgsmål, de stiller. Det er nærmere de pædagogiske medarbejdere, der skal agere proaktive og opsætte dialoger med børnene, hvor de tålmodigt afventer børns svar og understøtter

børns udvikling af ordforråd i samme ombæring.

Refleksion fra kontraktholder:

Sproget skaber vores virkelighed – og dermed også virkeligheden i Børnehuset. Den opmærksomhed skal vi alle have hele tiden. Samtidig skal der arbejdes struktureret med vores børns sproglige udvikling gennem dialogisk læsning, højtlesning, samtaler mm.

Dette knytter an til Brenda Taggerts begreb om Fælles vedvarende tænkning og EVAs rapport om Strukturekvalitet, proces- og resultat kvalitet.

Materialer der understøtter sprogstimulering

Et andet dagtilbud har valgt at fokusere på deres udvalg af relevante og værdifulde materialer, der opfordrer til og understøtter dialog mellem de pædagogiske medarbejdere og børnene og børnene imellem. Det være sig i form af bøger til oplæsning og samtale eller andre redskaber og legetøj. Eksempelvis konstruktionslege, udklædning mm., der opfordrer til dialog. Endvidere ønsker man at undersøge, hvordan det vil virke at inddrage drama, fortællehatte, sang og

musik i højere grad i den pædagogiske praksis. Under tilsynet blev det klart for samme dagtilbud, at nogen børn har svært ved skift fra en aktivitet til en anden. Her ønsker dagtilbuddet at arbejde videre med, at de sætter fokus på ro, nærvær og mulighed for samtale i disse skift. Netop dette eksempel viser hvordan sproget er afgørende for børn for at kunne håndtere situationer som skift fra noget, de kender og til en ny aktivitet, som de måske ikke ved hvad indeholder. På den anden side understøtter disse situationer børnenes sproglige udvikling ved, at sproget anvendes – ikke mindst til at skabe ro omkring noget, der potentielt kan være svært.

Brug af sprogkoordinator

Et af dagtilbuddene ønsker at gøre brug af husets sprogkoordinator til at indsamle data og planlægge eventuelle nye indsatser i relation til børnenes sproglige udvikling. De fleste dagtilbud har en intern sprogkoordinator, der i de fleste tilfælde har et godt fagligt overblik i relation til det sprogarbejde, der skal foregå i dagtilbuddet.

Fagsekretariatets refleksion:

Det er en værdi- og meningsfuld måde, at anvende sprogkoordinatorens ressourcer på.

Samtidigt kan det styrke, vedkommendes position, med henblik på vejledning af den øvrige gruppe af pædagogiske medarbejdere.

Sprog og kommunikation i de øvrige dagtilbud

Det er vigtigt at pointere, at selvom det udelukkende er **ganske få dagtilbud**, der har valgt, at der føres tilsyn med *sprog og kommunikation*, så er væsentlige situationer omkring dette arbejde repræsenteret i temaet omkring *Leg og læring* og *Samspil og relationer*. Det har endvidere afspejlet sig, i langt de fleste, af de øvrige tilsynssamtaler ved, at det er blevet drøftet, hvordan de pædagogiske medarbejdere er eller skal være tæt på børnene i deres egne lege – også med henblik på at sætte ord på oplevelser, mulige tanker, følelser og adfærd. Det er blevet drøftet, hvordan der skabes deltagelsesmuligheder for børnene i rutinepædagogikken og samarbejdende situationer, som har stor betydning for anvendelse af sproget. Derfor er arbejdet med børnenes sproglige udvikling og kommunikationsprocesser gengivet i langt de fleste tilsynssamtaler.

Dette afsnit indledes med hvordan tilsynsmaterialet relaterer sig til ”Den bedste start på livet”, den politiske aftale ”Stærke dagtilbud”, herunder det pædagogiske grundlag og den styrkede læreplan.

Tilsynstemaet Motorik og bevægelse i relation til politik og lovgivning

Tilsynstemaet *Motorik og bevægelse* relaterer sig særligt til den del af ”Den bedste start på livet”, der handler om *Barnets udvikling, trivsel og læring* da små børns læring går gennem kroppen. Man kan sige, at et godt motorisk miljø via fysiske rammer, regler og inspirerende voksne, giver børnene mange muligheder for at bevæge sig, opleve og udforske verden løbende gennem dagen.

Derfor er de valgte indikatorer, der arbejdes ud fra ved tilsynet følgende:

1. Viden om motorisk udviklings betydning for børns generelle udvikling
2. Praksis med at skabe mulighed for børns motoriske udvikling (i form af fysisk rum, regler, pædagogisk praksis)

I ”Den bedste start på livet” pointeres det, at dagtilbuddene skal skabe børnemiljøer, hvor der er plads til kropslig udfoldelse. I de dele af det pædagogiske grundlag, i den styrkede læreplan, der handler om leg, læring og læringsmiljøer, beskrives det, at legen har et indbygget krops- og sanseligt

element, uagtet om det er de større grovmotoriske bevægelser eller de mindre pladskrævende finmotoriske processer. Tilsynsmaterialet om *Motorik og bevægelse* belyser netop disse elementer og giver derfor et værdifuldt afsæt at drøfte dette på.

Tilsynstemaet *Motorik og bevægelse* taler i høj grad ind i læreplanstemaet krop, sanser og bevægelse, som et af de seks læreplanstemaer. Det er vigtigt, at bemærke at temaet *Motorik og bevægelse* var et tema, som arbejdsgruppen omkring udviklingen af modellen for tilsyn og kvalitetsudvikling udvalgte som et ekstra og væsentligt tema.

Opsamling på tilsyn om Motorik og bevægelse

I det følgende samles der op på tilsynene ved, at beskrive i hvor høj grad dagtilbuddene har valgt at arbejde med temaet *Motorik og bevægelse*. Herunder i hvor mange dagtilbudsområder, dagtilbuddene som helhed har haft temaet som et samlet fokus, og om der findes områder, hvor det enkelte børnehus har valgt temaet til eller fra. Hernæst beskrives hvordan dagtilbuddene har valgt at arbejde videre med *Motorik og bevægelse* i deres handleplaner.

2 dagtilbud, der er organiseret i landsbyordninger har valgt at arbejde med *Motorik og bevægelse*.

Pædagogiske intentioner med motorikrum

Et af dagtilbuddene blev under tilsynet opmærksom på, at de ofte sender en vikar med børnene i motorikrummet. Dagtilbuddet ønsker at kvalificere dette valg ved at gøre sig bevidste om, hvad deres pædagogiske intentioner med motorikrummet er. Herunder hvad det er for aktiviteter og samtaler, der opstår i motorikrummet, og hvordan sammenhængen er med andre temaer og aktiviteter? For at arbejde med denne proces har den daglige leder planlagt, at de pædagogiske medarbejdere skal revitalisere deres viden om motorik og bevægelse og på den baggrund arbejde med mere reflekterede faglige valg.

Refleksion fra kontrakt holder:
Var det den rigtige type uddannelse af motorikvejleder vi har valgt til vores personale? Har det affødt øget effekt for individet?

Et fysisk læringsmiljø der indbyder til grovmotorisk aktivitet

I et andet dagtilbud ønsker man at arbejde hen imod, at alle børn tilbydes forudsætninger for at kunne udvikle motoriske færdigheder, der har betydning for såvel deres hverdag i dagtilbuddet, som for deres indlæring på længere sigt.

Refleksion fra kontrakt holder:
Vi er optaget af om vi får brugt vores fantastiske faciliteter rigtigt og om der er god kvalitet i vores aktiviteter indenfor temaet og igen optaget af at få indarbejdet systematik så alle børn får passende udfordringer, og får øje på om vi har børn, der vælger bevægelsesaktiviteter fra.

Herunder vil man arbejde på at optimere det fysiske læringsmiljø inde som ude med henblik på de grovmotoriske lege og aktiviteter. Samtidigt ønsker dagtilbuddet, at børnene selv har muligheder for at vælge grovmotorisk aktivitet til og fra alt efter behov.

Endvidere har dagtilbuddet intentioner om, at de pædagogiske medarbejdere er deltagende i grovmotorisk aktivitet.

Formålet med dette er, at støtte børnenes deltagelsesmuligheder, sproglige stimulering og relationen mellem den pædagogiske medarbejder og børnene og børnene i blandt.

Fagsekretariatets refleksion:
Det er centralt at de pædagogiske medarbejdere er tæt på børnene i disse aktiviteter.

Organisering og sammenhænge

Organisering og sammenhænge på dagtilbudsområdet i Skanderborg Kommune:

Den pædagogiske kvalitet på dagtilbud i Skanderborg Kommune løftes blandt andet gennem organisering og sammenhæng mellem kontraktholderne og en bred vifte af aktører i Fagsekretariatet Børn og Unge.

Organisering af dagtilbudsområdet i Skanderborg Kommune:

18 kontraktholdere fordelt ved følgende organisering:

- 6 Dagtilbudsledere (leder af flere huse)
- 8 landsbyordningsledere (Leder af skole og dagtilbud)
- 3 ledere af selvejende dagtilbud (Børnehuse, der har en driftsoverenskomst med Skanderborg Kommune)
- 1 leder af Den kommunale Dagpleje

Fagsekretariatet Børn og Unge organiseret på følgende måde:

- Koncernchef for Børn og Unge
- Chef for dagtilbudsområdet herunder pladsanvisningen
- Chef for skoler, klubber og specialtilbud og herunder afdelingen Pædagogik, Læring og Integration
- Chef for Sundhedstjenesten (Sundhedsplejersker, fysioterapeuter og ergoterapeuter)
- Chef for Myndighed og foranstaltning (forebyggende socialrådgivere og sagsbehandlere)
- Chef for PPR (Pædagogisk-Psykologisk Rådgivning) (Psykologer, pædagogiske vejledere og logopæd)

Fagsekretariatet Børn og Unge hovedopgaver i forhold til dagtilbudsområdet omfatter:

- Den centrale pladsanvisning
- Sundhedspleje og børnefysioterapi
- Pædagogisk Psykologisk Rådgivning
- Børnesocialrådgivning
- Konsulent- og udviklingsfunktioner
- Administration og politisk sagsbehandling

Hovedformålet i samarbejdet om børn og unge i Skanderborg Kommune er at skabe den bedste mulige sammenhæng mellem tilbuddene fra hjem til sundhedstjeneste, dagtilbud og videre i skole/fritidstilbud.

Dette er nærmere beskrevet i:

- [Skanderborg Kommunes sammenhængende Børne- og ungepolitik](#),
- [Skanderborg Kommunes politik 0-6 år "Den bedste start på livet"](#),
- [Skanderborg Kommunes forebyggelses- & familiestrategi](#),
- Skanderborg Kommunes "Principper for sammenhæng" ([link](#)) og
- Skanderborg Kommunes "Håndbog for forældrebestyrelser i dagtilbud og klubber" ([link](#)) samt
- [Dagtilbudsloven](#).

Igennem kvalitetsrapporten bliver der brugt forskellige fagbegreber. Da disse begreber kan forstås forskelligt alt efter hvilken sammenhæng man taler ud fra, har vi her valgt at beskrive, hvad vi forstår ved begreberne, så der er en fælles forståelsesramme i læsningen af kvalitetsrapporten.

Den styrkede pædagogiske læreplan

Med vedtagelse af den nye dagtilbudslov i juni 2018 skete der en ændring i forhold til krav til den pædagogiske praksis.

Med den nye lov blev Den styrkede pædagogiske læreplan indført. Den største forskel på tidligere og nuværende lov er, at der i Den styrkede pædagogiske læreplan er fastsat et pædagogiske grundlag som gør det ud for værdier, og som man skal koble sig på i en lokal kontekst. Derudover er der under hvert af de seks reviderede temaer nu formuleret to faste pædagogiske mål, og der er krav om, at man arbejder med et mere sammenhængende fokus i stedet for at være sporet ind på opdelinger i de seks temaer. Der stilles i den nye lovgivning krav om inddragelse af børneperspektiv og en løbende systematisk evalueringskultur. Dette illustreres i figuren til højre.

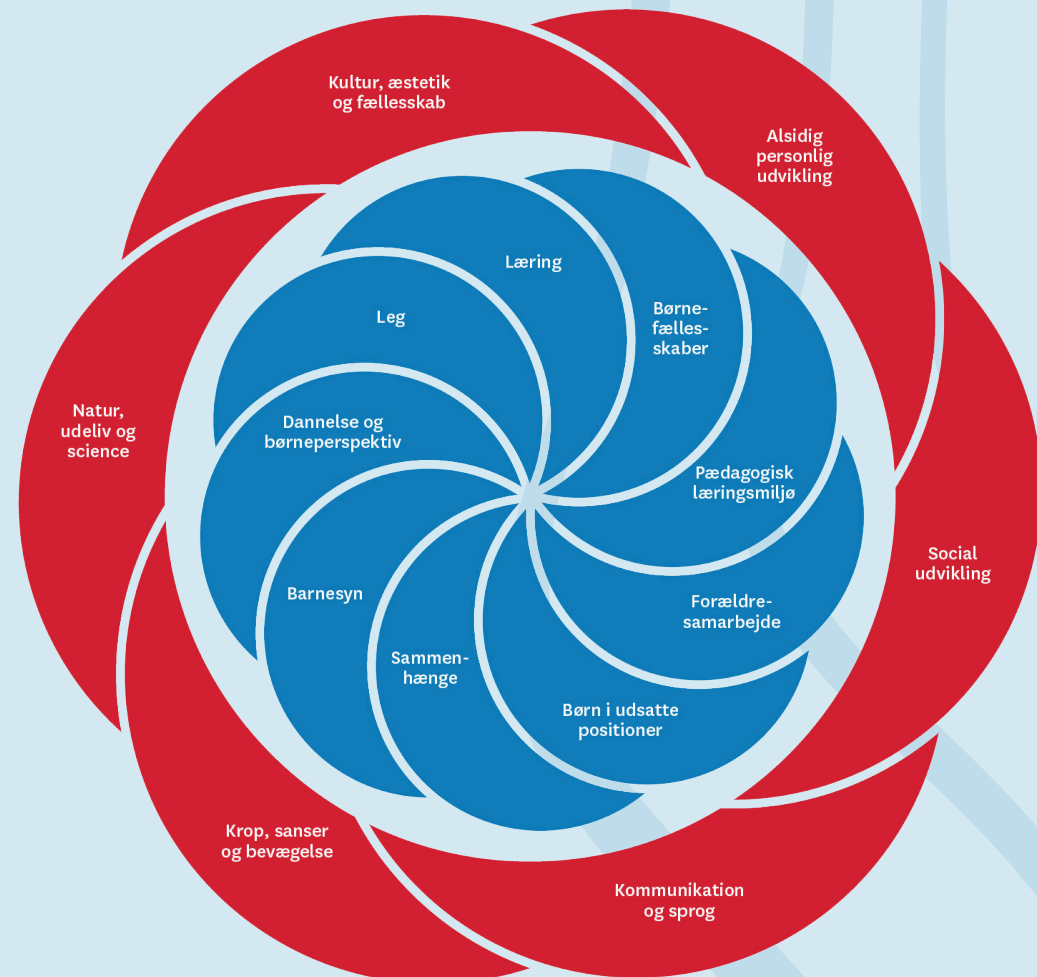
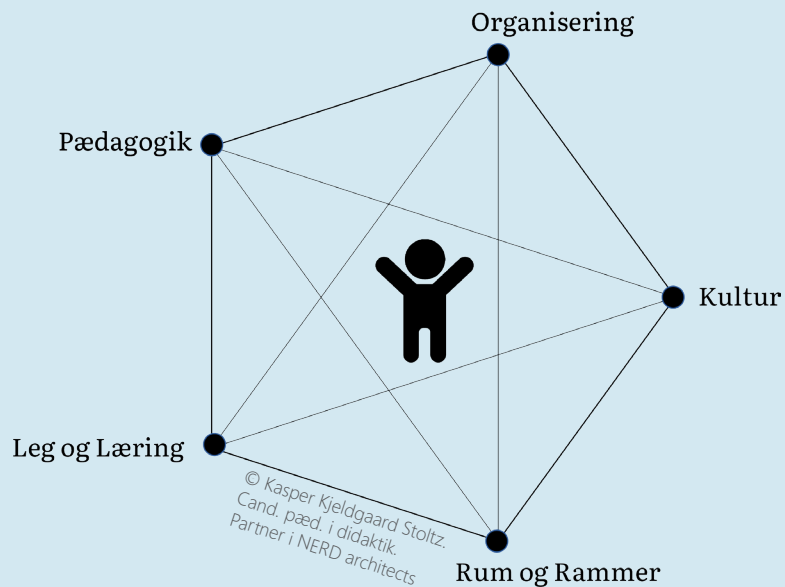

Fig. 3: Den styrkede læreplan

Læringsmiljø

Som det ses i modellen er læringsmiljø et sammensat begreb med forskellige faktorer, der har ligelig indflydelse på børnenes chancelighed og deltagelsesmuligheder. Ofte forstås læringsmiljø lidt snævert som den fysiske rammer, som børnene begår sig i, og her kan det endog til tider være den fysiske indendørs ramme, der primært bliver defineret som læringsmiljø.

I Skanderborg Kommune tænker vi læringsmiljøet som et bredere begreb. Indeholdt i læringsmiljøet er eksempelvis måden, hvorpå dagtilbud organiserer deres børnegrupper på. I dagplejen er der én medarbejder til ca. 4 børn, i nogle huse er der opdelt på hhv. vuggestue- og børnehavegruppe 0-2 år og 3-6 år med 2-3 medarbejdere til en større gruppe børn og andre igen har gruppeopdeling med 0-4 år og grupper for de ældste med varierende antal medarbejdere tilknyttet.

Pædagogikken og de principper man opsætter for arbejdet i samarbejde med forældrebestyrelsen er også en del af læringsmiljøet. Eksempelvis kan et princip om at arbejde med mangfoldighed og kreativitet understøtte et læringsmiljø med en høj grad af samarbejde med kultur/musik/billedskole eller sprogskolen eller ældrecentret i lokalmiljøet.

I **kulturdelen** ligger medarbejdere, forældre, ledelse og andre aktører, der har en betydning for børnenes trivsel, dannelse, udvikling og trivsel. Alle dagtilbud i Danmark vil sige, at de står på et fundament af omsorg og anerkendelse og alligevel kan man mærke forskel, når man kommer ind i de forskellige tilbud. Kulturen "er i væggene" kan man sige.

Det handle om tilgang/mindset og at se læringsmiljøet gennem barnets øjne. At se læring gennem barnets øjne er også den vigtigste faktor i projektet "At lære at lære", som beskrives indledningsvis. Læringsmiljøet skal være understøttende i forhold til at skabe de bedste fysiske og psykiske **rum og rammer for leg og læring**. Som fagperson har det derfor betydning, hvordan man indretter de fysiske rammer både inde **OG** ude. Dagtilbuddets evne til at skabe interessecentre og legestationer med mulighed for fordybelse og med en bredde og variation kendetegner et læringsmiljø af høj kvalitet. Dette udfoldes yderligere i Opsamling på tilsyn.

Når læringsmiljøet nævnes i kvalitetsrapporten vil det være med denne beskrivelse som forståelsesramme. I den forbindelse er tilgangen i Skanderborg Kommune, at såfremt der kun må peges på én faktor af de fem, så er det medarbejderen og dennes betydning, for børnenes trivsel, dannelse, udvikling og læring, der er afgørende.

Normering

Normeringen er et begreb, der bliver brugt i mange sammenhænge, og derfor med mange forståelser. Den mest offentlige brugte forståelse er den, som også nævnes indledningsvis, nemlig forholdet mellem antal børn og antal voksne, som har stor betydning for den pædagogiske kvalitet i sammenhæng med de øvrige perspektiver fra tilsynsmaterialet. Som sagt har normeringer været toneangivende i den politiske som befolkningsmæssige debat i løbet af 2019. Forskningen viser, at normeringer er afgørende og grundlæggende for det pædagogiske arbejde. Men når det er sagt, er det ikke tilstrækkeligt at være det rette antal voksne til antallet af børn. De voksne skal levere en vis pædagogisk kvalitet i samspillet med børnene, der handler om meget mere end normeringer

Samtidig er normeringen i et mere fagligt perspektiv et tal, der fastsættes i et samarbejde mellem kontraktholderne og fagsekretariatet. Tallet bruges som styringsværktøj i forhold til anvisning af pladser. Normeringen er udtryk for et årligt gennemsnitstal af indskrevne børn. Det forventes, at man i perioder vipper omkring grundnormeringen med +/- 10% på børnehavepladserne. Hvert barn udløser en a'pris som skal dække driftsudgifterne til medarbejdlønninger, beskæftigelsesmaterialer, arrangementer og øvrig drift mm. Denne a'pris er gradueret i forhold til alder. Vuggestuebørn har en højere a'pris end børnehavebørn. Hver kontraktholder er økonomisk ansvarlig for, hvordan midlerne prioriteres herunder også fordelingen af pædagoger, pædagogmedhjælpere,

pædagogiske assistenter, administrative medarbejdere, servicemedarbejdere og øvrige medarbejdere. Den enkelte kontraktholder er ansvarlig for budgettet over for forældrebestyrelsen og Økonomistaben samt Koncernchefen for Børn og Unge i Skanderborg Kommune.

Der vil derfor i afsnittet om normeringer på side 59, hvor tallet omregnet bliver et udtryk for antal børn pr. medarbejder kunne opleves lokale udsving, som bunder i den enkelte kontraktholders prioriteringer på baggrund af lokalkendskabet og børnenes behov.

Normeringen som begreb er derfor udelukkende én faktor blandt mange, der kan give en indikation på kvaliteten i dagtilbuddene.

Hvad er dagtilbud og hvad er børnehuse?

Dagtilbud er en fællesbetegnelse i Skanderborg Kommune for de kommunale tilbud, som tilbyder pædagogiske pladser i alderen 0-6 år. Det vil sige, at betegnelsen dækker: Den kommunale dagpleje, integrerede institutioner (0-6 år) og børnehaver.

Betegnelsen dækker over vores integrerede børnehuse (vuggestue og børnehave under et tag) og vores børnehaver. Sagt på en anden måde, så er institutioner det samme som de enkelte huse.

Vores organiseringsformer betegnes ud fra det ovenfor skrevne således:

- Den kommunale dagpleje
- Dagtilbud (en samlet gruppe af børnehuse under én kontrakt holder)
- Dagtilbud organiseret som landsbyordning (daginstitution sammen med skole under én kontrakt holder)
- Selvejende dagtilbud (daginstitution med driftsoverenskomst med Skanderborg Kommune med selvstændig bestyrelse under én kontrakt holder)

Tre perspektiver på kvalitet

I 2017 udgiver Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) en vidensopsamling omhandlende kvalitet i dagtilbud. **Opsamlingen** indeholder pointer fra forskningen i relation til kvalitet i dagtilbud. Det er denne udgivelse der refereres til i nærværende kvalitetsrapport. Kvalitet i den forbindelse forstås ud fra følgende tre perspektiver:

Strukturel kvalitet

Begrebet dækker her over:

- Dagtilbuddenes fysiske ramme ude som inde, herunder også indretning af de fysiske læringsmiljøer
- Normering, gruppestørrelse og organisering af børnefællesskaberne
- Uddannelse, efteruddannelse og medarbejderstabilitet

Som det fremgår af EVAs rapport skal normeringen ses i samspil med de andre strukturelle faktorer for at man kan identificere høj kvalitet. Hver enkelt faktor kan derfor som enkeltfaktor ikke tages til indtægt for kvalitet. Et overblik over en del af disse faktorer fremgår af kvalitetsrapportens sidste del.

Hvordan dagtilbuddene organiserer sig kan ses i afsnittet Faktuelle oplysninger og faglige forståelser side 69. Samtidig vil man i opfølgning på tilsyn kunne se mere om, hvad der kommer til syne i forhold til organisering? Faktoren om uddannelse, efteruddannelse og medarbejderstabilitet taler ind i aftalen om "Stærke dagtilbud", hvor der ultimo 2019 afvikles et kompetenceløft på dagtilbudsområdet for både dagplejen, pædagoger og ledere i et bredt omfang i Skanderborg Kommune. Forskningen peger på, at medarbejdernes uddannelsesniveau er af væsentlig betydning for kvaliteten i dagtilbud. Det præciseres i EVAs rapport, at med uddannede medarbejdere menes uddannelse på minimum bachelor-niveau. I oversigt på side 56 kan ses fordelingen af medarbejdernes stillingstyper på dagtilbudsområdet i Skanderborg Kommune.

Proceskvalitet

Begrebet dækker her over:

- Interaktion mellem børn og voksne
- Ledelse af dagtilbuddet
- Leg
- Rutinepædagogik og voksenplanlagte aktiviteter
- Forældresamarbejde

EVA's rapport beskriver, at kvaliteten af interaktionen børn/voksen er af afgørende betydning for børnenes trivsel, udvikling, dannelse og læring. Hvis der udelukkende må peges på én faktor af afgørende betydning for kvalitet vil det være interaktionen mellem børn og voksne, der vil blive peget på i Skanderborg Kommune. Det er væsentligt, at medarbejderne i deres arbejde interagerer med børnene og ikke kun har parallelle aktiviteter i løbet af dagen. Hvordan tendensen for interaktionen i Skanderborg Kommune ser ud, foldes ud i afsnittet Opfølgning på tilsyn og kommer særligt tilsyn i temaerne "Samspil og relationer", "Leg og læring" samt "Demokratiske læreprocesser og børns medbestemmelse", hvor der tages afsæt i børneperspektivet. EVA's Rapport beskriver, hvordan medarbejdernes tilstedeværelse og interaktion har afsmittende virkning helt ned i 0-2 års alderen, hvor der er undersøgelser, der viser, at børnene håndterer interaktion med andre børn og leg med legetøj bedre, når de har en nærværende voksen i nærheden.

Med Den styrkede pædagogiske læreplan har legen fået en fremtrædende rolle i læringsmiljøerne på dagtilbud. At legen er vigtig er i en pædagogisk kontekst ikke ny viden. I den sammenhæng er det nye, at legen er skrevet ind i det pædagogiske

grundlag i Dagtilbudsloven og skal ses i **sammenhæng** med voksenplanlagte aktiviteter og rutinepædagogikken i en **ligelig balance**. Denne balance er et udviklingspunkt for de fleste dagtilbud .

Refleksion fra fagsekretariatet

De fleste dagtilbud er i perioden med den pædagogiske læreplans indførelse fra 2004 og frem til 2018 blevet særligt gode til at arbejde i planlagte aktiviteter med børnene specielt i formiddagstimerne. I den forbindelse kan vi få øje på, at rutinepædagogikken generelt og ikke bare i Skanderborg Kommune har fået mindre opmærksomhed. Ligeledes har børnenes selvorganiserede leg trådt tydeligst frem i middagsstunden på legepladsen eller i ydertimerne og her med mindre deltagelse fra medarbejderne

- Eksempler på rutinepædagogiske situationer kan være: måltidssituationen, garderobesituationer mm.
- Eksempler på voksenplanlagte aktiviteter kan være: børnemøder/samlinger, temauger, ugentlig turdag, pædagogiske aktiviteter som klippe/klistre mm.
- Eksempler på børnenes

selvorganiserede leg:

- konstruktionslege (tog, klodser, Lego mm),
- rollelege/mimiske lege (far/mor/børn, restaurant i køkkenet, hule, leg i sandkassen/dukkekrog)
- Lege med genstand
- Fysiske lege (lege hvor krop og hoved bliver stimuleret både i højt og lavt tempo: børneyoga, tumlelege)
- Lege med regler

(Kilde Kasper Stoltz)

Ledelse af dagtilbuddene fremhæves i flere sammenhæng i forbindelse med kvalitet i dagtilbud. Dels i EVA's rapport, dels i aftalen "Stærke dagtilbud". Samtidig er det også et vigtigt element i de pædagogiske tilsyn, hvor "faglig ledelse" er et selvstændigt tema.

For at sikre en høj kvalitet i dagtilbud skal der ledelsesmæssigt være en hensigtsmæssig balance mellem strategisk/administrativ ledelse og ledelse af faglig/pædagogisk praksis beskriver EVA's rapport. Opsamling på faglig ledelse fra de pædagogiske tilsyn kan ses i afsnittet på side 27. Ligeledes kan der i afsnittet om At lære At lære på billederne 2a og 2b ses, hvordan ledernes brug af ord ændrede sig i forhold til tilgang til praksis igennem projektet.

Ledelse i Skanderborg Kommune er bundet op på ”Skanderborgmodellen”, hvis grundantagelse er, at ledelse lykkes bedst, hvis den er lokalt forankret. Det betyder, at ledelse på dagtilbudsområdet er mangfoldigt og kontekstafhængigt forstået på den måde, at der er forskellige organisationer og at der er ledere af ledere, som har forskellige faglige baggrunde. Ledergruppen er derfor varieret. Fælles for alle dagtilbuddene på nær de selvejende institutioner er imidlertid, at kontraktholderne har ledelse af ledere. Den præcise organisering kan ses på side 46.

En sidste faktor i forhold til proceskvalitet er forældresamarbejdet. Forældresamarbejdet kommer til syne i flere forhold i dagsordenen om kvalitet i dagtilbud. Særligt har der i Skanderborg Kommune været arbejdet med forældresamarbejdet som en del af At lære At lære. Som en naturlig videreførelse af intentionen med projektet kom Den styrkede læreplan i det pædagogiske grundlag, hvor forældresamarbejdet indgår som et af elementerne. (Se figur 3). Som supplement til dette er der udarbejdet ”Håndbog for forældrebestyrelser”.

Forældresamarbejdet har også et særskilt tema i tilsynsmodellen, hvilket igen kan ses foldet yderligere ud i afsnittet

Opsamling på tilsyn side 35.

Resultatkvalitet

Begrebet dækket her over:

- Sociale kompetencer
- Faglige kognitive færdigheder
- Skoleparathed

Faktoren omhandlende de sociale kompetencer i et resultatkvalitetsperspektiv hænger nøje sammen med proceskvalitetsperspektivet forstået på den måde, at der er en kobling mellem kvaliteten af interaktionen mellem børn og voksne og børns udvikling af sociale kompetencer. Samtidig er der også en forskningsmæssig sammenhæng mellem den strukturelle kvalitet og resultatkvaliteten forstået på den måde, at måden dagtilbud organiserer deres børnegrupper og børn pr. medarbejder/opdeling af børnegrupper (stue/gruppe/funktionsopdeling/andet) har en betydning for børnenes tolerance og evne til at indgå i mangfoldige børnefællesskaber i forbindelse med skolestart. Hvordan dagtilbud i Skanderborg organiseres kan se i oversigten på side 69.

EVAs rapport peger på betydningen af medarbejdernes evner for at skabe meningsfulde og inkluderende børnefællesskaber. Det fremhæves, at

det er mere konstruktivt at arbejde med hele børnegruppen frem for at fokusere på det enkelte barn. Den måde at arbejde på træder frem i PPRs ændrede betjeningsfokus, som udrulles i efteråret 2019 og knytter samtidig an til den bevægelse som er blevet identificeret som en af de største udfordringer på børne- og ungeområdet, nemlig at Skanderborg Kommune arbejder på at bremse bevægelsen med at flere børn får tilbudt specialtilbud.

I forhold til tilsynsmaterialet vil børnenes sociale kompetencer blandt andet kunne ses indeholdt i tematikkerne ”Samspil og relationer”, ”Sprog og kommunikation”, ”Børnefællesskaber og inklusion” samt ”Demokratiske læreprocesser og børns medbestemmelser”.

Børnenes faglige kognitive færdigheder ses i EVAs rapport som en del af resultatkvaliteten. Begrebet beskrives i rapporten som værende en læreplansbaseret tilgang med bestemte læringsmål. Det er disse mål, der med Den styrkede læreplan er fastsat for alle aldersgrupper. Det præciseres også i EVAs rapport at faste læringsmål kan have en negativ virkning, hvis den bliver styret for meget af en faglig kurs forstået som ”skoleopgaver”. Et overdrevet fokus på det faglige vil allerede i børnehavetiden kunne skabe en stresstilstand ved børnene.

Sidste element i resultat kvaliteten er begrebet skoleparathed. I Skanderborg Kommune arbejder vi i højere grad ud fra et mestrings- og livsduelighedsperspektiv end begrebet skoleparathed. Dagtilbud og skoler samarbejder om at skabe sammenhæng mellem tilbuddene til børnenes bedste. Skoleparathed dækker derfor i Skanderborg Kommune over, at skolerne skal være parate til de børn, de tager imod snarere end at børnene skal kunne mestre en række af færdigheder. Rammen for Skanderborg Kommunes forståelse af skoleparathed tager sit afsæt i ”Den bedste start på livet”, ”Principper for sammenhæng mellem tilbud” og i Den styrkede pædagogiske læreplans pædagogiske grundlag.

De tre forskellige måder at anskue kvalitet på har været en del af en fælles forståelse i dialogen, der gennem partnerskabsperioden har været mellem det politiske niveau, kontrakt holderne og fagsekretariatet. Partnerskabet har banet vejen for at få et fælles sprog for, hvilke indikatorer, der viser kvalitet i forskellige niveauer i Skanderborg Kommunes dagtilbud.

På dagtilbudsområdet findes en række faktaoplysninger eller nøgletal, der også kan være med til at belyse kvaliteten i det enkelte dagtilbud og det enkelte hus. Det er væsentligt at understrege, at nøgletallene ikke kan stå alene. Men i sammenhæng med de andre elementer præsenteret i kvalitetsrapporten kan de medvirke til at få et bredere billede af, hvilke faktorer, der også kan have betydning for kvaliteten i vores dagtilbud.

De faktaoplysninger, der præsenteres i denne kvalitetsrapport er drøftet og besluttet i Undervisnings- og Børneudvalget 4/4 2019.

De første faktaoplysninger er **medarbejdersammensætning for pædagogiske stillingstyper fordelt på dagtilbud/huse**, herunder dagplejen, børnehuse, selvejende institutioner og landsbyordninger. Dertil kommer medarbejdergrupperne; dagtilbudsledere, administrative medarbejdere rengøringspersonale, tekniske servicemedarbejdere og ungarbejdere, som ikke er medregnet i disse tal. Medarbejdersammensætningen viser, hvordan andelen af pædagoger, pædagogiske assistenter, pædagogmedhjælpere og ledelse fordeler sig i det enkelte hus.

Medarbejdersammensætningen er et udtryk for, hvordan den enkelte kontraktholder prioriterer medarbejderressourcerne. Medarbejdersammensætningen kan således have en betydning for, hvilken normering (antal børn pr. voksen – disse tal præsenteres også i kvalitetsrapporten) dagtilbuddet eller huset har. Dette forholder KL sig også til i deres rapport ”Kend din Kommune”, hvor de blandt andet skriver: ”Normering er et mål for antallet af børn pr. pædagogisk personale i et dagtilbud, og er ét blandt flere forhold, der har betydning for de opgaver, som løftes i børnehuse. Foruden normeringer påvirker indholdet af kommunernes pædagogiske indsatser, personalesammensætningen og personaleforbruget også kvaliteten og udgifterne i dagtilbuddene.” (KL 2019: Kend din Kommune s. 44).

Normering og gennemsnit af faktisk antal indskrevne børn pr. dagtilbud/huse kan være med til at belyse, hvor i kommunen det største pres på kapaciteten er og hvor der er ledig kapacitet. Det mest hensigtsmæssige og omkostningseffektive er, når normeringen og det faktisk antal indskrevne børn stemmer overens. I det tilfælde udnytter vi både kommunens fysiske rammer og ikke mindst medarbejderressourcer bedst

muligt. Dagtilbuddene og husene finder ofte gode løsninger, når der er pres på kapaciteten – og det er der flere steder i kommunen – men de er også gode til at åbne op for andre formål og aktiviteter, når de har ledig kapacitet.

Antallet af børn pr. medarbejder – også kaldet normering – viser hvor mange børn, der i gennemsnit er for den enkelte medarbejder at tage hånd om i henholdsvis vuggestue og børnehave. Som nævnt ovenfor kan normeringen hænge sammen med hvordan medarbejdersammensætningen i huset er. Disse 2 typer faktaoplysninger kan derfor med fordel aflæses sammen.

Sprogvurderingsresultater

Sprogvurderingerne vil vise, hvordan o. klasser-testen fordeler sig i de forskellige niveauer, og samtidig vil man kunne læse, hvordan niveau er i Skanderborg Kommune som helhed. Sprogvurderingstesten i o. klasse foretages i september måned, altså forholdsvis kort tid efter skiftet fra dagtilbud. Sprogvurderingerne kan derfor ses som en temperaturmåling på indsatsen af det samlede sprogarbejde på dagtilbudsområdet.

Antal m² indeareal pr. barn fortæller noget om, hvor meget plads børnene har til at udfolde sig på med forskellige aktiviteter indendørs. Kvaliteten i dagtilbuddene afhænger som belyst tidligere af mange forskellige faktorer, men også antallet af m² indeareal kan have en betydning for, hvilke aktiviteter, materialer og fysiske rum, der kan stilles til rådighed for børnene. Indeareal kan også have meget forskellig kvalitet i sig selv. Det kan fx være gangareal, der kan være svært at aktivere pædagogisk, garderobeplads, depot- og rengøringsrum, hvor der ikke er adgang for børnene mv. Der er sat forskellige processer i gang som skal belyse, hvordan vi i højere grad opnår viden om, hvordan vi kan udnytte vores fysiske rammer klogere. Dette kræver et grundigt kortlægningsarbejde, som allerede så småt er gået i gang og som vil få endnu mere fokus i løbet af 2020.

Organiseringen i dagtilbuddene kan også have betydning for, hvilken kvalitet det er muligt at levere. I overskrifter er de fleste dagtilbud organiseret i en aldersopdeling, der understøttes af den økonomiske tildeling. Det vil sige en vuggestueafdeling for de 0-2 årige og en børnehaveafdeling for de 3-5 årige. Enkelte dagtilbud/huse opererer med andre organiseringer, ligesom en del huse laver storbørnsgrupper for de kommende skolestartere.

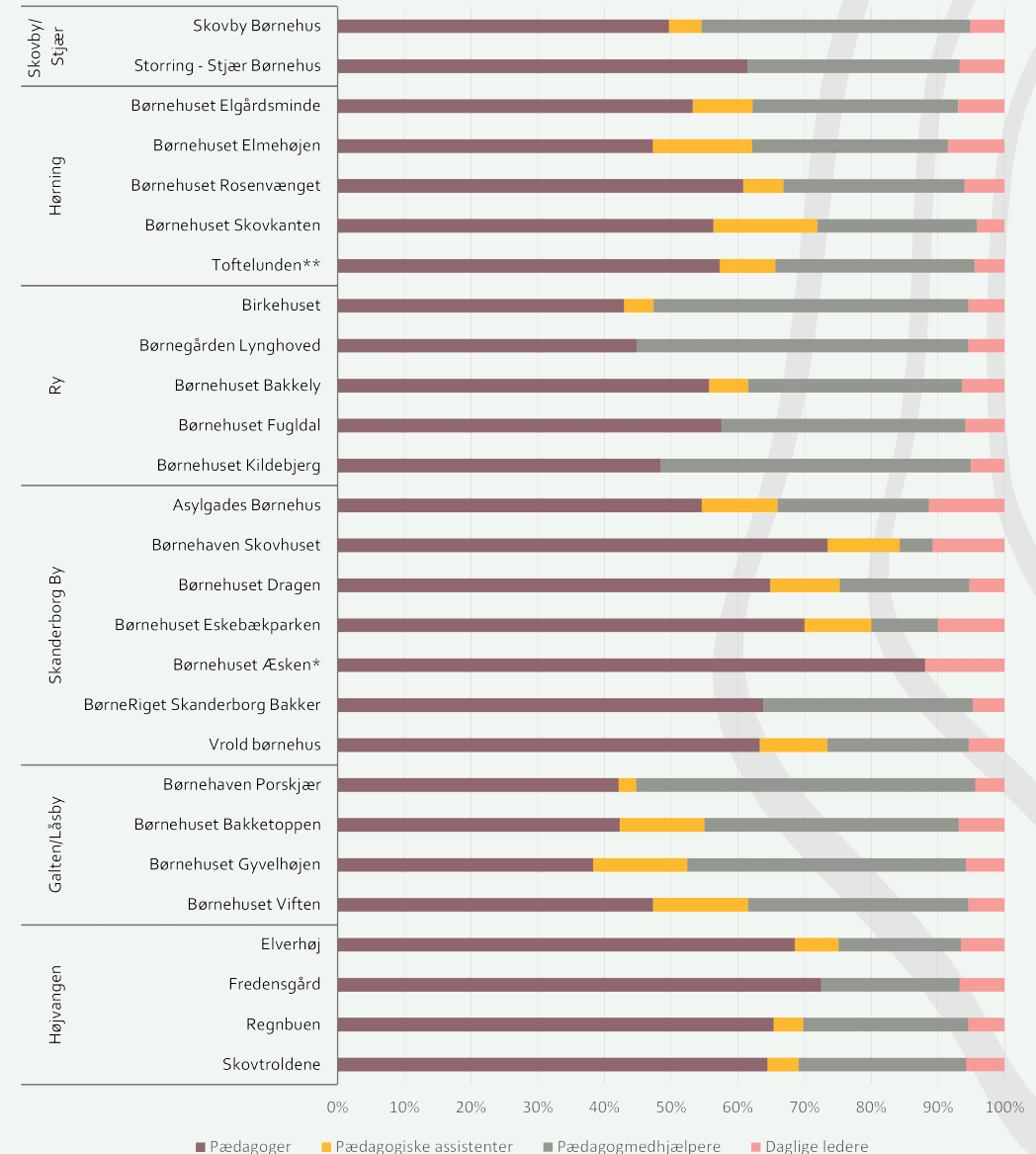
Sygefravær er også et parameter, der har betydning for kvaliteten i dagtilbuddene. Sygefraværet for ansatte i dagtilbud har historisk altid været højt i forhold til andre sektorområder i kommunerne. Det kan der være flere årsager til. Den tætte kontakt med børnene kan øge risikoen for, at de pædagogiske personale udsættes for smitsomme sygdomme. Et højt sygefravær har konsekvenser for arbejdsmiljøet, kommunens økonomi og den enkelte medarbejder, men det har også betydning for forudsigeligheden i børnenes hverdag (KL 2019: Kend din Kommune, s. 40). Sygefravær er derfor centralt at have fokus på – både når det er højt og når det er lavt.

Medarbejdersammensætning alle stillingstyper fordelt på dagtilbud/enhed

Medarbejdersammensætningen viser andelen af henholdsvis pædagoger, pædagogiske assistenter, pædagogmedhjælpere og daglige ledere (med varierende antal børnetimer). Medarbejdersammensætningen kan på flere måder have betydning for kvaliteten i dagtilbuddet og de enkelte huse. Hvis andelen af pædagoger er høj kan det betyde, at der er høj faglig kvalitet i de aktiviteter børn og medarbejdere indgår i. En høj andel af pædagoger kan på den anden side medvirke til et højere antal børn pr. voksen (også kaldet normering), hvilket modsat betyder, at muligheden for at levere kvalitet i dagtilbuddet mindskes, fordi der er færre voksne omkring børnene. Forskning peger dog på, at uddannelsesniveaet hos de pædagogiske medarbejdere har en særlig fremtrædende betydning for kvaliteten i dagtilbuddene, hvilket kan tale for at prioritere uddannelsesniveaet hos medarbejderne højere end antallet af voksne, når vi taler om kvalitet i dagtilbud (KL 2019: Kend din Kommune, s. 44). I tallene medregnes ikke medarbejdergrupperne kontraktholdere, administrative medarbejdere, rengøringspersonale, tekniske servicemedarbejdere og ungarbejdere. Bemærk specialafdelingerne Galaksen i Toftelunden i Hørning Dagtilbud (markeret med ** i figuren) og Æsken i Dagtilbud Skanderborg By (markeret med * i figuren) indgår i figurene nedenfor. Tallene er tilvejebragt via Targit og viser medarbejdersammensætningen pr. 1. kvartal 2019.

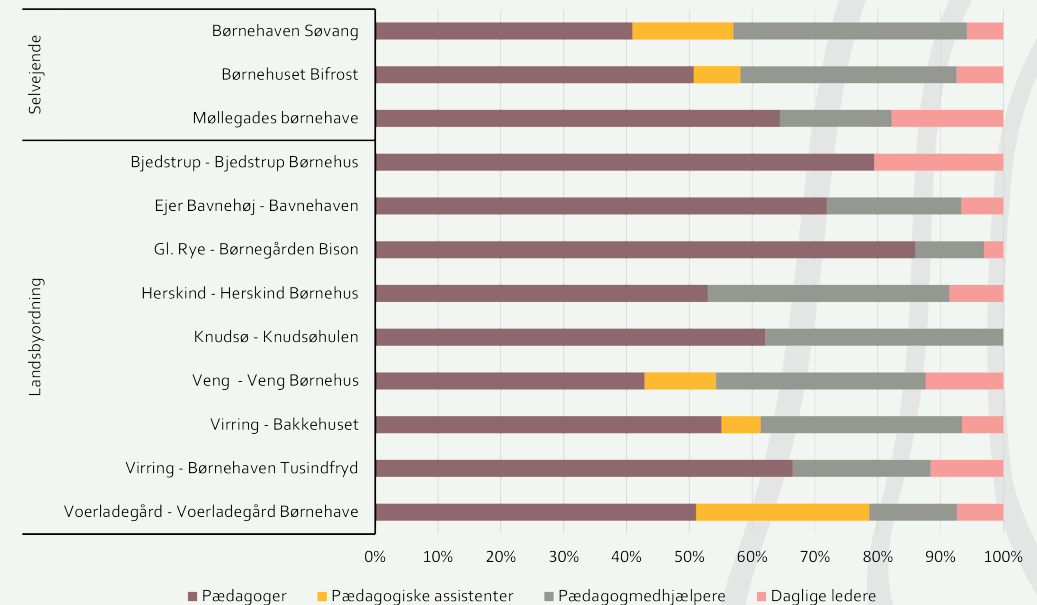
Dagtilbud fordelt på huse: Medarbejdersammensætning – medarbejdere og ledelse fordelt på stillingstyper pr. 1. kvartal 2019. Medarbejderne er fordelt på pædagoger, pædagogiske assistenter og pædagogmedhjælpere. Ledelse er her de daglige ledere.

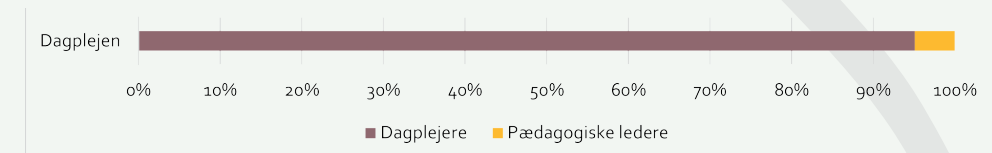
Af medarbejdersammensætningen fordelt på de 4 stillingstyper ses, at fordelingen mellem pædagoger pædagogiske assistenter og pædagogmedhjælpere varierer en del på tværs af dagtilbuddene. I langt de fleste dagtilbud findes alle 3 medarbejdergrupper – pædagoger, pædagogiske assistenter og pædagogmedhjælpere. Der er dog nogle huse, hvor medarbejdersammensætningen ser anderledes ud. Her er det centralt at holde sig for øje, at vores huse i Skanderborg Kommune varierer meget i størrelse. I de mindre huse kan en enkelt medarbejder således repræsentere et stort udsving i fordelingen, mens det slet ikke på samme måde vil være synligt i de større huse. I Bjedstrup Børnehus har de fx 100 % pædagoger i deres medarbejdergruppe og medarbejdergruppen består af 4 medarbejdere, da det er et mindre hus. En udskiftning i medarbejdergruppen her, vil således se ud af meget, hvorimod det i fx Toftelunden eller Skovby Børnehus med henholdsvis ca. 66 og ca. 38 fuldtidsstillinger vil give et meget mindre udsving i graferne, hvis der sker forandringer i medarbejdersammensætningen i et af de huse.

De fleste af Landsbyordningerne samt Dagtilbud Højvangen og Dagtilbud Skanderborg By ligger højest i andelen af pædagoger, mens Dagtilbud Galten/Låsby ligger lavest sammen med den selvejende institution Søvang. I relation til kvalitetsdagsordenen er det relevant, at dagtilbuddene forholder sig bevidst til deres medarbejdersammensætning, da uddannelsesniveaet hos det pædagogiske personale som nævnt ovenfor kan have afgørende betydning for den kvalitet dagtilbuddet kan levere.

De selvejende dagtilbud og Landsbyordninger: Medarbejdersammensætning – medarbejdere og ledelse fordelt på stillingstyper pr. 1. kvartal 2019. Medarbejderne er fordelt på pædagoger, pædagogiske assistenter og pædagogmedhjælpere. Ledelse er her de daglige ledere.

Daglejen Medarbejdersammensætning – medarbejdere og ledelse fordelt på stillingstyper pr. 1. kvartal 2019. Medarbejderne er her dagplejerne. Ledelse er her de pædagogiske ledere i Daglejen.

Fagsekretariatets refleksion:

De dagtilbud og huse, der således ligger lavere i andelen af uddannet personale end andre dagtilbud kan derfor med fordel have en opmærksomhed på medarbejdersammensætningen i forbindelse med stillingsvakance mv., da det kan give mulighed for at ændre medarbejdersammensætningen, hvis det vurderes at være nødvendigt for at sikre kvaliteten i dagtilbuddet.

Ledelse fylder ca. 5-10 %, men flere steder indgår en del af ledelsestimerne også som ”børnetimer”.

I Dagplejen er det ikke på samme måde som i dagtilbuddene muligt ud fra figuren at se en forskel i uddannelsesniveaut hos medarbejderne. Dagplejerne kan have meget forskellig baggrund både uddannelses- og erfaringsmæssigt. Dagplejen har dog løbende fokus på uddannelse af dagplejerne og dagplejernes forudsætninger for at levere en god kvalitet. Lederne i dagplejen er tæt på deres praksis og følger løbende op i forbindelse med deres besøg og tilsynspraksis.

Normeringer og gennemsnit af faktisk antal indskrevne børn pr. dagtilbud/enhed juni 2018 – maj 2019

Normeringen er i denne sammenhæng et udtryk for en vurdering af, hvor mange børn det enkelte hus kan rumme. Det handler dels om de fysiske rammer indendørs såsom puslepladser, sovepladser, garderobeplads, rum til aktiviteter, toiletforhold for børn og personale, personalerum mv. Det handler også om de fysiske rammer udenfor, dvs. legeplads, krybberum mv. Dagtilbuddene kan typisk tåle lidt udsving i det gennemsnitligt antal indskrevne børn, men normeringen er i de fleste tilfælde et udtryk for, hvor mange børn huset kan rumme.

I tabellerne fremgår det, at der er stor variation i størrelsen på vores dagtilbud i Skanderborg Kommune. Det er også tydeligt at mens nogle dagtilbud og huse står med ledig kapacitet (markeret med blå i tabellerne) står andre dagtilbud og huse med en udfordring i form af massivt pres på deres kapacitet og udfordringer med at finde plads til alle børn i deres område (markeret med rødt i tabellerne). I markeringerne af ledig kapacitet og særligt pres på kapaciteten har vi opereret med en margin for udsving i det gennemsnitlige antal indskrevne børn på +/-10%.

Dagtilbud	Hus	Vuggestue		Børnehave	
		Normering	Antal indskrevne	Normering	Antal indskrevne
Højvangen Dagtilbud	Skovtroldene	28,0	28,6	66,0	67,5
	Regnbuen	26,0	25,4	60,0	42,7
	Fredensgård	14,0	16,3	60,0	46,4
	Elverhøj	26,0	26,5	88,0	47,2
Galten/Låsby Dagtilbud	Børnehuset Viften	14,0	14,6	110,0	105,8
	Børnehuset Gyvelhøjen	16,0	17,7	60,0	67,2
	Børnehuset Bakketoppen	16,0	16,1	60,0	67,5
	Børnehaven Porskjær*	25,7	28,1	75,7	80,7
Dagtilbud Skanderborg By	Vrold børnehus	26,0	26,5	66,0	70,9
	BørneRiget Skanderborg Bakker	26,0	26,6	66,0	74,4
	Børnehuset Eskebakparken	18,0	18,0	44,0	37,2
	Børnehuset Dragen	26,0	26,8	66,0	68,2
	Børnehaven Skovhuset*	7,3	7,5	35,0	36,9
	Asylgades Børnehus*	10,1	10,9	40,0	39,8
Ry Dagtilbud	Børnehuset Kildebjerg	28,0	27,8	66,0	71,6
	Børnehuset Fugldal	26,0	25,8	58,0	63,7
	Børnehuset Bakkely	26,0	20,6	44,0	49,0
	Børnegården Lynghoved	28,0	28,1	65,0	70,8
	Birkehuset	27,0	27,3	42,0	42,0
Hørning Dagtilbud	Toftelunden	70,0	70,2	198,0	195,8
	Børnehuset Skovkanten	18,0	18,0	82,0	82,8
	Børnehuset Rosenvænget	14,0	14,1	59,0	63,0
	Børnehuset Elmevej**	26,0	19,5	66,0	22,4
	Børnehuset Elgårdsminde	30,0	29,9	82,0	84,1
Skovby/Stjær Dagtilbud	Stjær-Storring Børnehus	24,0	24,0	55,0	57,2
	Skovby Børnehus*	30,5	30,6	176,0	186,5

*Normeringen er ændret i perioden.

I Porskjær er normeringen i vuggestuen ændret i september 2018 fra 14 til 28 børn og i børnehaven er normeringen ændret i december 2018 fra 64 til 84 børn.

I Skovhuset er normeringen i vuggestuen ændret i april 2019 fra 7 til 8 børn.

I Asylgades Børnehus har normeringen i vuggestuen i april 2019 været 11, men ellers ligget på 10 i hele perioden.

I Skovby Børnehus er normeringen i vuggestuen ændret i maj 2019 fra 30 til 36 børn. I børnehaven er normeringen ændret i januar 2019 fra 160 til 190 børn.

**Børnehuset Elmevej er startet op med børn i februar 2019, hvorfor der er relativt stor afvigelse mellem normering og antallet af indskrevne børn.

Tabellerne viser, at særligt Dagtilbud Galten/Låsby og Dagtilbud Ry har taget flere børn ind end deres normering tilsiger, mens de fleste af Landsbyordningernes huse står med ledig kapacitet.

Dagplejen er i relation til kapacitet vanskelig at sammenligne med de øvrige dagtilbud og huse. Dagplejens normering er ligefrem proportional med antallet af ansatte dagplejere, der hver især er ”normeret” til at tage 4 børn ind. I forbindelse med nyansættelse vil dagplejeren ikke starte op med 4 børn fra første dag, men få børnene ind løbende, så alle får en tryk start. Børn med særlige behov kan blive indskrevet i Dagplejen med en såkaldt ”dobbeltplads”, så dagplejeren i stedet for 4 børn måske har 3 børn, hvoraf det ene har nogle særlige behov som skal imødekommes. Det kan være behov for særlig kost, ekstra sprogstimulering eller fysisk træning mv. Disse behov kan dagplejeren i højere grad imødekomme med en dobbeltplads til et barn med særlige behov. I kortere perioder kan dagplejeren have indskrevet et 5. barn. Dagplejen er således et meget fleksibelt dagtilbud, som ofte hurtigt kan tilpasse sig det aktuelle pasningsbehov i et givent område.

De selvejende dagtilbud og Landsbyordninger:
Normeringer og gennemsnit af faktisk antal indskrevne børn pr. dagtilbud/enhed juni 2018 – maj 2019

		Vuggestue		Børnehave	
		Normering	Antal indskrevne	Normering	Antal indskrevne
Landsbyordninger	Virring - Bakkehuset*	16,3	16,2	66,0	64,2
	Voerladegård - Voerladegård Børnehave			50,0	40,0
	Virring - Børnehaven Tusindfryd			40,0	27,0
	Veng - Veng Børnehus	12,0	10,9	67,0	36,8
	Knudsø - Knudsøhulen			30,0	32,3
	Herskind - Herskind Børnehus	12,0	12,3	60,0	46,7
	Gl. Rye - Børnegården Bison	13,0	14,2	70,0	89,8
	Ejer Bavnehøj - Bavnehaven	12,0	11,1	60,0	36,3
	Bjedstrup - Bjedstrup Børnehus			45,0	31,5
Selvejende	Søvang	14,0	14,6	66,0	72,8
	Møllegades Børnehave			50,0	48,4
	Børnehuset Bifrost	20,0	20,8	66,0	71,7

*Normeringen er ændret i perioden.

I Bakkehuset er normeringen i vuggestuen ændret i september 2018 fra 13 til 17 børn.

Dagplejen: Normeringer og gennemsnit af faktisk antal indskrevne børn pr. dagtilbud juni 2018 – maj 2019

Dagplejen	733	657
-----------	-----	-----

Specialinstitutioner: Normeringer og gennemsnit af faktisk antal indskrevne børn pr. dagtilbud juni 2018 – maj 2019

Specialinstitutioner	Toftelunden, Galaksen	Normeringen er behovsbestemt	12,2
	Børnehuset Æsken		14,0

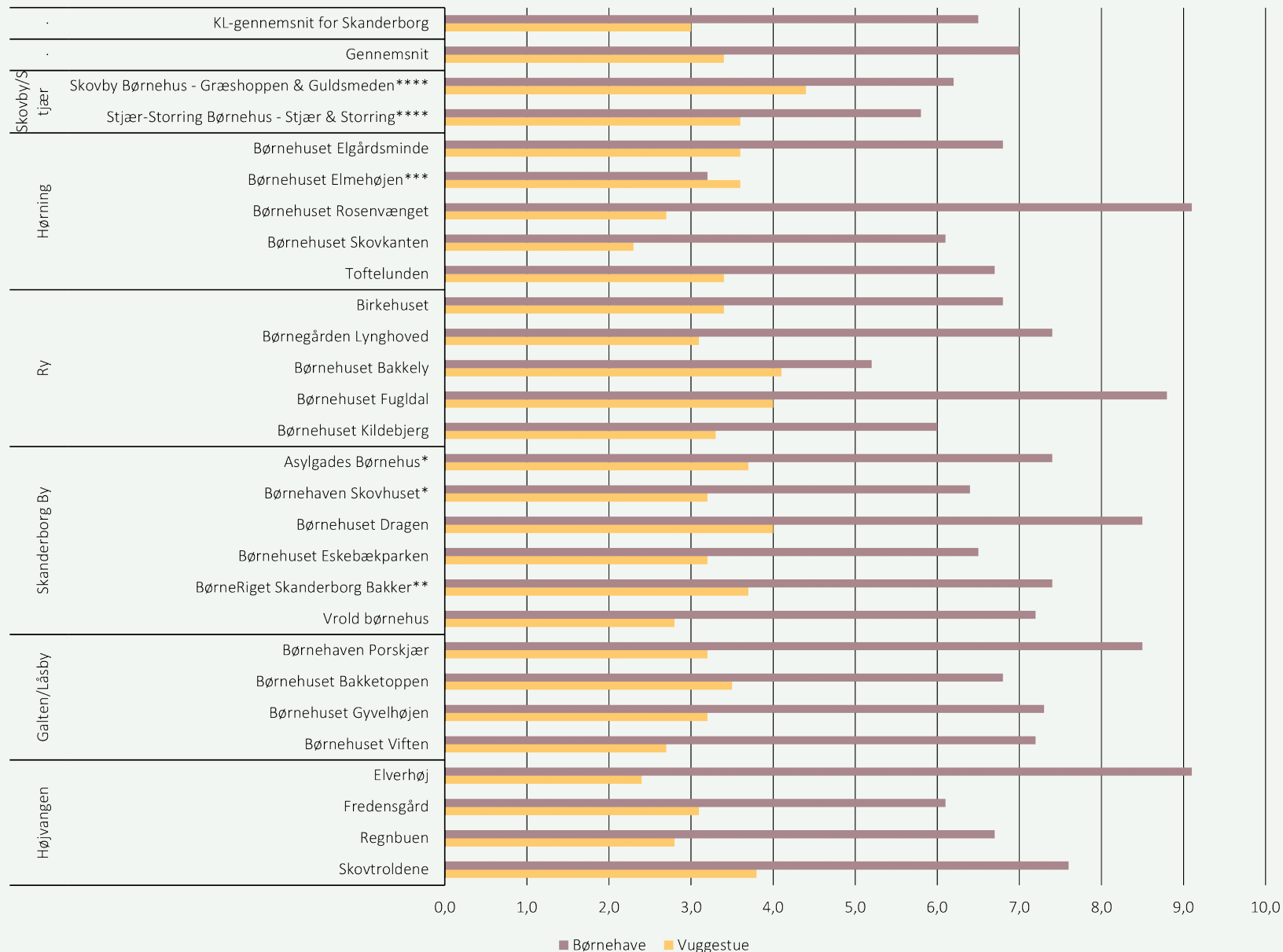
Antal børn pr. medarbejder fordelt pr. dagtilbud/enhed

Normeringer i dagtilbuddene er et af de velfærdstemaer, der i den seneste tid har været mest omtalt. Bevægelsen (Forældrebevægelsen for kvalitet og nærvær i de danske daginstitutioner) bag ønsket/kravet om minimumsnormeringer i dagtilbuddene har fyldt på både den politiske og samfundsmæssige dagsorden. Normeringerne har klart en betydning for, hvilken kvalitet dagtilbuddene og husene har mulighed for at levere. Normeringerne kan dog ikke stå alene, men må ses i sammenhæng med mange af de andre parametre, som er nævnt i denne kvalitetsrapport, herunder medarbejdernes uddannelsesniveau, de fysiske rammer, sygefraværet. Det er også derfor de forskellige faktaoplysninger som tidligere nævnt, skal ses i sammenhæng med hinanden.

Tallene i figurerne nedenfor er for marts 2019, hvor der generelt er mange børn i vores dagtilbud. Antallet af indskrevne børn er hentet fra Targit, mens medarbejderantallet er opgjort i fuldtidsstillinger. Det er ikke muligt i Targit at skille medarbejderne, der arbejder i vuggestue fra medarbejderne, der arbejder i børnehaven. Denne fordeling er derfor tilvejebragt ved

at sende et udtræk af listen over medarbejderne for marts 2019 og bede dagtilbuddene og husene fordele deres medarbejdere i henholdsvis vuggestue og børnehave. Enkelte huse er helt anderledes organiseret end i vuggestue og børnehave, hvorfor opgørelserne for disse huse er omtrentlige. Gennemsnittet for Skanderborg er indsat sammen med de gennemsnit, der er beregnet i KL's rapport "Kend din Kommune" s. 44 og s. 46.

Dagtilbud og huse:
Normering – antal børn pr. voksen i vuggestue og børnehave pr. marts måned 2019

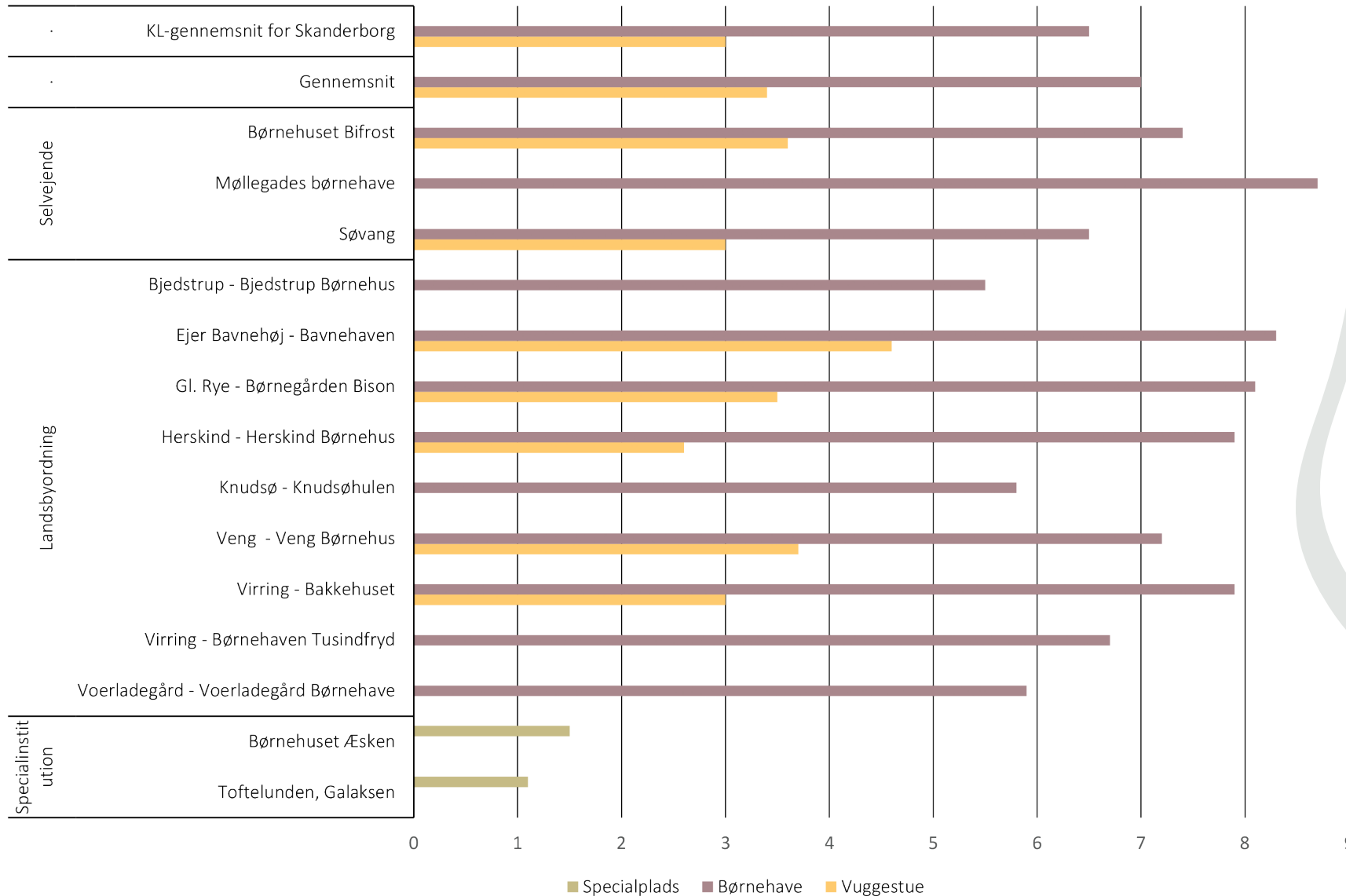
*Asylgades Børnehus og Skovhuset er organiseret med småbørnsgrupper for de 0-3,5 årige.

**BørneRiget Skanderborg Bakker er organiseret med 4 integrerede børnegrupper og en førskolegruppe.

***Børnehuset Elmehøjen er først startet op med børn 1. februar 2019, hvorfor de ikke var oppe på fuldt antal indskrevne børn endnu. Derfor ser det ud som om der er markant færre børn pr. voksen i børnehaven end i andre institutioner, men dette er begrundet i opstarten

****Skovby Børnehus og Stjær-Storring Børnehus er Guldsmeden og Storning totalintegreret. Fordelingen mellem vuggestue og børnehave er således beregnet ud fra en gennemsnitlig fordeling af medarbejderne i vuggestue og børnehave. Den reelle fordeling af medarbejderressourcerne ser således anderledes ud.

De selvejende dagtilbud, Landsbyordninger og specialinstitutioner:
Normering – antal børn pr. voksen i vuggestue og børnehave pr. marts måned 2019

I vuggestuerne ligger normeringerne mellem 2,3 og 4,6 børn pr. voksen og med et gennemsnit på 3,4 børn pr. voksen.

I børnehaverne ligger normeringerne mellem 5,2 og 9,1 børn pr. voksen og med et gennemsnit på 7,0 børn pr. voksen.

Det er vigtigt at være opmærksom på, at tallene er for marts 2019 og dermed er følsomme over for ændringer i børnetal og medarbejderkreds lige omkring dette tidspunkt. Det giver dog stadig nogle indikationer, der kan være værd at tage med videre i forhold til dialogerne om kvalitet i dagtilbuddene. I den sammenhæng er det værd at bemærke, at i flere af de dagtilbud, der ligger lavt i antal børn pr. medarbejder i vuggestuen til gengæld ligger højt i antal børn pr. medarbejder i børnehaven. Det er således udtryk for en prioritering i det enkelte hus og/eller dagtilbud, at man her ønsker at prioritere medarbejderressourcer i vuggestuen frem for i børnehaven.

En anden prioritering, der kan have betydning for normeringerne er medarbejdernes uddannelsesniveau. En pædagog og en pædagogmedhjælper, der begge er fuldtidsansat tæller som en voksen i ovenstående figurer. Men som tidligere nævnt har medarbejdernes uddannelsesniveau også betydning for

kvaliteten i dagtilbuddet. Normeringerne vil således være følsomme for, hvordan fordelingen mellem uddannet og ikke uddannet personale er.

I relation til regeringens aftale om minimumsnormeringer er det fortsat uafklaret, hvordan modellen skal udformes. Som Regeringen selv skriver på sin hjemmeside: ” Udformningen af model for minimumsnormeringer forhandles i Børne- og Undervisningsministeriet i 2020 med henblik på vedtagelse i folketingsåret 2020/2021 og ikrafttrædelse af lovkravet i 2025. Målet er, at minimumsnormeringer fuldt indfaset skal sikre, at der maksimalt er 3 børn per voksen i vuggestuer og 6 børn per voksen i børnehaver. Aftaleparterne er enige om, at det er afgørende, at der parallelt med indfasningen af de forbedrede normeringer sikres mere uddannet personale og pædagogiske uddannelser af høj kvalitet.”.

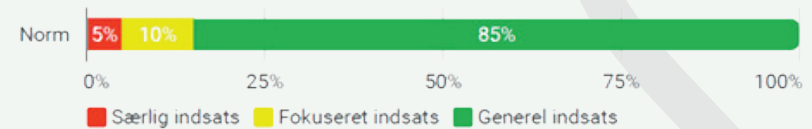

Sprogvurderingsresultater

647 elever i 0.klasse er sprogvurderet med klassetest. Det betyder, at sprogvurderinger er gennemført i alle klasser med deltagelse af alle de elever, som det er relevant for. F.eks. er nyankomne elever i modtagerklasser og nogle elever i nogle specialklasser/-skoler ikke sprogvurderet ligesom elever i rullende indskoling kan være sprogvurderet på et andet tidspunkt.

Eleverne bliver testet i talesproglige og før-skriftlige færdigheder. De to kategorier bliver opgjort hver for sig. Placerer elevens resultat sig i enten særlig eller fokuseret indsats i en eller i begge områder, vurderes eleven med den individuelle test. Den er ikke den samme som klassetesten, men en uddybning af klassetesten og måler de samme områder. Den individuelle test er mere valid, da elevens evne til at indgå i en gruppetest ikke påvirker resultatet. Ikke-sproglige faktorer som koncentration, afledelighed og usikkerhed spiller ikke ind i den individuelle test på samme måde som i klassetesten.

Den nationale norm for indsatsgrupper:

Den kommunale fordeling af klassetest på om elever falder i mindst en indsatsgruppe

	Antal	Pct.
Mindst en indsatsgruppe	138	21,3%
Generel/generel*	511	78,7%
Total	649	100,0%

Note: Baseret på tabel 2.1.2. se nedenfor.

* En elev har kombinationen generel/ikke placeret

Den kommunale fordeling på indsatsgrupper er opgjort i tabellen nedenfor, hvor man kan se resultatet af de talesproglige færdigheder, som læses på den ene akse og de før-skriftlige, som læses på den anden. Af tabellen kan man udlede sammensætningen af resultaterne på de tre indsatsgrupper og de to færdighedsområder.

Samlet indsatsgruppefordeling af o. classes elever - klassetest

		Talesproglige færdigheder				
Før-skriftlige færdigheder		Generel indsats	Fokuseret indsats	Særlig indsats	Ikke placeret	Total
	Generel indsats	510	39	14	1	564
	Fokuseret indsats	33	11	8	0	52
	Særlig indsats	15	11	7	0	33
	Ikke placeret	0	0	0	0	0
	Total	558	61	29	1	649

For 138 af de sprogvurderede elever placerede deres resultat sig fokuseret eller særlig indsats i en eller begge områder, hvorfor disse elever er individuelt testet.

I de individuelle tests fordelte resultaternes sig således – se tabellen nedenfor

Yderligere 79 elevers resultat placerede sig i generel indsats.

Samlet indsatsgruppefordeling af o. classes elever - individuel test

		Talesproglige færdigheder				
Før-skriftlige færdigheder		Generel indsats	Fokuseret indsats	Særlig indsats	Ikke placeret	Total
	Generel indsats	79	9	7	0	95
	Fokuseret indsats	20	6	4	0	30
	Særlig indsats	9	1	3	0	13
	Ikke placeret	0	0	0	0	0
	Total	108	16	14	0	138

Fordeling af individtest sammenholdt med antal gennemførte klassetests

	Antal	Pct.	Pct.
Mindst en indsatsgruppe i individtest*	59	9,1%	9,1%
Generel/generel indsats i individtest*	79	12,2%	90,9%
Kun klassetest gennemført = generel/generel indsats**	511	78,7%	
Total	649	100%	100%

Note: * Baseret på tabellen.

** Det antages at de 59 individtests er en delmængde af de 649 gennemførte klassetests

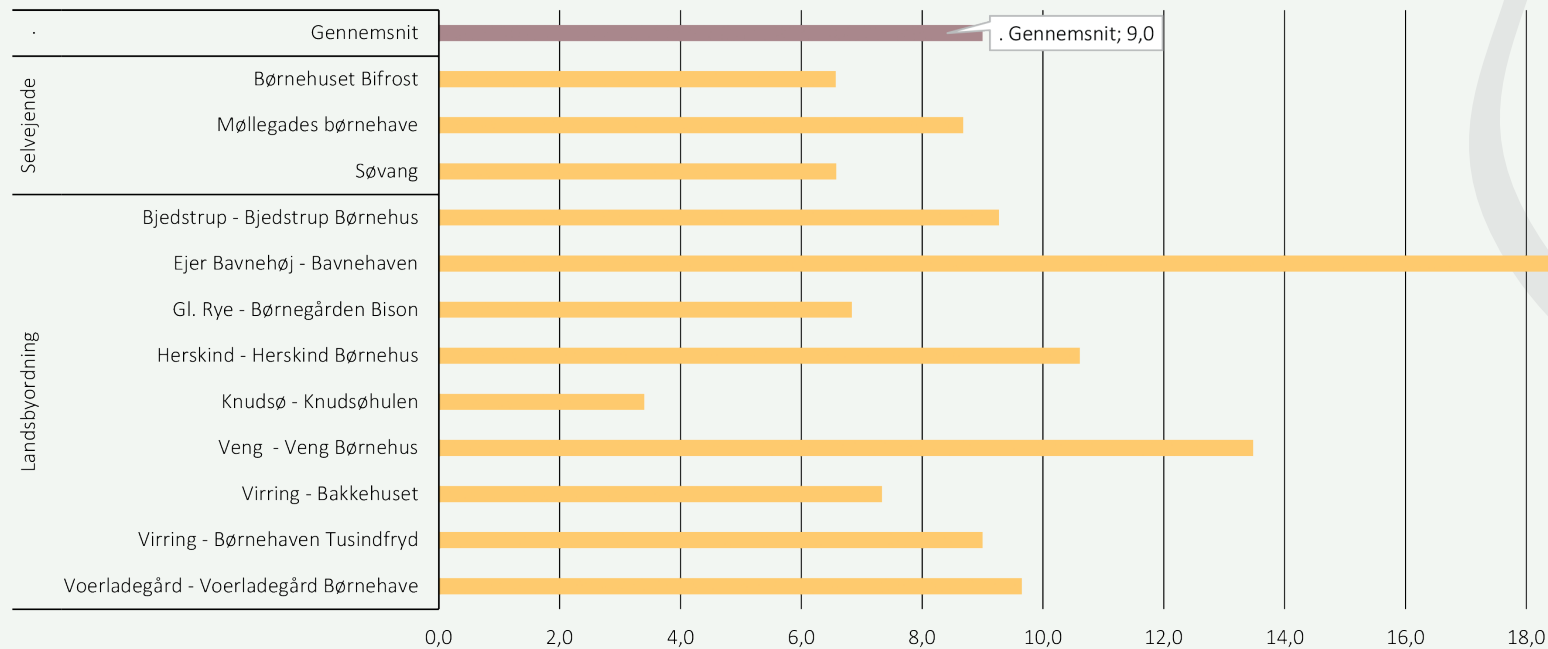
o. klasserne i Skanderborg Kommune præsterer således et meget flot resultat i forhold til den nationale norm.

Antal m² indeareal pr. barn

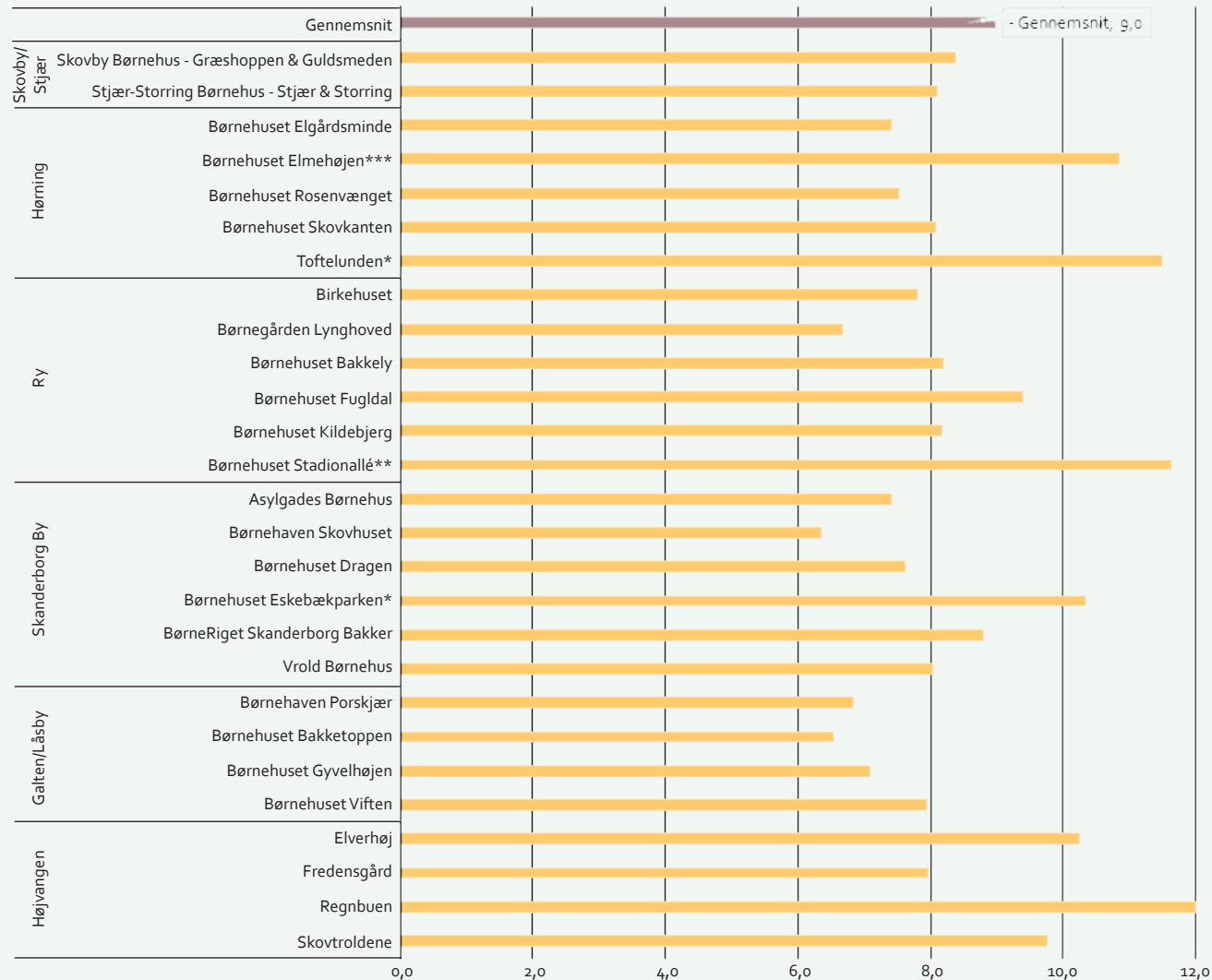
Antal m² pr. barn giver en indikation af, hvor meget plads børn og voksne har at udfolde sig på indendørs. Det er dog væsentligt at bemærke, at tallene er indhentet fra den økonomiske ressourcetildeling, der i et vist omfang tager højde for husenes indretning, men ikke fortæller noget om, hvor stor en andel af arealet, der er gode og brugbare til pædagogiske aktiviteter. Areal til

køkken, garderobe, gangarealer mv. er således medregnet i indearealet pr. barn. Antallet af gode og brugbare kvadratmeter er særligt relevant i en tid, hvor flere dagtilbud og huse er udfordrede på kapaciteten. Skanderborg Kommunes anlægsramme er udfordret. Det er derfor relevant, at kigge på, hvor der evt. står ledig kapacitet til rådighed og hvor man er særligt udfordret på den nuværende bygningsmasse.

De selvejende dagtilbud og Landsbyordninger: Antal m² indeareal pr. barn. M² indeareal er baseret på ressourcetildelingen og antal børn er opgjort som det gennemsnitligt antal indskrevne børn for perioden juni 2018 – maj 2019

Dagtilbud og huse: Antal m² indeareal pr barn. M² indeareal er baseret på ressourcetildelingen og antal børn er opgjørt som det gennemsnitligt antal indskrevne børn for perioden juni 2018 – maj 2019

Der er ret stor variation i antallet af m² indeareal pr. barn. I Knudsøhulen ligger de på under 4 m² pr. barn, mens de i Ejder Bavnehøj, Veng Børnehus, Toftelunden og Elmehøjen ligger betydeligt højere med omkring 12 m² pr. barn. Gennemsnittet for Skanderborg Kommune ligger i disse tal på 9 m² pr. barn.

I relation til nybyg har Undervisnings- og Børneudvalget besluttet en standard. Kvalitetsniveau C er besluttet som minimum, men gerne B, hvis det kan rummes inden for den økonomiske ramme jf. Statens Byggeforskningsinstitut.

*Toftelunden og Børnehuset Eskebækparken har begge specialinstitution i deres hus.

**Børnehuset Stadionallé er startet op med børn 1. august 2019, så for antallet af børn er normeringstallet anvendt, da der ikke kan udregnes et gennemsnitligt antal indskrevne børn for perioden.

***Børnehuset Elmehøjen er startet op med børn 1. februar 2019, så for antallet af børn er normeringstallet anvendt, da der ikke kan udregnes et gennemsnitligt antal indskrevne børn for perioden.

Organisering pr. dagtilbud/enhed: Gruppe, funktion eller andet

De selvejende dagtilbud, Landsbyordninger og specialinstitutioner: Organisering pr. dagtilbud og hus: Gruppe, funktion eller andet

Organisering		
Specialinstitution	Æsken	To basisgrupper med 7 børn i hver. Hvert barn har tilknyttet en primærpædagog. Børnene indgår i forskellige grupper, afhængig af aktiviteterne.
	Galaksen	Galaksen er opdelt i 2 grupper: Solen og Månen. Hver dag er der udarbejdet et dagsskema for hver gruppe, hvor man arbejder ud fra de enkelte børns individuelle handleplaner. Herunder også fælles aktiviteter for en mindre gruppe børn.
Landsbyordning	Voerladegård - Voerladegård Børnehave	Vi er stueopdelt, med en førskolegruppe der kører hele året, her starter børnene ca. når de fylder 5 år. De øvrige børn er aldersblandede fra 3-5 år. Vi har rullende skolestart, og har gennem en årrække haft 4 årlige "rul", men grundet faldende børnetal og små årgange har vi i næste skoleår kun to.
	Virring - Børnehaven Tusindfryd	2 aldersopdelte grupper, hvor de 2-4 årige er for sig og 4-5 for sig
	Virring - Bakkehuset	1 gruppe 0-2 årige. 2 grupper 3-4 årige. 1 gruppe 5-årige
	Veng - Veng Børnehus	Vi er funktionsopdelt i børnehaven. I vuggestuen har vi et stort lege/læse rum. En garderobe som også benyttes til fælles samlinger. Vi har et spiserum som også benyttes til små aktiviteter. I børnehaven har vi et lille kreativ rum, der flittigt bliver benyttet. Vi har et stort motorikrum. Vi har to legerum, det store rum og det lille magnetrum. Vi har et lille køkken/dukkekrogs rum. Vi har et perlerum.
	Knudsø - Knudsøhulen	Hulen er en naturbørnehave, hvor der er en gruppe (stue), hvorfra alle børnene bevæger sig ud til dagens aktiviteter og lege.
	Herskind - Herskind Børnehus	Ingen oplysninger
	Gl. Rye - Børnegården Bison	Funktionsopdelt
	Ejer Bavnehøj - Bavnehaven	Stueopdeling
	Bjedstrup - Bjedstrup Børnehus	Børnehaven er funktionsopdelt
Selvejende	Søvang	Børnehaven er stue opdelt. Tre stuer med 22 børn på hver. Et fællesrum, køkken og multirum samt kælder med gymnastik/rytmik mm rum. Vuggestuen er opdelt med 3 rum, 1 stort fællesrum, og 2 mindre rum samt garderobe/vindfang.
	Møllegades Børnehave	Førskolebørnene har deres eget sted på Hemsens, hvor der er et stort og et mindre rum. Vores yngste børn er delt i to grupper, Gårdhuset og Gadehuset. Til hver gruppe er der knyttet en kontaktpædagog samt medhjælper/praktikanter. Alle børn må være i hele huset, hvor der er forskellige muligheder for aktiviteter og leg.
	Børnehuset Bifrost	Stueopdelt

Dagtilbud og huse: Organisering pr. dagtilbud og hus: Gruppe, funktion eller andet

Organisering		
Højvangen	Skovtroldene	Stueopdelt men med opdeling i mindre grupper
	Regnbuen	Vuggestue stueopdelt. Børnehavegrupper aldersopdelt 3-4 årige og 4-5 årige
	Fredensgård	Ingen oplysninger
	Elverhøj	Børnehaven: Børnene er tilknyttet en base, børnene deles op i mindre grupper gennem dagen. Vuggestuen: Børnene er på 2 stuer
Galten/Låsby	Børnehuset Viften	Vi har delt struktur så formiddage er gruppeopdelt og eftermiddage er mere funktionsopdelt. Mandage har vi bevægelsesdage og er sammen om formiddagen. Fredage har vi fælleshus med aktiviteter og leg på tværs inde og ude.
	Børnehuset Gyvelhøjen	Børnehuset Gyvelhøjen er stueopdelt med en vuggestuegruppe. 2 børnehavegrupper i alderen 2,9 – 5 år og 1 storbørnsgruppe i alderen 5 – 6 år. Vi har kernen, som er og er ved at blive indrettet med flere forskellige legemiljøer, som hele huset benytter sig af. Vi har et pudrum, som benyttes af alle og dette rum, har af og til andre funktioner. Eks. Lige nu er det en eventyrhule. Stuerne arbejder i aldersopdeling og opdeling i drenge og piger. Derudover arbejder de 2 mellemgrupper med at samle børnene på tværs af alder eks. i vores projekt sangglad. Årgang 14 er en stor gruppe og årgang 15 + 16 er en gruppe. De er sammen 1 – 2 gange om ugen på nuværende tidspunkt.
	Børnehuset Bakketoppen	Grupperne er som udgangspunkt delt op med to pædagoger og 1 medhjælper for bh, og 2 pædagoger og 3 medhjælpere i vug. Det skal sikre en tæt høj faglighed. Pædagogerne har delt børnene på gruppen nogenlunde ligeligt op, så de er primærpædagog for ca. halvdelen hver især. Denne funktion indebærer at have det overordnede blik for barnets udvikling, læring og trivsel – nedskrive handleplaner omkring barnet – varetage forældresamtaler og TS-møder omkring barnet. Det er alles opgave på gruppen at arbejde med alle børn og bidrage med viden til primærpædagog osv. Alle samarbejder også med alle forældre og kollegaer i det daglige. 1 vuggestuegruppe, 2 grupper med 3-4 årige, 1 gruppe de kommende skolestartere. Året starter i august, hvor der hvert år skiftes ud i gruppen med kommende skolestartere.
	Børnehaven Porskjær	Funktionsopdelt
Skanderborg By	Vrold Børnehus	2 vuggestuegrupper. 3 børnehavegrupper med aldersintegration. Pr. 1. april 4 stuer. Her etableres en førskolegruppe, som en selvstændig gruppe. 5 uger om året har vi årganguger, hvor børnene er sammen med børn fra deres egen årgang. Her er det primære
	BørneRiget Skanderborg Bakker	I BørneRiget har vi fire fuldintegrerede grupper med 6 til 7 vuggestue børn og 10 til 13 børnehave børn dvs. 0 til året før skole start. Når børnenes alder giver mulighed for det, går søskende på samme gruppe. Det sidste år i BørneRiget går børnene på en førskole gruppe fra 15 august og frem til skolestart. Børnene i BørneRiget hører til i en fuld integreret gruppe eller på en førskole gruppe med om formiddagen kan børnene i perioder leger eller deltager i voksenstyrede aktivitet inddelt i årgange. Dette giver børnene et større venskabs grundlag og skaber rum for at den voksen styrede aktivitet er rette mod børnene på et alderstrin f.eks. højtlesning eller regellege

Faktaoplysninger

Organisering		
Skanderborg By	Børnehuset Eskebækparken	Huset er pt. Stueopdelt. Der arbejdes med at personaleressourcerne følger børnene, så de voksne også er på andre stuer. Det er pt. Primært i børnehavedelen.
	Børnehuset Dragen	Vi er stue opdelt, som udgangspunkt. I vuggestuen er der to stuer. I børnehaven er der tre stuer. De kommende skolebørn samles i uglegruppen 3-4 dage om ugen., på tværs af stuerne. Hver anden måned er der en årgangs uge, hvor børnene samles med deres årgang på tværs af stuerne.
	Børnehaven Skovhuset	Børnehuset er opdelt i tre børnegrupper: Musene - småbørnsgruppen. Her er vuggestuebørnene samt de yngste tre-årige samlet. Gruppens størrelse ligger på mellem 11-15 børn. Rævene - mellemgruppen. I denne gruppe går de ældste tre-årige samt de 4-årige. Gruppens størrelse på mellem 10-20 børn. Uglerne - førskolegruppen. De børn der skal starte i skole den efterfølgende sommer.
	Asylgades Børnehus	Ingen oplysninger
Ry	Børnehuset Kildebjerg	Vuggestue stueopdelt. Børnehavegrupper aldersopdelt 3-4 årige og 4-5 årige
	Børnehuset Fugldal	Aldersintegreret, stueopdelt vuggestue. Aldersopdelte børnehavegrupper
	Børnehuset Bakkely	Stueopdelt vuggestue, stueopdelte børnehavegrupper med aldersintegrering 3-6 år
	Børnegården Lynghoved	Aldersopdelte stuer
	Birkehuset	Aldersopdelte stuer
Hørning	Toftelunden	<p>Lunas: Lunas er opdelt i 4 vuggestuegrupper.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Erantis 20 børn på gruppen, 3 pædagoger, 2 medhjælpere. - Krokus 20 børn på gruppen, 3 pædagoger 1 pæd medhjælper, 1 Pædagogisk assistent. - Vintergæk 15 børn på gruppen, 2 pædagoger, 2 pædagogiske assistenter (til denne stue vil en af PA normalt være en pædagogstuderende). - Viol 15 børn på gruppen. (Violstuen ligger oppe på børnehavegangen). 2 pædagoger og 2 medhjælpere. <p>Engen: 7 Stuer 2,9-5 år og 2 stuer 5-6 år.</p>
	Børnehuset Skovkanten	Stueopdelt vuggestue, aldersopdelte børnehavegrupper 3-4 år og storebørnsgruppe
	Børnehuset Rosenvænget	Stueopdelt vuggestue, aldersopdelte børnehavegrupper 3-4 år og storebørnsgruppe
	Børnehuset Elmehøjen	Stueopdelt vuggestue, aldersopdelte børnehavegrupper 3-4 år og storebørnsgruppe
	Børnehuset Elgårdsminde	Stueopdelt vuggestue, aldersopdelte børnehavegrupper 3-4 år og storebørnsgruppe

Faktaoplysninger

Organisering		
Skovby/Stjær	Stjær-Storring Børnehus - Stjær & Storning	Børnene er fordelt i 3 grupper – Spirer, Krudtugler og Spilopper. Spilopperne er de ældste børn, som betragtes som udegruppe. Der er pt. 16 børn i denne gruppe – resten er fordelt på Spirer og Krudtugler. Vi betragter os selv som eet hus, men vi er ofte opdelt om formiddagen. De voksne er fordelt på de 3 grupper. Der sker af og til rokeringer blandt de voksne. Om eftermiddagen er børnene ofte blandede i grupperne, men oftest bliver der lavet en særlig aktivitet, som kan tilgodes de store børn. Der er ansat 2 unge/praktiske medhjælpere som kommer hver dag kl. 15.30-17 og ordner praktiske opgaver (vasketøj, opvasker, oprydning, opfyldning etc.) så det pædagogiske personale kan have fokus på børnegruppen.
	Skovby Børnehus - Græshoppen	Vi er organiseret i 2 aldersopdelte teams: Rovfuglene (de 5-6 årige) som er opdelt i 2 grupper; Ørne og Falke. Småfuglene (de 4-5 årige) som er opdelt i 4 grupper; Solsorte, Skovsurve, Musvitter og Blåmejser. De voksne er tilknyttet grupperne, men der samarbejdes om børnene både indenfor teamet og på tværs af teams. I august tager Rovfuglene i skole, og samtidig bliver de 3 af Småfuglegrupperne til Rovfugle. Den sidste gruppe Småfugle, bliver i Småfuglegruppen, hvor nye børn kommer til gennem hele året. De voksne børnene kender følger med dem så vidt muligt fra start i Græshoppen til skole. Som udgangspunkt vælger de 2 teams tema og organisering af det pædagogiske arbejde i forhold til læreplanerne uafhængigt af hinanden. Dog er der uger, hvor alle har samme tema og kører aktiviteter på tværs af teams.
	Skovby Børnehus - Guldsmeden	Vi har 5 grupper med 6 vug og 12 bh børn og 3,5 medarbejdere.

Sygefraværstatistik på medarbejdere i dagtilbud

I KL's rapport "Kend din Kommune" beskrives sygefraværet som et væsentligt parameter i forhold til den kvalitet dagtilbuddene og husene har mulighed for at levere (KL 2019: Kend din Kommune, s. 40). Sygefraværet for ansatte i dagtilbud har historisk altid været højt i forhold til andre sektorområder i kommunerne. Det kan der være flere årsager til. Den tætte kontakt med børnene kan øge risikoen for, at pædagogerne udsættes for smitsomme sygdomme, hvilket holder sygefraværet oppe, da de er udsat på en anden måde end mange andre grupper.

Et højt sygefravær har konsekvenser for arbejdsmiljøet, kommunens økonomi og den enkelte medarbejder, men det har også betydning for forudsigeligheden i børnenes hverdag (KL 2019: Kend din Kommune, s. 40).

Faktaoplysninger

Sygefraværstatistik på medarbejdere i dagtilbud, december 2017 - november 2018 / december 2018 – november 2019

Dagtilbud	Hus	2018	2019	Tendens
Specialinstitution	Toftelunden, Galaksen	4,1%	4,0%	↓
	Børnehuset Æsken	1,7%	1,3%	↓
Landsbyordning	Voerladegård Børnehavn	4,4%	5,1%	↑
	Virring - Børnehaven Tusindfryd	1,8%	1,2%	↓
	Virring - Bakkehuset	2,7%	2,4%	↓
	Veng Børnehus	9,7%	5,0%	↓
	Knudsøhulen	3,8%	6,6%	↑
	Herskind Børnehus	5,0%	7,1%	↑
	Gl. Rye - Børnegården Bison	5,6%	9,0%	↑
	Ejer Bavnehøj - Bavnehaven	4,2%	5,9%	↑
	Bjedstrup Børnehus	7,4%	5,1%	↓
Selvejende	Søvang	5,3%	5,3%	
	Møllegades Børnehavn	3,2%	18,4%	↑
	Børnehuset Bifrost	6,0%	4,1%	↓
Højvangen	Gennemsnit for dagtilbuddet	7,5%	7,7%	↑
	Skovtoldene	12,8%	9,3%	↓
	Regnbuen	4,6%	5,9%	↑
	Fredensgård	6,3%	9,7%	↑
	Elverhøj	5,7%	6,7%	↑
Galten/Låsby	Gennemsnit for dagtilbuddet	4,8%	5,2%	↑
	Børnehuset Viften	4,6%	6,7%	↑
	Børnehuset Gyvelhøjen	5,3%	5,0%	↓
	Børnehuset Bakketoppen	2,3%	3,3%	↑
	Børnehaven Porskjær	7,1%	5,9%	↓

Sygefraværet er ret forskelligt fra dagtilbud til dagtilbud og hus til hus, men der er også tendenser, der peger i mere ensartet retning. Stort set alle huse i Dagtilbud Ry og Dagtilbud Skanderborg har faldende sygefravær samtidig med, at de også har et relativt lavt sygefravær i udgangspunktet.

Dagtilbud	Hus	2018	2019	Tendens
Skanderborg By	Gennemsnit for dagtilbuddet	3,0%	2,6%	↓
	Vrold Børnehus	1,5%	1,7%	↑
	BørneRiget Skanderborg Bakker	2,3%	2,2%	↓
	Børnehuset Eskebækparken	7,0%	2,5%	↓
	Børnehuset Dragen	3,5%	3,6%	↑
	Børnehaven Skovhuset	3,2%	4,9%	↑
	Asylgades Børnehus	2,5%	3,0%	↑
Ry	Gennemsnit for dagtilbuddet	5,3%	5,0%	↓
	Børnehuset Kildebjerg	5,6%	7,8%	↑
	Børnehuset Fugldal	8,8%	5,2%	↓
	Børnehuset Bakkely	6,6%	4,5%	↓
	Børnegården Lynghoved	2,9%	2,8%	↓
	Birkehuset	3,6%	5,0%	↑
Hørning	Gennemsnit for dagtilbuddet	7,0%	6,9%	↓
	Toftelunden	6,4%	3,9%	↓
	Børnehuset Skovkanten	9,5%	8,8%	↓
	Børnehuset Rosenvænget	4,3%	6,9%	↑
	Børnehuset Elmevej*		8,3%	
	Børnehuset Elgårdsminde	8,0%	12,3%	↑
Skovby/Stjær	Gennemsnit for dagtilbuddet	5,7%	7,2%	↑
	Stjær-Storring Børnehus	3,9%	6,5%	↑
	Græshoppen & Guldsmeden	6,5%	7,7%	↑
Daglejen		6,3%	6,7%	↑
Gennemsnit		5,2%	5,8%	↑
KL gennemsnit for Skanderborg			4,9%	

*Børnehuset Elmevej er startet op med børn 1. februar 2019, så sygefraværet i tabellen er ikke for hele perioden

Helt overordnet kan vi konkludere, at tilsynsprocessen har været en lærende proces for alle aktører, der har deltaget: ledelse, medarbejdere, forældre og fagsekretariatet.

Det er den generelle vurdering, at **langt størstedelen** af dagtilbuddene i Skanderborg Kommune ligger i den højere ende af kvalitetsmarkørerne i tilsynsmaterialet. Samtidig har alle dagtilbud ved tilsynsprocessen fået et øget fokus på, hvad der forstås ved kvalitet i en Skanderborg Kommune kontekst. Det betyder også, at alle dagtilbud har fået identificeret udviklingspunkter, enten hvor der har været observeret eksempler på lavere kvalitet, som ønskes løftet, eller der hvor der er identificeret højere kvalitet, som ønskes bevaret.

Perspektiver fra ledere/medarbejdere:

At have det fælles materiale at arbejde ud fra og at alle selv arbejder med det inden, under og efter tilsynet virker meningsfuldt og frugtbar for den pædagogiske udvikling af praksis.

Flere kontraktholdere har identificeret

et behov for at være anderledes til stede i deres ledelse af deres dagtilbud herunder de daglige ledere.

Handleplanerne er blevet taget alvorligt og ses som et arbejdsblad og ikke en afrapportering til fagsekretariatet for langt de fleste. Dog har det været udfordrende for en del at få skriftligt formuleret både sigtet med de pædagogiske mål OG hvad det kalder på af ledelse.

Perspektiver fra forældre:

At blive taget med ind i maskinrummet er det udtryk langt de fleste forældre har brugt om deltagelse i tilsynsmødet. Forældrene har værdsat det højt, og det har været frugtbar i det videre arbejde med handleplanen i relation til forældrebestyrelserne.

Perspektiver fra fagsekretariatet:

Processen med tilsyn har været en lærende proces for fagsekretariatet, da det er første gang materialet bruges i forbindelse med tilsyn, ikke blot i Skanderborg Kommune men i hele landet, da modellen er udviklet til Skanderborg Kommune. Det er blevet tydeligt for fagsekretariatet, at modellen skal udvides

med eksempelvis hvordan der føres tilsyn med sikkerhed, sundhed/hygiejne og økonomi. Disse tilsyn sker i forvejen i hverdagen under kontraktholderens ledelse, men den procedure skal fremgå af tilsynet.

Dernæst er det blevet tydeligt, at førprocessen er frugtbar for gennemførelsen af tilsynet. Ligeledes er tilsynsmødets struktur og varighed passende i forhold til virkningen af tilsynet. Det vurderes, at indsatsen her står mål med virkningen. En særlig opmærksomhed har fagsekretariatet fået på tre forhold.

Det **ene** forhold er, at der til tilsynet ikke fremgår en tydelig taksonomi i forhold til graden af alvor i de observationer og opmærksomheder, som emergerer i tilsynsmødet. En taksonomi kunne eksempelvis hedde:

- Intet at bemærke
- Indstilling til bemærkninger (gives som vejledning eller forslag til forbedret praksis)
- Indstilling til anbefalinger (gives om forhold, som der bør arbejdes videre med)
- Indstilling til påbud (gives om forhold, som der **skal** handles på, evt. på en nærmere beskrevet måde)

Opsamling og konklusion

Det **andet** forhold er, at vi i fagsekretariatet har fået øje på, at processen efter tilsyn med udarbejdelse af handleplan i en inddragende proces med medarbejdere og forældrebestyrelse har været udfordrende for en stor del. I den forbindelse har fagsekretariatet identificeret, at den stilladsering der har været fra sekretariatets side virker til at have været for svag. Fagsekretariatet vil derfor i perioden frem til næste tilsynsperiode arbejde med at skabe bedre støttesystemer til kontraktholdere og daglige leder til efter-processen.

Det **tredje** forhold vi i fagsekretariatet har fået øje på er udvælgelse af temaer til tilsynsmødet. I 2019 har der været arbejdet med *Leg og læring* som fælles tema. Dertil kommer to selvvalgte temaer og afrundingsvis fokus på ledelsesdelen. Fagsekretariatet har erfaret, at vælges der to pædagogiske som supplement til et pædagogisk tema kan tidsrammen blive udfordret og der arbejdes derfor videre med, at det fælles tema i næste tilsynsrunde bliver faglig ledelse suppleret med to selvvalgte pædagogiske temaer.

Tilbage står ligeledes de faktuelle data, som giver et meget nuanceret billede af medarbejdersammensætning, uddannelsesniveau, sygefravær mm. Tallene kan ses som et billede på kontraktholdernes ledelsesrum

og prioriteringer. Det er håbet, at kvalitetsrapporten på den baggrund vil kunne bruges som baggrundstæppe for den fremadrettede dialog mellem kontraktholder, fagsekretariat og politikere i forbindelse med fremtidige beslutninger og prioriteringer.

Set i forhold til fysiske læringsmiljøer og det øgede kapacitetspres viser oversigten over kvadratmeter pr. barn, at vi har en manglende viden om ”kloge og funktionelle” kvadratmeter. Der vil blive igangsat proces for at give os mere viden så der også ud fra dette perspektiv suppleret med videreudvikling af tilsyns- og kvalitetsudviklingsmodellen kan træffes kloge beslutninger for at sikre det bedste læringsmiljø for børnene i Skanderborg Kommune på både kort og lang sigt.

